ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS (kolmas koda)

5. aprill 2006 *

Kohtuasjas T-279/02,

Degussa AG, asukoht Düsseldorf (Saksamaa), esindajad: advokaadid R. Bechtold, M. Karl ja C. Steinle,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A. Bouquet ja W. Mölls, keda abistas advokaat H.-J. Freund, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja,

keda toetab

Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: E. Karlsson ja S. Marquardt,

menetlusse astuja,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

mille esemeks on esimese võimalusena nõue tühistada komisjoni 2. juuli 2002. aasta otsus 2003/674/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum C.37.519 — Metioniin) (ELT 2003, L 255, lk 1) ja teise võimalusena nõue vähendada hagejale selle otsusega määratud trahvi,

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees M. Jaeger, kohtunikud V. Tiili ja O. Czúcz,

kohtusekretär: ametnik K. Andová,

arvestades kirjalikus menetluses ja 27. aprilli 2005. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

1 Degussa AG (Düsseldorf) on Saksa äriühing, mis asutati 2000. aastal SKW Trostberg'i ja Degussa-Hüls'i ühinemisel, Degussa-Hüls asutati Saksa keemiaettevõtjate Degussa AG (Maini äärne Frankfurt) ja Hüls AG (Marl) ühinemisel 1998. aastal (edaspidi „Degussa" või „hageja"). Ta tegutseb peamiselt loomasööda

sektoris ja on ainus ettevõtja, kes toodab kõiki kolme kõige olulisemat asendamatut aminohapet: metioniini, lüsiini ja treoniini.

2 Asendamatud aminohapped on aminohapped, mida organism loomulikult toota ei saa ja mida tuleb seetõttu söödale lisada. Esimene aminohape, mille puudumine katkestab teiste aminohapete valgusünteesi, kannab nimetust „esimene piirav aminohape". Metioniin on asendamatu aminohape, mida lisatakse liitjõusöödale ja eelsegudele, mis on mõeldud kõigile loomaliikidele. Seda kasutatakse põhiliselt lindude mõeldud söödas (nendele on metioniin esimene piirav aminohape) ning üha suuremas koguses ka seasöödas ja teatud aretatud loomadele mõeldud söödas.

3 Metioniin esineb kahes peamises vormis: DL-metioniin (edaspidi „DLM") ja hüdroksüanaloogne metioniin (edaspidi „HAM"). DLM-i toodetakse kristalses vormis ja selles on aktiivne koostis ligi 100%. Novus International Inc. eelkäija tootja Monsanto poolt 80ndatel aastatel loodud HAM-is on aktiivne nominaalkoostis 88%. 2002. aastal moodustas see 50% ülemaailmsest tarbimisest.

4 Sündmuste toimumise ajal olid kolm suurimat metioniini tootjat Rhône-Poulenc (praegu Aventis SA), kelle metioniini tootmise eest vastutas tema tütarettevõtja Rhône-Poulenc Animal Nutrition (praegu Aventis Animal Nutrition SA), Degussa ja Novus. Rhône-Poulenc tootis kahte metioniini vormi, Degussa tootis vaid DLM-i ja Novus HAM-i.

5 Rhône-Poulenc esitas 26. mail 1999 komisjonile avalduse, milles ta tunnistas, et ta osales metioniini hindasid ja koguseid kindlaksmääravas kartellikokkuleppes, ja

taotles, et talle kohaldataks komisjoni teatist kartellide puhul trahvide määramata jätmise või vähendamise kohta (EÜT 1996, C 207, lk 4, edaspidi „koostööteatis").

6 Komisjoni ja Bundeskartellamti (Saksamaa föderaalne kartelliamet) ametnikud korraldasid 16. juunil 1999 uurimised Degussa-Hülsi äriruumides Maini äärses Frankfurdis tollel ajal kehtiva nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204) alusel.

7 Nende kontrollide järel esitas komisjon Degussa-Hülsile 27. juulil 1999 määruse nr 17 artikli 11 alusel informatsiooninõude seoses saadud dokumentidega. Degussa-Hüls vastas sellele nõudele 9. septembril 1999.

8 Komisjoni esitas teabenõuded 7. detsembril 1999 ka äriühingutele Nippon Soda Co. Ltd (edaspidi „Nippon Soda"), Novus International Inc. (edaspidi „Novus") ja Sumitomo Chemical Co. Ltd (edaspidi „Sumitomo") ja 10. detsembril 1999 äriühingule Mitsui & Co. Ltd. Need ettevõtjad vastasid 2000. aasta veebruari jooksul ning Nippon Soda esitas 16. mail 2000 täiendava avalduse.

9 Komisjoni võttis 1. oktoobril 2001 viie metioniinitootja, sh hageja, suhtes vastu vastuväiteteatise. Sama vastuväiteteatis puudutas ka Aventise 100%-list tütarettevõtjat Aventis Animal Nutrition (edaspidi „AAN").

10 Vastuväiteteatises süüdistas komisjon neid ettevõtjaid selles, et nad olid osalenud 1986. aastast kuni enamikul juhtudel 1999. aasta alguseni jätkunud kokkuleppes, mis oli vastuolus EÜ artikliga 81 ja Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (edaspidi „EMP leping") artikliga 53 ja mis hõlmas tervet EMP-d. Komisjoni sõnul seisnes kõnealune kokkulepe metioniini hindade kindlaksmääramises, hinnatõusu mehhanismi elluviimises, siseriiklike turgude ja turuosade koguste jagamises ja nende kokkulepete järelevalve- ja kohaldamismehhanismi loomises.

11 Kõik osalised esitasid komisjoni vastuväiteteatisele kirjalikud märkused, kuigi Aventis ja AAN teavitasid komisjoni, et nad esitavad vaid ühe vastuse nende kahe äriühingu nimel.

12 Komisjon sai need vastused kätte ajavahemikus 10. jaanuarist kuni 18. jaanuarini 2002. Aventis, AAN (edaspidi koos „Aventis/AAN") ja Nippon Soda tunnistasid rikkumist ja nõustusid kõigi faktiliste asjaoludega. Degussa tunnistas samuti rikkumist, kuid üksnes ajavahemikus 1992–1997. Puudutatud ettevõtjate ärakuulamine toimus 25. jaanuaril 2002.

13 Arvestades, et Aventis/AAN, Degussa ja Nippon Soda osalesid jätkuvas kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mis hõlmas tervet EMP-d ja mille raames nad leppisid kokku sihthindades, võtsid vastu ja rakendasid hinnatõusu mehhanismi, vahetasid andmeid müügikoguste ja turuosade kohta ning järgisid ja kohaldasid oma kokkuleppeid, võttis komisjon menetluse lõppedes vastu 2. juuli 2002. aasta otsuse 2003/674/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum C.37.519 — Metioniin) (ELT 2003, L 255, lk 1, edaspidi „otsus").

14 Komisjon kirjeldas otsuse põhjendustes 63–81 kartellikokkuleppe eesmärki kui hinnavahemiku ja „absoluutsete hinnalagede" kehtestamist. Pooled olevat kokku leppinud vajaduses tõsta hindasid ja analüüsinud, millist hinda ollakse turul võimeline aktsepteerima. Seejärel oli hinnatõus organiseeritud mitmete järjestikuste „kampaaniate" käigus, mille elluviimist analüüsiti kartellikokkuleppe järgnevatel kohtumistel. Lisaks olevat pooled vahetanud andmeid müügikoguste ja tootmisvõimsuste ning nende hinnangute kohta turu kogumahust.

15 Mis puudutab sihthindade rakendamist, siis märkis komisjon, et osalised teostasid müügi üle järelvalvet ja et vahetatud arvandmeid koostati ja uuriti regulaarsete kohtumiste käigus, ilma et siiski oleks eksisteerinud koguste kontrolli süsteemi, millega oleks kaasnenud kompensatsioonimehhanism, kuigi Degussa oli selle kohta ettepaneku teinud. Kartelli ülesehituse oluline osa olid regulaarsed mitme- ja kahepoolsed kohtumised (1986. ja 1999. aasta vahel toimus neid enam kui 25). Need toimusid „tippkohtumiste" ja töötajate tasemel tehniliste kohtumiste vormis.

16 Lõpuks oli kartellikokkuleppe toimimisel kolm erinevat perioodi. Esimene periood, mille jooksul tõsteti hindu, kestis 1986. aasta veebruarist 1989. aastani ning lõppes Sumitomo kartellikokkuleppest lahkumisega ning Monsanto ja HAM-i turule tulekuga. Teise perioodi käigus, 1989. aastast kuni 1991. aastani, hakkasid hinnad silmapaistvalt langema. Kartelli osalised uurisid seetõttu viise, kuidas sellele uuele olukorrale reageerida (saada tagasi turuosad või leppida kokku hindades) ja leppisid pärast mitut 1989. ja 1990. aastal toimunud kohtumist kokku vajaduses keskenduda hindade tõstmisele. Kolmandal ja viimasel perioodil, 1991. aastast kuni 1999. aasta veebruarini, viis Monsanto (alates 1991. aastast Novus) poolt toodetud HAM-i müügi suurenemine selleni, et kartelli osalised peamiselt hoidsid hindade taset.

17 Otsuses on eelkõige järgmised sätted:

„*Artikkel 1*

Aventis [...] ja [AAN], ühiselt vastutavad, Degussa [...] ja Nippon Soda [...] rikkusid asutamislepingu artikli 81 lõiget 1 ja EMP lepingu artikli 53 lõiget 1, osaledes põhjendustes kirjeldatud viisil ja ulatuses mitmes kokkuleppes ja kooskõlastatud tegevuses metioniini sektoris.

Rikkumine toimus

— 1986. aasta veebruarist kuni 1999. aasta veebruarini.

[...]

Artikkel 3

Artiklis 1 loetletud äriühingutele määratakse nimetatud artiklis sedastatud rikkumise eest järgmised trahvid:

— Degussa [...], 118 125 000 eurot,

— Nippon Soda [...], 9 000 000 eurot

[...]"

18 Trahvisumma arvutamiseks kasutas komisjon, viitamata sellele otseselt, sisuliselt suunistes määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; edaspidi „suunised") kirjeldatud meetodit ning koostööteatist.

19 Trahvi põhisumma arvutamiseks kaalus komisjon kõigepealt rikkumise raskust. Ta tuvastas, et asjaomase tegevuse laadi, tema mõju metioniiniturule ning puudutatud geograafilise turu suurust silmas pidades olid otsuses loetletud ettevõtjad toime pannud EÜ artikli 81 lõike 1 ja EMP lepingu artikli 53 lõike 1 väga raske rikkumise (põhjendused 270–293).

20 Leides muu hulgas, et ettevõtjaid tuleb erinevalt kohelda, võttes arvesse nende ettevõtjate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju konkurentsile, ja määrata trahv tasemel, mis tagab piisava hoiatava mõju, leidis komisjon ettevõtjate suuruste erinevust silmas pidades, et tuleb aluseks võtta nende ettevõtjate ülemaailmsed turuosad metioniiniturul ja et seega kuulusid Rhône-Poulenc ja Degussa esimesse ettevõtjate kategooriasse ning Nippon Soda üksinda teise kategooriasse. Seetõttu kehtestas komisjon Aventis/AAN-i ja Degussa trahvide lähtesummaks 35 miljonit eurot ja Nippon Soda lähtesummaks 8 miljonit eurot (põhjendused 294–302).

21 Et tagada piisav hoiatav mõju ja arvestada asjaoluga, et suurtel ettevõtjatel on olemas õigus- ja majandusteadmised ja infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsiõigusest, leidis komisjon, et Aventis/AAN-i ja Degussa trahvi lähtesummat, mis arvutati lähtuvalt ettevõtja suhtelisest suurusest

asjaomasel turul, tuleb suurendada, et võtta arvesse nende kahe ettevõtja suurust ja vastavaid ülemaailmseid ressursse. Komisjon otsustas seetõttu, et Aventis/AAN-i ja Degussa trahvi lähtesummat tuleb suurendada 100% võrra, st 70 miljoni euroni (põhjendused 303–305).

22 Teiseks leidis komisjon seoses rikkumise kestusega, et Aventis/AAN, Degussa ja Nippon Soda osalesid rikkumises jätkuvalt alates 1986. aasta veebruarist kuni 1999. aasta veebruarini, ehk kaksteist aastat ja kümme kuud. Seetõttu suurendati rikkumise raskuse alusel kindlaksmääratud trahvi lähtesummasid 10% võrra aasta kohta ja 5% võrra poolaasta kohta, ehk 125% võrra. Seega kehtestati Aventis/AAN-i ja Degussa trahvi põhisummaks 157,5 miljonit eurot ja Nippon Soda trahvi põhisummaks 18 miljonit eurot (põhjendused 306–312).

23 Kolmandaks leidis komisjon, et rikkumises osalenud ettevõtjatele ei saa kohaldada ühtegi raskendavat ega kergendavat asjaolu (põhjendused 313–331).

24 Neljandaks ja viimaseks vähendas komisjon koostööteatise punkti B alusel Aventis/AAN-i trahvi 100% võrra. Seevastu leidis ta, et Nippon Soda ja Degussa ei täitnud trahvisumma väga suure vähendamise tingimusi koostööteatise punkti B alusel ega trahvisumma suure vähendamise tingimusi koostööteatise punkti C alusel. Siiski tunnistas komisjon, et Nippon Soda täitis nimetatud teatise punkti D alapunkti 2 esimese ja teise taande tingimused ja et Degussa täitis selle teatise punkti D alapunkti 2 esimese taande tingimused ja seetõttu vähendas nende ettevõtjate trahvisummat vastavalt 50% ja 25% võrra (põhjendused 332–355).

Menetlus ja poolte nõuded

25 Hageja esitas käesoleva hagiavalduse, mis jõudis Esimese Astme Kohtu kantseleisse 16. septembril 2002.

26 Nõukogu taotles 13. detsembril 2002 luba menetlusse astuda. 13. veebruari 2003. aasta määrusega lubas Esimese Astme Kohus nõukogul komisjoni nõuete toetuseks menetlusse astuda.

27 Esimese Astme Kohtu otsusega määrati ettekandja-kohtunik kolmandast kojast ja käesolev asi määrati sellele kojale.

28 Kodukorra artiklis 64 sätestatud menetlust korraldavate meetmete raames palus Esimese Astme Kohus pooltel vastata teatud küsimustele ja esitada teatud dokumente. Pooled täitsid selle nõudmise.

29 Ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal otsustas Esimese Astme Kohus (kolmas koda) algatada suulise menetluse. Poolte kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele kuulati ära 27. aprilli 2005. aasta kohtuistungil.

30 Hageja palub Esimese Astme Kohtul:

— tühistada otsus;

— teise võimalusena vähendada talle määratud trahvi;

— mõista kohtukulud välja komisjonilt.

31 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul:

— jätta hagi rahuldamata;

— mõista kohtukulud välja hagejalt.

32 Nõukogu palub Esimese Astme Kohtul:

— jätta hagi rahuldamata;

— kohtukulude osas kohaldada asjakohaseid õigusnorme.

Õiguslik käsitlus

33 Hageja esitab oma hagi toetuseks sisuliselt neli väidet. Esimene väide, mille raames hageja vaidlustab määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 seaduslikkust, käsitleb seaduse alusel karistamise põhimõtte rikkumist. Teine väide käsitleb kaalutlusviga seoses ühe ja jätkuva rikkumisega, milles hageja osales, ning selle kestusega. Kolmas väide käsitleb kaalutlusvigu, faktivigu ja õigusnormide rikkumist ning proportsionaalsuse, karistuste tagasiulatuva jõu puudumise ja põhjendamiskohustuse põhimõtete

rikkumist trahvisumma kindlaksmääramisel. Lõpuks käsitleb neljas väide „ametisaladuse järgimise" ja hea halduse põhimõtete ning süütuse presumptsiooni rikkumist.

I — *Esimene väide, mis käsitleb seaduse alusel karistamise põhimõtte rikkumist*

A — *Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 seaduslikkuse vaidlustamine*

1. Poolte argumendid

34 Hageja vaidlustab seaduslikkust EÜ artikli 241 tähenduses ja väidab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2, mis võimaldab komisjonil ühenduse konkurentsiõiguse rikkumise korral trahve määrata, rikub seaduse alusel karistamise põhimõtet, mis on õiguskindluse põhimõtte osa, mis omakorda on ühenduse õiguse üldpõhimõte, kuna see säte ei määratle piisavalt täpselt reegleid komisjoni otsuste tegemiseks.

35 Kõigepealt meenutab hageja, et seaduse alusel karistamise põhimõte on esitatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK") artikli 7 lõikes 1, mille kohaselt „ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu". Ta lisab, et see sama põhimõte (*nulla poena sine lege*) on esitatud ka 7. detsembril 2000 Nice'is välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (EÜT C 364, lk 1, edaspidi „põhiõiguste harta") artikli 49 lõikes 1 ja on lahutamatu osa liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest (vt näiteks Saksamaa põhiseaduse artikli 103 lõige 2). Sellest põhimõttest tuleneb Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Kohtu tõlgenduste kohaselt nii tagasiulatuva jõu puudumise põhimõte kui ka seaduse alusel karistamise põhimõte (vt eelkõige

Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. novembri 1995. aasta otsus kohtuasjas S.W *vs.* Ühendkuningriik, A-seeria, nr 335, punkt 35 ja Euroopa Kohtu 12. detsembri 1996. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-74/95 ja C-129/95: X, EKL 1996, lk I-6609, punkt 25). Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt arendatakse seaduse alusel karistamise põhimõttega edasi õiguskindluse põhimõtet, mis on ühenduse õiguse üldpõhimõte (Euroopa Kohtu 12. novembri 1981. aasta otsus liidetud kohtuasjades 212/80–217/80: Salumi jt, EKL 1981, lk 2735, punkt 10, ja 22. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas 70/83: Kloppenburg, EKL 1984, lk 1075, punkt 11) ja nõuab eelkõige, et ühenduse õigusnormid oleksid õigustatud isikutele selged ja ootuspärased ning mis puudutab sätteid, mis toovad kaasa rahalised kohustused, siis tuleb kindluse ja ootuspärasuse nõuet eriti rangelt täita, et puudutatud isikud teaksid täpselt neile kehtestatud kohustuste ulatust (vt Euroopa Kohtu 13. märtsi 1990. aasta otsus kohtuasjas C-30/89: komisjon *vs.* Prantsusmaa, EKL 1990, lk I-691, punkt 23 ja viidatud kohtupraktika).

36 Mis puudutab kriteeriume, mis võimaldavad hinnata EIÕK artikli 7 lõike 1 tähenduses „seaduse" piisavalt kindlat ja ootuspärast laadi, siis meenutab hageja, et Euroopa Inimõiguste Kohus nõuab sellise seaduse kättesaadavust puudutatud isikutele ja piisavalt täpset sõnastust, et nad võiksid — vajaduse korral õigusnõuandja poole pöördudes — mõistlikult hetke asjaolusid arvestades, ette näha kindla teo tagajärgi. Samas, Euroopa Inimõiguste Kohtu sõnul vastab kaalutlusõigust andev seadus sellele nõudele iseenesest siis, kui sellise õiguse ulatus ja kasutamise eeskirjad on piisavalt selgelt määratletud, arvestades asjaomast eesmärki — anda isikule piisav kaitse omavoli vastu (Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. veebruari 1992. aasta otsus kohtuasjas Margareta ja Roger Andersson *vs.* Rootsi, A-seeria, nr 226, punkt 75, ja 2. augusti 1984. aasta otsus kohtuasjas Malone *vs.* Ühendkuningriik, A-seeria, nr 82, punkt 66).

37 Hageja väidab, et seaduse alusel karistamise põhimõtet kohaldatakse nii kriminaalkaristustele kui ka ilma kitsamas mõttes kriminaalse laadita sanktsioonidele ja seega ka määruse nr 17 artikli 15 lõikele 2, sõltumata küsimusest, milline on selle sätte

alusel komisjoni kehtestatud trahvide õiguslik laad. Euroopa Kohus leidis, et „ka kriminaalse laadita sanktsiooni s[aab] määrata üksnes siis, kui see tugine[b] selgele ja täpsele õiguslikule alusele" (Euroopa Kohtu 25. septembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 117/83: Könecke, EKL 1984, lk 3291, punkt 11, ja 18. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 137/85: Maizena, EKL 1987, lk 4587, punkt 15). Määruse nr 17 artikli 15 lõikes 4 esinev märge, et komisjoni otsused ühenduse konkurentsiõiguse rikkumise eest trahvide määramise kohta „ei kuulu kriminaalõiguse valdkonda", ei oma sellega seoses tähtsust, kuna õigusakti määratlemine ei olnud hinnangu andmisel määrav (Euroopa Inimõiguste Kohtu 8. juuni 1976. aasta otsus kohtuasjas Engel jt *vs.* Madalmaad, A-seeria, nr 22, punkt 81). Määratud trahvide raskustes ja nende repressiivsest ja ennetavast laadist tuleneb vastupidi, et nad on sisuliselt pool-kriminaalõiguslikud või koguni kriminaalõiguslikud laias mõistes.

38 Hageja sõnul on see tõlgendus kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt kriminaalasjades esitatud süüdistusele antud tõlgendusega (Euroopa Inimõiguste Kohtu 29. aprilli 1988. aasta otsus kohtuasjas Belilos *vs.* Šveits, A-seeria, nr 132, punktid 62 ja 68; 21. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas Öztürk *vs.* Saksamaa, A-seeria, nr 73, punkt 46 jj ja eespool punktis 37 viidatud kohtuotsus Engel jt *vs.* Madalmaad, punkt 80 jj), mille kohaselt on ka haldusmenetluses määratud madalad trahvid laadilt kriminaalõiguslikud. Hageja leiab *a fortiori*, et sama kehtib ka komisjoni poolt ühenduse õiguse rikkumise eest määratud trahvide puhul, arvestades nende summade suurust.

39 Hageja meenutab, et Euroopa Kohtu sõnul on õigusliku selguse nõue „eriti oluline valdkonnas, kus igasugune ebakindlus võib kaasa tuua [...] eriti arvestatavate sanktsioonide kohaldamise" (Euroopa Kohtu 10. juuli 1980. aasta otsus kohtuasjas 32/79: komisjon *vs.* Ühendkuningriik, EKL 1980, lk 2403, punkt 46), selline olukord esineb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel määratud trahvide puhul.

40 Muu hulgas rõhutab hageja, et EÜ artiklites 83 ja 85 ette nähtud nõukogu ja komisjoni pädevuste jaotusest tuleneb, et üksnes nõukogu on pädev artiklites 81 ja 82 esitatud põhimõtete kohaldamiseks vajalikke määruseid või direktiive kehtestama. Seaduse alusel karistamise põhimõttest tuletatud nõuded tähendavad seega, et nõukogul ei ole õigust delegeerida komisjonile trahvide määramise õigust, kui puudub piisavalt kindlaksmääratud süsteem.

41 Hageja väidab, et komisjonil on nii uurimis-, süüdistamis- kui ka lõpliku otsuse tegemise pädevus. Selline pädevus, mis ei ole kooskõlas liikmesriikide riigiõiguslike tavadega, tuleks määratleda selgete ja ühemõtteliste normidega. Hageja leiab seega, et nõukogu määrus EÜ artiklite 81 ja 82 rakendamiseks peaks täpselt määratlema sanktsioonide sisu, eesmärgi ja määra. Muu hulgas nõuab seaduse alusel karistamise põhimõte, et nähtaks ette ülempiir, mis ei tohi olla ülemäära kõrge, et trahvid ei omandaks kriminaalõiguslikku laadi. Olukorras, kus trahv on piiramatu, ei ole see lõplikult eelnevalt nõukogu poolt kindlaks määratud, vaid komisjoni kui täidesaatva võimu poolt kehtestatud.

42 Hageja leiab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 ei täida eespool kirjeldatud seaduse alusel karistamise põhimõttest tulenevaid nõudeid.

43 Esiteks väidab ta, et määruses nr 17 ei nähta ette olukordi, millal EÜ artiklite 81 ja 82 rikkumise korral tuleb trahv määrata, jättes komisjonile kaalutlusõiguse otsustada trahvi määramise sobilikkuse üle. Ta meenutab sellega seoses Euroopa Kohtu 12. juuli 1979. aasta otsust liidetud kohtuasjades 32/78, 36/78–82/78: BMW Belgium jt *vs.* komisjon (EKL 1979, lk 2435, punkt 53), mille kohaselt on komisjonil kaalutlusõiguse teostamisel täielik vabadus otsustada, kas trahvi määrata või mitte.

44 Teiseks väidab hageja, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 puudub trahvisumma ülempiir. Hageja leiab seega, et see raamistik ei ole kooskõlas seaduse alusel karistamise põhimõttega ja et see kujutab endast lepingu alusel nõukogule kuuluva pädevuse ülekandmist komisjonile. Trahvisumma ei ole tegelikult eelnevalt määrusega kehtestud, vaid selle kehtestab eranditult komisjon ja teeb seda ootuspäratult ja kontrollimatult (vt eespool punktis 35 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Prantsusmaa, ja viidatud kohtupraktika). Vajadusega tagada trahvi hoiatav laad ei saa õigustada absoluutse ülempiiri puudumist, kuna seda nõuet tuleb kohaldada koos kõrgemalseisva ühenduse õiguse üldpõhimõttega seaduse alusel karistamise kohta (eespool punktis 35 viidatud kohtuotsus Kloppenburg, punkt 11 ja eespool punktis 35 viidatud kohtuotsus Salumi jt, punkt 10).

45 Kolmandaks märgib hageja, et välja arvatud rikkumise raskus ja kestus, puuduvad seadusandja kehtestatud kriteeriumid trahvisumma kindlaksmääramiseks. Need kaks kriteeriumi ei oma praktikas mingit piiravat mõju komisjoni kaalutlusõigusele. Ühest küljest ei pea komisjon järgima mingit siduvat või ammendavat loetelu kohustuslikult arvesse võetavatest tingimustest (Euroopa Kohtu 25. märtsi 1996. aasta määruse kohtuasjas C-137/95 P: SPO jt *vs.* komisjon, EKL 1996, lk I-1611, punkt 54, ja 17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-219/95 P: Ferriere Nord *vs.* komisjon, EKL 1997, lk I-4411, punkt 33; Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-9/99: HFB jt *vs.* komisjon, EKL 2002, lk II-1487, punkt 443) ja teisest küljest arvestab komisjon hulga raskendavate või kergendavate asjaoludega, mida õigustatud isikud eelnevalt ei tea.

46 Lisaks ei võimalda võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisest tuletatud nõuded hüvitada seda ebatäpsust, arvestades, et kohtupraktika kohaselt ei ole komisjon kohustatud tagama, et trahvide lõplikud summad väljendaksid kõiki ettevõtjate kogukäivete vahelisi erinevusi (Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-23/99: LR AF 1998 *vs.* komisjon, EKL 2002, lk II-1705, punkt 278).

47 Hageja argumenti kinnitab ka Bundesverfassungsgericht'i (Saksamaa konstitutsioonikohus) otsus, mille kohaselt karistusseaduse säte, millega nähakse karistuse ülempiiriks ette karistatava kogu vara, tuleb tühistada vastuolu tõttu seaduse alusel karistamise põhimõttega (20. märtsi 2002. aasta otsus, BvR 794/95, NJW 2002, lk 1779). Vastupidi nõukogu kinnitustele ei ole Saksamaa konkurentsipiirangute vastase seaduse [Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB)] § 81 lõikes 2 mingit määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 sarnast sätet, sest seadusandja loobus sellisest regulatsioonist vabatahtlikult.

48 Neljandaks märgib hageja, et komisjoni otsuste tegemise praktika illustreerib tema argumendi põhjendatust. Seda praktikat iseloomustavad olulised erinevused määratud trahvide ja nende summade olulise hiljutise tõusu vahel. Ta märgib eelkõige, et kümnest kõige suuremast trahvist kaheksa määrati pärast 1998. aastat ja et rekordiline summa 855,23 miljonit eurot, millest ühele ettevõtjale määrati 462 miljonit eurot 2001. aastal nn „vitamiinide" asjas (komisjoni 21. novembri 2001. aasta otsus K(2001) 3695 lõplik, juhtum COMP/E-1/37.512). Viimatinimetatud summa on viisteist korda kõrgem 1994. ja 2000. aasta vahelisel perioodil määratud keskmistest trahvidest ja 2001. aasta suuruselt teine trahv (komisjoni otsus K(2001) 4573 lõplik, COMP/E-1/36.212 — isekopeeruv paber) oli kuus korda suurem sellest keskmisest.

49 Viiendaks leiab hageja, et olemasolevat korda ei saa õigustada vajaliku hoiatava mõjuga, mis trahvidel peaks ettevõtjate suhtes olema. Ühest küljest tunnistab hageja, et kuigi täpne trahvi summa ei pea olema eelnevalt kindlaksmääratav, ei võimalda hoiatav eesmärk siiski nõukogul hoiduda „selgelt märkimast komisjonile antud pädevuse piire". Teisest küljest märgib hageja, et trahvi minimaalse ootuspärasuse puudumine viib tegelikkuses selleni, et pärsib ettevõtjate tahet komisjoniga koostööd teha. Võimalus kas või umbkaudselt hinnata teatava tegevuse võimalikke tagajärgi tagab siseriiklike karistusõiguse normide eeskujul seevastu taotletava hoiatava mõju palju paremini.

50 Kuuendaks väidab hageja, et suunised ei saa heastada määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 õigusvastasust. Ühest küljest ei ole need suunised õigusakt EÜ artikli 249 tähenduses ja teisest küljest saab vaid nõukogu kooskõlas EÜ artikliga 83 selles valdkonnas sätteid vastu võtta. Hageja leiab, et seetõttu peab nõukogu järgima seaduse alusel karistamise põhimõtet. Samadel põhjustel ei saa määruse nr 17 artiklis 17 Euroopa Kohtule antud täielik pädevus heastada sama määruse artikli 15 lõike 2 õigusvastasust. Hageja meenutab, et sellele pädevusele vaatamata on komisjoni ülesandeks esmajärjekorras määrata trahvisumma ja teha haldusmenetluse käigus kindlaks asjaolud. Lisaks meenutab hageja, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ebatäpsus ja kontrollikriteeriumide puudumine võtab ühenduse kohtutele antud täielikult pädevuselt igasuguse sisu. Hageja märgib lõpuks, et puudutatud isikutelt ei saa nõuda, et nad esitaksid süstemaatiliselt kohtusse hagisid, kuna trahvisummade määramise õiguslik raamistik on ebapiisavalt määratletud. Ta lisab, et ühenduse kohtu poolt seadusandja vigade heastamine ületab kohtutele antud kohustused ja on seega EÜ artikli 7 lõike 1 valguses vaidlustatav.

51 Komisjon leiab, et hageja argumendid ei ole põhjendatud.

52 Ta rõhutab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 on selge ja ühemõtteline õiguslik alus, mis võimaldab ettevõtjatel piisava täpsusega ette näha oma tegevuse tagajärgi.

53 Lisaks meenutab komisjon, et ta peab oma kaalutlusõigust kasutama selle artikliga kehtestatud rikkumise raskuse ja kestuse kriteeriume, ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, eelkõige proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu kohtupraktikat järgides. Komisjon väidab seega, et ta peab neid põhimõtteid järgima iga kord, kui ta kasutab oma kaalutlusõigust (vt seoses võrdse kohtlemise põhimõttega Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-15/99: Brugg Rohrsysteme *vs.* komisjon,

EKL 2002, lk II-1613, punkt 149, ja 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-224/00: Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-2597, punktid 69, 207, 281, 308; kohtujurist Ruiz Jarabo Colomeri ettepanek Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsusele liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EKL 2004, lk I-123, I-133, punkt 96 jj).

54 Vastupidi hageja väidetele ei saa sellega seoses eespool punktis 43 viidatud kohtuotsusest BMW Belgium jt *vs.* komisjon tuletada, et see kontroll ei ulatu otsusele, kas trahv määrata või mitte. Asjaolu, et Euroopa Kohus nõustus selles asjas komisjoni võimalusega määrata trahv edasimüüjatele, kuigi ta seda varasemates asjades ei olnud teinud, ei tähenda, et komisjoni pädevus määrata trahv või jätta see määramata oleks ilma piirideta, kuna seda pädevust tuleb teostada lähtudes objektiivsetest kriteeriumidest, mis vastavad komisjonile selle pädevuse andnud sätte eesmärgile.

55 Hagejal ei ole alust viidata asjaolule, et otsus oli „üllatusotsus", niivõrd kuivõrd trahvi hoiatav laad tähendab, et ettevõtjad ei saa seda trahvi eelnevalt arvutada ja võrrelda arvatava tuluga. Komisjon meenutab, et igal juhul ei olnud hagejal alust tugineda õiguspärasele ootusele, et talle ei määrata trahvi, mis on kõrgem rikkumise käigus määratud kõige kõrgematest trahvidest (eespool punktis 46 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punkt 241 ja eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punktid 63 ja 64).

56 Muu hulgas lükkavad Esimese Astme Kohtu täielik pädevus ning suuniste vastuvõtmine 1998. aasta jaanuaris, mis kuulutati määrus nr 17 artikli 15 lõikega 2 kooskõlas olevaks, ümber hageja seisukoha, nagu oleks trahvi määramine meelevaldne ja läbipaistmatu.

57 Ka ei saa nõukogule ette heita, et ta on asutamislepingut rikkudes pädevuse komisjonile üle kandnud, arvestades et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 kujutab endast seal mainitud kriteeriumide, nagu neid ühenduse kohtud on tõlgendanud, ja ühenduse õiguse üldpõhimõtete järgimise nõude tõttu piisavalt kindlaksmääratud õiguslikku alust, arvestades trahvide määramisega taotletavat eesmärki. Seega on alusetu argument, et suunised ei saa heastada selle sätte määratlematust. Muu hulgas parandasid suunised õiguskindlust ja otsuste tegemise menetluse läbipaistvust.

58 Mis puudutab lõpuks trahvisumma suurenemist viimastel aastatel, siis märgib komisjon esiteks, et ainuüksi ettevõtjate käivete tõus alates 60ndatest aastatest õigustab vaidlustatud sättega komisjonile jäetud tegevusruumi, ja teiseks, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt (Euroopa Kohtu 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, EKL 1983, lk 1825, punktid 108 ja 109; eespool punktis 46 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punkt 237, ja 12. juuli 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-202/98, T-204/98 ja T-207/98: Tate & Lyle jt *vs.* komisjon, EKL 2001, lk II-2035, punktid 144 ja 145) peab komisjon saama tõsta trahvide taset, et tugevdada nende hoiatavat mõju. See kaalutlusõigus ei ole siiski ilma piirideta, kuna Euroopa Kohus ja Esimese Astme Kohus uurivad, kas komisjoni otsustatud trahvi tõstmised on väidetavat huvi arvestades õigustatud (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-334/94: Sarrió *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-1439, punktid 323–335, ja 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-16/99: Lögstör Rör *vs.* komisjon, EKL 2002, lk II-1633, punkt 251). Ta märgib lõpuks, et vaatamata sellele trahvide taseme tõusule on ilmselged, rasked ja pikaajalised rikkumised endiselt suhteliselt sagedased.

59 Menetlusse astunud nõukogu leiab, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 seaduslikkuse vaidlustamine tuleb põhjendamatuse tõttu tagasi lükata. Nõukogu tunnistab, et kuigi tegu on kriminaalõiguse valdkonda mittekuuluva sanktsiooniga, peab trahv tuginema selgele ja ühemõttelisele õiguslikule alusele. Ta leiab siiski, et määruse nr 17 artikkel 15 täidab selle nõude. Ta meenutab muu hulgas, et *nulla poena sine lege* põhimõtet kohaldatakse vaid kriminaalõiguslikele karistustele ja et vastavalt määruse nr 17 artikli 15 lõikele 4 ei ole aga nendega tegu määruse nr 17 artikli 15

lõike 2 alusel määratud trahvide puhul. Sellest põhimõttest tuletatud nõudeid ei saa seega käesolevas asjas kohaldada (eespool punktis 37 viidatud kohtuotsus Maizena, punkt 14; Euroopa Inimõiguste Kohtu 9. veebruari 1995. aasta otsus kohtuasjas Welch *vs.* Ühendkuningriik, A-seeria, nr 307).

60 Muu hulgas leiab nõukogu, et karistuse suurus on piisavalt määratletud, kuna määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 on ette nähtud trahvi ülempiir sõltuvalt asjaomase ettevõtja käibest. Absoluutne ülempiir ei oleks sobiv, kuna komisjoni otsused puudutavad konkreetseid olukordi. Komisjoni kaalutlusõigus ei ole sugugi absoluutne ja on piiratud sellega, et komisjon on kohustatud arvesse võtma selles artiklis ette nähtud rikkumise kestuse ja raskusastme kriteeriumeid. Komisjon on kohustatud ka järgima proportsionaalsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtteid.

61 Nõukogu leiab, et on keeruline määratleda piiravamat regulatsiooni, mis võimaldab arvesse võtta iga rikkumise konteksti asjaolusid ja tagada piisavalt hoiatav mõju. Esimese Astme Kohus ei ole kunagi määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kehtivust kahtluse alla seadnud ja on seda pigem kinnitanud (eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Tate & Lyle jt *vs.* komisjon, punktid 98–101).

62 Mis puudutab hageja argumenti, et seda komisjoni praktikat iseloomustavad olulised erinevused määratud trahvide summade ja nende summade olulise hiljutise tõusu vahel, siis märgib nõukogu, et need sedastused üksnes kajastavad asjaolu, et asjaomastel ettevõtjatel on erinevad käibed ja et puudutatud ettevõtjad on järjest suuremad.

63 Ka on ekslik kinnitada, et komisjon täidab uurimis-, süüdistus- ja lõpliku otsustamise funktsioone, kuna komisjon allub täieliku pädevusega kohtu kontrollile ega saa seetõttu olla nii kohtunik kui ka pool.

64 Sama kehtib ka kinnituse kohta, et nõukogu on delegeerinud komisjonile oma pädevuse trahve kehtestada. Nõukogu meenutab, et komisjonile on delegeeritud üksnes pädevus võtta vastu otsuseid määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel, mis väljendab nõukogu pädevust. See on kooskõlas EÜ artikli 202 kolmanda taandega.

65 Lõpuks märgib nõukogu, et vastupidiselt hageja väidetele on liikmesriikides, eelkõige Rootsis ja Saksamaal, kehtestatud võrreldavad õigusnormid.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

66 Tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu kohtupraktikast tuleneb, et seaduse alusel karistamise põhimõte kaasneb õiguskindluse põhimõttele, mis on ühenduse õiguse üldpõhimõte ja nõuab eelkõige, et igasugune ühenduse õigusnorm, eriti, kui sellega kehtestatakse või võimaldatakse kehtestada sanktsioone, oleks selge ja täpne, et puudutatud isikud saaksid ühemõtteliselt aru sellest normist tulenevatest õigustest ja kohustustest ja et nad võiksid tegutseda vastavalt olukorrale (vt selle kohta Euroopa Kohtu 9. juuli 1981. aasta otsus kohtuasjas 169/80: Gondrand Frères ja Garancini, EKL 1981, lk 1931, punkt 17; eespool punktis 37 viidatud kohtuotsus Maizena, punkt 15; 13. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-143/93: van Es Douane Agenten, EKL 1996, lk I-431, punkt 27 ja eespool punktis 35 viidatud kohtuotsus X, punkt 25).

67 See liikmesriikide ühesuguste riigiõiguslike tavade osaks olev põhimõte, mis on välja toodud mitmes rahvusvahelises lepingus, eelkõige EIÕK artiklis 7, kehtib nii kriminaalõiguse valdkonda kuuluvate sätete suhtes kui ka eriliste haldusmeetmete suhtes, millega kehtestatakse või võimaldatakse kehtestada halduskaristusi (vt eespool punktis 37 viidatud kohtuotsus Maizena, punktid 14 ja 15 ja seal viidatud kohtupraktika). Seda kohaldatakse mitte üksnes normidele, millega kehtestatakse rikkumise koosseisu tunnused, vaid ka neile normidele, milles määratletakse nimetatud normide rikkumise tagajärjed (vt selle kohta eespool punktis 35 viidatud kohtuotsus X, punktid 22 ja 25).

68 Sellega seoses tuleb märkida, et EIÕK artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos — teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu."

69 Euroopa Inimõiguste Kohtu sõnul tuleneb sellest sättest, et seadus peab selgelt määratlema rikkumised ja nende eest määratavad karistused. See tingimus on täidetud, kui puudutatud isik saab asjaomase sätte sõnastusest ja vajaduse korral kohtute poolt sellele antud tõlgendusest aru, millised teod või tegevusetused toovad kaasa kriminaalvastutuse (Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. juuni 2000. aasta otsus kohtuasjas Coëme *vs.* Belgia, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, § 145).

70 Nõukogu väidab, et Esimese Astme Kohus ei saa tugineda EIÕK artikli 7 lõikele 1 ja Euroopa Inimõiguste Kohtu seda artiklit puudutavale praktikale, et analüüsida määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 seaduslikkust, arvestades, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 4 on sätestatud, et komisjoni otsused, mis tehakse eelkõige selle sätte lõike 2 alusel, ei kuulu kriminaalõiguse valdkonda.

71 Ilma et oleks vaja võtta seisukohta küsimuses, kas eelkõige nende laadi ja rangusastme tõttu, tuleb sedastada, et isegi kui EIÕK artikli 7 lõiget 1 tuleb lugeda sellistele karistustele kohaldatavaks, tuleneb Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, et selles sättes ettenähtud tingimuste täitmiseks ei ole nõutav, et karistuste määramise aluseks olnud sätte sõnastus oleks niivõrd täpne, et sätte rikkumisest tulenevad tagajärjed oleks absoluutse kindlusega ettenähtavad.

72 Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt ei too sätte ebamäärane sõnastus tingimata kaasa EIÕK artikli 7 rikkumise ja asjaolu, et seadusega antakse kaalutlusõigus, ei riku tingimata ootuspärasuse nõuet, kui sellise õiguse ulatus ja kasutuskord on piisavalt selgelt määratletud, arvestades taotletavat asjaomast eesmärki anda isikule piisav kaitse omavoli vastu (eespool punktis 36 viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus Margareta ja Roger Andersson *vs.* Rootsi, punkt 75). Sellega seoses võtab Euroopa Inimõiguste Kohus peale teksti enda arvesse seda, kas kasutatud määratlemata mõisteid on väljakujunenud ja avaldatud kohtupraktikas täpsustatud (27. septembri 1995. aasta otsus kohtuasjas G. *vs.* Prantsusmaa, A-seeria, nr 325-B, punkt 25).

73 Muu hulgas ei vii liikmesriikide ühiste riigiõiguslike tavade arvestamine selleni, et ühenduse õiguse üldpõhimõtet seaduse alusel karistamise kohta tõlgendataks teisiti. Mis puudutab hageja argumente, mis tuginevad Bundesverfassungsgerichti 20. märtsi 2002. aasta otsusele (viidatud eespool punktis 47), isegi eeldades, et see otsus on konkurentsiõiguse normide rikkumise eest ettevõtjatele määratava trahvide osas asjakohane, ja GWB § 81 lõikele 2, milles ei ole ühtegi määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 analoogset sätet, siis tuleb rõhutada, et liikmesriikide ühiseid riigiõiguslikke tavasid ei saa tuletada ühe liikmesriigi õiguslikust olukorrast. Sellega seoses tuleb

vastupidi märkida, nagu seda teeb ka nõukogu, ja millele hageja vastu ei vaidle, et teiste liikmesriikide vastavates õigusnormides esineb siseriiklike konkurentsinormide rikkumise korral määratavate halduskaristuste osas määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 analoogne piiritlemistase või koguni selles ühenduse õigusnormis sätestatuga sarnased või identsed kriteeriumid; komisjon viitab sellega seoses näitena Rootsi Kuningriigile.

74 Mis puudutab määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kehtivust seaduse alusel karistamise põhimõttest lähtuvalt, nagu seda ühenduse kohus on tunnustanud kooskõlas EIÕK ja liikmesriikide riigiõiguslike tavade põhimõtetega, siis tuleb sedastada, et vastupidi hageja väidetule ei ole komisjonil konkurentsinormide rikkumise eest trahvide määramisel piiramatut kaalutlusõigust.

75 Määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 piirab ise komisjoni kaalutlusõigust. Täpsustades ühest küljest, et „[k]omisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi [1000 — 1 miljon eurot] või sellest suurema summa, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtja eelneva aasta käibest, kui need on rikkumise toime pannud", näeb see säte ette trahvide ülempiiri sõltuvalt puudutatud ettevõtjate käibest, st lähtuvalt objektiivsest kriteeriumist. Seega, kuigi nagu märgib hageja, ei esine kõigile konkurentsinormide rikkumistele kehtivat absoluutset ülempiiri, on määrataval trahvil alati arvuline ja absoluute ülempiir, mis arvutatakse iga rikkumise puhul iga ettevõtja suhtes, nii et ühele ettevõtjale määrata võidava trahvi maksimaalne summa on eelnevalt määratletav. Teisest küljest kohustab see säte komisjoni igal konkreetsel juhtumil trahvi määrama, võttes „arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust".

76 Kuigi need kaks kriteeriumi jätavad komisjonile suure kaalutlusõiguse, on siiski tegu kriteeriumidega, mida kasutavad ka teised seadusandjad sarnastes sätetes ning mis võimaldab komisjonil kehtestada karistusi asjaomase käitumise ebaseaduslikkuse taset arvesse võttes. Seega tuleb asja selles staadiumis tunnistada, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2, mis jätab küll komisjonile teatava kaalutlusõiguse, määratleb talle trahvide valdkonnas pädevuse teostamiseks kohustuslikud kriteeriumid ja piirid.

77 Muu hulgas tuleb märkida, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel trahvide kindlaksmääramisel peab komisjon järgima õiguse üldpõhimõtteid, eelkõige võrdse kohtlemise ja proportsionaalsuse põhimõtteid, nagu Euroopa Kohus ja Esimese Astme Kohus on need välja arendanud.

78 Vastupidi hageja kinnitustele kohaldatakse eespool kirjeldatud komisjoni kaalutlusõiguse piire ka otsusele määrata trahv või mitte, eelkõige kui komisjon kohaldab koostööteatist, mille kehtivust muuseas ei vaidlustata. Fakt, et Euroopa Kohus tunnistas hageja viidatud kohtuotsuses (eespool punktis 43 viidatud kohtuotsus BMW Belgium jt *vs.* komisjon, punkt 53), et asjaolu, et sarnastes eelnevates asjades leidis komisjon, et teatavatele ettevõtjatele ei ole vaja trahvi määrata, ei võtnud temalt seda määruses nr 17 otseselt sätestatud õigust, kui selle õiguse teostamiseks vajalikud tingimused on täidetud, ei tähenda veel seda, et komisjonil on kaalutlusõigus trahvi mitte määrata, ilma et ta järgiks esiteks suunistest ja koostööteatisest tulenevaid kaalutlusõiguse piiranguid ja teiseks, eriti õiguse üldpõhimõtteid, eelkõige võrdse kohtlemise ja proportsionaalsuse põhimõtteid, ja üldisemalt EÜ artiklite 81 ja 82 tõhusust ja EÜ artikli 4 lõikest 1 tulenevat vaba konkurentsi põhimõtet.

79 Samuti tuleb lisada, et EÜ artikli 229 ja määruse nr 17 artikli 17 alusel on Euroopa Kohtul ja Esimese Astme Kohtul täielik pädevus lahendada hagisid, mis on esitatud trahve määravate komisjoni otsuste peale ja need kohtud võivad seega mitte üksnes tühistada komisjoni otsuseid, vaid ka määratud trahvi tühistada, vähendada või suurendada. Sel viisil on komisjoni halduspraktika allutatud ühenduse kohtu täielikule kontrollile. Vastupidi hageja kinnitustele ei vii see kontroll selleni, et ühenduse kohus ületaks EÜ artikli 7 lõiget 1 rikkudes oma pädevust, arvestades, et ühest küljest on selline kontroll eespool viidatud sätetes otseselt ette nähtud ja nende sätete kehtivust ei ole vaidlustatud, ja teiselt poolt teostab ühenduse kohus seda kontrolli määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 esitatud kriteeriume järgides. Seetõttu lubab ühenduse kohtu teostatav kontroll väljakujunenud ja avaldatud kohtupraktika kaudu täpsustada määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 esineda võivaid määratlemata mõisteid.

80 Muu hulgas on komisjon määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 esitatud ja Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu kohtupraktikas täpsustatud kriteeriumide põhjal ise kujundanud teadaoleva ja kättesaadava halduspraktika. Kuigi komisjoni varasem otsuste tegemise praktika ise ei ole konkurentsivaldkonnas määratud trahvide õiguslikuks raamistikuks (vt Esimese Astme Kohtu 18. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas T-241/01: Scandinavian Airlines System *vs.* komisjon, EKL 2005, lk II-2917, punkt 87 ja selles viidatud kohtupraktika), siis sellegipoolest ei või komisjon võrdse kohtlemise põhimõtet järgides kohelda võrreldavaid olukordi erinevalt ja erinevaid olukordi ühetaoliselt, välja arvatud kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud (Euroopa Kohtu 13. detsembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 106/83: Sermide, EKL 1984, lk 4209, punkt 28 ja Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-311/94: BPB de Eendracht *vs.* Komisjon, EKL 1998, lk II-1129, punkt 309).

81 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võib komisjon igal hetkel trahvide taset kohandada, kui ühenduse konkurentsieeskirjade tõhus kohaldamine seda eeldab (eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 109 ja eespool punktis 46 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punktid 236 ja 237), mistõttu võib sellist halduspraktika muutmist objektiivselt õigustada ühenduse konkurentsinormide rikkumise üldise ennetamise eesmärgiga.

Hiljutist trahvide taseme tõusu, mida hageja väidab toimunud olevat ja mida ta vaidlustab, ei saa seega iseenesest lugeda ebaseaduslikuks seaduse alusel karistamise põhimõtte vaatepunktist, kuivõrd see jääb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 õiguslikku raamistikku, nagu ühenduse kohtud on seda tõlgendanud.

82 Muu hulgas tuleb arvestada, et läbipaistvuse tagamiseks ja puudutatud ettevõtjate õiguskindluse suurendamiseks avaldas komisjon suunised, milles ta selgitas igal konkreetsel juhul kasutatavat trahvide arvutamise meetodit. Sellega seoses on Euroopa Kohus muuseas leidnud, et võttes sellised käitumisreeglid vastu ja andes nende avaldamisel teada, et ta kavatseb neid edaspidi nendes sätestatud juhtumite esinemisel kohaldada, on komisjon piiranud oma kaalutlusõigust ja et komisjon ei saa neist normidest kõrvale kalduda ilma, et teda võidaks karistada selliste õiguse üldpõhimõtete rikkumise eest nagu võrdne kohtlemine või õiguspärase ootuse kaitse. Muu hulgas, kuigi suunised ei ole otsuse õiguslikuks aluseks, määravad nad siiski üldiselt ja abstraktselt metodoloogia, mille komisjon selle otsusega määratud trahvisummade määramisel aluseks võttis, ja tagavad seetõttu ettevõtjate õiguskindlust (Euroopa Kohtu 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P: Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, EKL 2005, lk I-5425, punktis 211 ja 213). Sellest tuleneb, et vastupidi hageja kinnitustele ei saa komisjoni poolt suuniste vastuvõtmist, niivõrd kuivõrd see toimus määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kehtestatud õiguslikus raamistikus, lugeda pädevuse ületamiseks ja see aitab üksnes kaasa sellest sättest juba tuleneva komisjoni kaalutlusõiguse teostamise piiride täpsustamisele.

83 Arvestades seega eespool käsitletud erinevaid asjaolusid, võib informeeritud ettevõtja, kes vajadusel kasutab õigusabi, piisavalt täpselt ette näha teatava tegevuse eest määrata võidavate trahvide arvutamise meetodi ja suurusjärgu. Seaduse alusel karistamise põhimõttega ei ole vastuolus asjaolu, et ettevõtja ei tea täpselt ette trahvide taset, mida komisjon igal konkreetsel juhul määrab, kuna komisjon peab

karistusi määrama rikkumiste raskusastet arvestades; seega aitab normi ärahoidev ja hoiatav eesmärk vältida seda, et ettevõtjad saavad hinnata kasu, mida nad rikkumises osalemisest saaksid, arvutades eelnevalt välja neile ebaseadusliku tegevuse eest määrata võidava trahvi summa.

84 Sellega seoses, isegi kui ettevõtjad ei saa eelnevalt täpselt teada trahvide taset, mida komisjon igal konkreetsel juhul määrab, tuleb märkida, et kooskõlas EÜ artikliga 253 peab komisjon trahvi määravas otsuses vaatamata otsuse üldiselt teadaolevale kontekstile siiski esitama otsuse tegemise põhjenduse, eriti määratud trahvi summa ja selle arvutamiseks kasutatud meetodi kohta. Põhjendus peab näitama selgelt ja ühemõtteliselt komisjoni kaalutlusi, nii et asjaomased isikud võiksid tutvuda võetud meetme põhjendustega, et hinnata ühenduse kohtusse pöördumise võimalust, ja et viimane saaks vajaduse korral oma kontrolli teostada.

85 Mis puudutab lõpuks argumenti, et määratledes trahvide raamistiku kooskõlas määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 sätetega, oli nõukogu tegelikult andnud komisjonile üle pädevuse, mis EÜ artiklite 83 ja 229 alusel kuulub nõukogule, siis see argument on alusetu.

86 Ühest küljest, nagu eelnevalt märgiti, kuigi määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 annab komisjonile suure kaalutlusõiguse, piirab see säte ka selle kaalutlusõiguse teostamist, kehtestades objektiivsed kriteeriumid, mida komisjon peab järgima. Teisest küljest tuleb meenutada, nagu nõukogu kohtuistungil märkis, et määrus nr 17 võeti vastu EÜ artikli 83 lõike 1 alusel, milles on ette nähtud, et „[k]õik artiklites 81 ja 82 esitatud põhimõtete kohaldamiseks vajalikud määrused või direktiivid kehtestab nõukogu [...] komisjoni ettepaneku põhjal ja pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga." Nende määruste või direktiivide eesmärk on eelkõige, EÜ artikli 83 lõike 2 punktide a ja d kohaselt, vastavalt „tagada kinnipidamine [EÜ] artikli 81

lõikes 1 ja [EÜ] artiklis 82 sätestatud keeldudest, kehtestades selleks sätted trahvide rakendamiseks" ja „määratleda komisjoni ja Euroopa Kohtu funktsioonid käesoleva lõike sätete kohaldamisel". Tuleb meenutada muu hulgas, et EÜ artikli 211 esimese taande kohaselt komisjon „tagab käesoleva lepingu sätete ja institutsioonide poolt käesoleva lepingu alusel võetud meetmete rakendamise" ja et komisjon omab „iseseisvat otsustamisõigust".

87 Sellest tuleneb, et õigust määrata EÜ artiklite 81 ja 82 rikkumise korral trahve ei saa lugeda õiguseks, mis algselt kuulus nõukogule, kuid mille rakendamiseks on ta EÜ artikli 202 kolmanda taande tähenduses komisjonile volitused andnud. Kooskõlas eespool viidatud asutamislepingu sätetega on see õigus osa komisjoni rollist järgida ühenduse õiguse kohaldamist ning EÜ artiklite 81 ja 82 rakendamise osas on komisjoni sellist rolli täpsustatud, piiritletud ja vormiliselt kinnitatud määrusega nr 17. Selle määrusega komisjonile antud trahvide määramise õigus tuleneb seega asutamislepingu enda sätetest ja selle eesmärk on võimaldada neis artiklites ette nähtud keeldude tõhus rakendamine (vt selle koha eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Tate & Lyle jt *vs.* komisjon, punkt 133). Seetõttu tuleb hageja argument tagasi lükata.

88 Kõigist eelnevatest kaalutlustest tuleneb, et hageja nõue tuleb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 seaduslikkuse vaidlustamine osas põhjendamatuse tõttu rahuldamata jätta.

B — *Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 tõlgendamine seaduse alusel karistamise põhimõtte valguses*

89 Juhul kui Esimese Astme Kohus ei tuvasta määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kehtetust, väidab hageja teise võimalusena, et seda sätet tuleb täpsustada ja tõlgendada kitsalt, arvestades seaduse alusel karistamise põhimõtet, lähtudes komisjoni otsuste

tegemise praktikast ja EÜ artikleid 81 ja 82 puudutavast kohtupraktikast. Hageja toob sellega seoses välja teatavad ettepanekud, mis peaksid tagama trahvi piisava ootuspärasuse, ja palub otsus tühistada.

90 Komisjon ja nõukogu leiavad, et need argumendid on alusetud.

91 Sellega seoses piisab, kui märkida kõigepealt, et teise võimalusena väite teises osas esitatud hageja argumendid, mis puudutavad seaduse alusel karistamise põhimõtte rikkumist, üksnes kordavad osaliselt sama väite esimese osa raames esitatud teatud argumente suunistest tuleneva komisjoni otsuste tegemise praktika kohta ja otsuse enda kohta, mis seda praktikat illustreerib. Peale selle, et komisjoni otsuste tegemise praktika peale ei saa mingit tühistamishagi esitada, tuleb meenutada, et nagu eelnevalt märgiti, ei riku määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 seaduse alusel karistamise põhimõtet ja et komisjoni otsuste tegemise praktika ja suunised on nimelt ühenduse kohtute järelevalve all kaasa aidanud ettevõtjate õiguskindluse suurendamisele. Seega ei saa otsust lugeda ebaseaduslikuks ainuüksi seetõttu, et selles kohaldatakse väidetavalt ebaseaduslikku komisjoni eelnevat otsuste tegemise praktikat trahvide valdkonnas. Seega tuleb need argumendid tagasi lükata.

92 Muu hulgas, kuna hageja esitab käesoleva väite osa raames argumendid, mis puudutavad otsuse väidetavat põhjendamatust eelkõige osas, milles määrati kindlaks põhisumma, rikkumise tegelik mõju turule ja trahvisumma suurendamine, et tagada otsuse piisav hoiatav mõju, siis tuleb märkida, et need argumendid kuuluvad sisuliselt kolmanda väite juurde, milles käsitletakse nimelt otsuse põhjendatuse küsimust ja mille raames tuleb neid argumente seega uurida.

93 Ülejäänud osas on hageja argumendid üldised ja teoreetilised kaalutlused komisjoni otsuste tegemise praktikast, mida ta peaks teostama uute sätete alusel, mille nõukogu peaks vastu võtma, ning kohtupraktika alusel, mille Esimese Astme Kohus peaks välja arendama, ja seega ei esitata nendes mingit õiguslikku argumenti otsuse vastu ja need tuleb järelikult tagasi lükata.

94 Muu hulgas lisas hageja repliigis ja kohtuistungil, et käibeks, mida peetakse silmas trahvi kehtestanud otsusele eelnenud aasta käibe all, millest 10% on määratava trahvi ülempiiriks, tuleb lugeda käivet, mis tekkis asjaomasel turul, mitte kogukäivet.

95 Kuna sellest väitest võib tuletada, et hageja soovib vaidlustada otsust osas, millega talle määratakse trahv, mis ületab 10% käibest, mis tal tekkis metioniiniturul otsuse vastuvõtmisele eelnenud majandusaastal, siis ilma, et oleks isegi vaja uurida, kas see argumentatsioon on kodukorra artikli 48 lõiget 2 arvestades vastuvõetav ja eriti kas selle argumentatsiooni ja hagis esitatud mõne väite vahel on tihe seos, piisab meenutamisest, et ei määrus nr 17, kohtupraktika ega suunised ei näe ette, et trahvi suurus tuleb määrata otseselt mõjutatud turu suuruse alusel, ja et see tegur on vaid üks paljudest, millega arvestada tuleb. Vastavalt määrusele nr 17, nagu seda on tõlgendatud kohtupraktikas, peab konkurentsieeskirjade rikkumise eest ettevõtjale määratud trahvi suurus olema proportsionaalne rikkumisega, mida tuleb hinnata selle tervikus, arvestades eelkõige rikkumise raskust (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 6. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas T-83/91: Tetra Pak *vs.* komisjon, EKL 1994, lk II-755, punkt 240 ja analoogia korras 21. oktoobri 1997. aasta otsus kohtuasjas T-229/94: Deutsche Bahn *vs.* komisjon, EKL 1997, lk II-1689, punkt 127). Nagu Euroopa Kohus kinnitas eespool punktis 58 viidatud kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon punktis 120, tuleb rikkumise raskuse hindamisel arvestada suure hulga selliste teguritega, mille laad ja tähtsus muutuvad vastavalt

asjaomase rikkumise liigile ja selle erilistele asjaoludele (Esimese Astme Kohtu 8. juuli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-67/00, T-68/00, T-71/00, T-78/00: JFE Engineering *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-2501, punkt 532).

96 Sellega seoses tuleb ka märkida, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale puudutab ainus otsene viide asjaomase ettevõtja käibele ehk määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 trahvide määramiseks kehtestatud 10% käibe ülempiirile ettevõtja ülemaailmset kogukäivet (vt selle kohta eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 119), mitte ettevõtja käivet turul, mida on mõjutanud karistatav konkurentsivastane käitumine. Asjaomase kohtuotsuse samast punktist nähtub otseselt, et asjaomase ülempiiri eesmärk on ära hoida trahvide ebaproportsionaalsus ettevõtja kui terviku suuruse suhtes (eespool punktis 95 viidatud kohtuotsus JFE Engineering *vs.* komisjon, punkt 533).

97 Sellest tuleneb, et esimese väite teine osa tuleb tagasi lükata.

98 Järelikult tuleb esimene väide tervikuna tagasi lükata.

II — *Teine väide, mis käsitleb kaalutlusviga seoses ühe ja jätkuva rikkumisega*

99 Hageja vaidleb esimese võimalusena vastu sellele, et ta osales ühes ja jätkuvas rikkumises alates 1986. aasta veebruarist kuni 1999. aasta veebruarini. Ta tunnistab, et ta osales rikkumises aastatel 1986–1988 ja pärast 1992. aastat, ent väidab ühest küljest, et konkurentsivastane tegevus ajavahemikul 1988–1992 katkestati, ja teisest küljest, et see lõppes lõplikult 1997. aastal. Teise võimalusena leiab hageja, et komisjon oleks igal juhul pidanud arvesse võtma asjaolu, et kokkulepped olid ajavahemikul 1988–1992 ja pärast 1997. aastat vähemalt peatatud.

A — *Rikkumise katkestamine ajavahemikul 1988–1992*

1. Poolte argumendid

100 Hageja sõnul katkestati „tippkohtumised" ja konkurentsivastased kokkulepped 1988. aastal pärast Sumitomo väljumist kartellist ja jätkusid alles 1992. aastal.

101 Esiteks leiab hageja, et kinnitades otsuse põhjenduses 212, et kuna kartelli osalised ei olnud väljendanud oma kavatsust kokkuleppeid muuta või neist taganeda, siis ei saa lugeda tõendatuks, et kartell lõppes ajavahemikul 1988–1992, ja märkides otsuse põhjenduses 251 ja järgnevates, et kuna kartelli osalised ei olnud kunagi vastastikku väljendanud oma kavatsust kokkuleppeid lõpetada, siis tuleb sellest järeldada, et aset ei leidnud mitte uue kartelli loomine, vaid üksnes keerulise kartelli struktuuri loomulik areng, tunnistas komisjon kaudselt, et tal puudusid tõendid kartellikokkuleppe olemasolust ajavahemikul 1988–1992. Seega oli komisjon hageja sõnul tuginenud tema arvates kohustuslikele eeldustele ja käitumisele, jättes arvestamata tõendite hankimist puudutavad nõuded ja *in dubio pro reo* põhimõtte (Euroopa Kohtu 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: Suiker Unie jt *vs.* komisjon, EKL 1975, lk 1663, punkt 354; 14. veebruari 1978. aasta otsus kohtuasjas 27/76: United Brands *vs.* komisjon, EKL 1978, lk 207, punktid 261–266, ja 28. märtsi 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 29/83 ja 30/83: CRAM ja Rheinzink *vs.* Komisjon, lk 1679, punkt 16). Muu hulgas ei kujuta vastastikku väljendatud kavatsus kartell lõpetada endast mingil juhul konkurentsivastase kokkuleppe lõpetamise tingimust (eespool punktis 46 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punkti 59 jj). Seetõttu ei pea hageja tõendama, et ta ei osalenud rikkumises kõnealuse perioodi vältel, vaid komisjon peab esitama tõendid, et ta tegelikult selles osales (Euroopa Kohtu 17. detsembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-185/95 P: Baustahlgewebe *vs.* komisjon, EKL 1998, lk I-8417, punkt 58).

102 Teiseks väidab hageja sisuliselt, et komisjon hindas ekslikult erinevaid dokumente, mis pidid tõendama kartellikokkuleppe olemasolu ajavahemikul 1988–1992.

103 Nende kinnituste toetuseks märgib hageja esiteks, et Nippon Soda poolt 23. veebruari 2000. aasta märkustes, millele komisjon tugineb, mainitakse ajavahemikul 1988–1990 ühes või teises vormis toimunud kohtumiste olemasolu vaid ühel korral, mis olevat jätkunud üksnes kaastöötajate tasemel kuni 13. maini 1998. Komisjon jättis arvesse võtmata asjaolu, et Nippon Soda avaldused tõendavad ühest küljest, et „tippkohtumised" lõppesid 1988. aastal, ja teisest küljest, et need töötajate tasemel kohtumised ajavahemikul 1988-1990 puudutasid üksnes viisi, kuidas osalised saaks end kaitsta Monsanto konkurentsi eest, ja andmevahetuse organiseerimist, mis ei kujuta endast aga konkurentsiõiguse rikkumist.

104 Teiseks, mis puudutab Nippon Soda esitatud 5. mai 1990. aasta märkust (edaspidi „5. mai 1990. aasta märkus"), millest komisjon järeldas, et üks kohtumine toimus 1989. aastal, siis väidab hageja vastupidi, et see dokument märgib sissejuhatuses põhjuse, miks kaubanduslik koostöö 1989. aastal katkestati — nimelt Sumitomo ning Degussa ja Rhône-Poulenc'i vahelise arusaamatuse tõttu. Lisaks näitas 5. mai 1990. aasta märkus, et 1989. aasta augusti kohtumise eesmärk oli veenda Degussat mitte müüma metioniini hinnaalandusega. Siiski ilmneb sellest märkusest, et Degussa lükkas kategooriliselt igasuguse veenmisürituse tagasi, sest tema kaubanduslik eesmärk oli konkureerida Monsanto ja Sumitomoga. Seega tuleb seda kohtumist lugeda kõige enam Nippon Soda ja Rhône-Poulenc'i katsetuseks ärgitada hagejat rikkumises osalema ja tõendab igal juhul selle konkurentsivastase eesmärgi puudumist.

105 Muu hulgas tuletas komisjon otsuse põhjendustes 103–106 ekslikult 5. mai 1990. aasta märkusest, et kohtumisel tehti ettepanek korraldada uus kohtumine,

ent ei ole teada, kas selline kohtumine tegelikult ka toimus, kuigi Nippon Soda sedastas märkustes vastupidi, et ei olnud võimalik ühiselt hinnata müügihinda, arvestades, et isegi Rhône-Poulenc ei olnud huvitatud ühisest hinnapoliitikast.

106 Lõpuks järeldatakse 5. mai 1990. aasta märkusest, et oli „igati alust uskuda, et Degussa ei muretse[nud] väga, mida Rhône-Poulenc tegelikult mõtle[s]". Seega märgib hageja, et ta küsib, mis on otsuse põhjenduses 106 esineva komisjoni kinnituse aluseks, mille kohaselt Degussa, Rhône-Poulenc ja Nippon Soda kohtusid 1989. ja 1990. aastal korduvalt, et arutada hindasid ja turgu puudutavaid andmeid ja otsustada oma ühine reaktsioon turul valitseva uue olukorra suhtes. Ta meenutab, et vastupidi oli Degussa avaldanud teistele puudutatud ettevõtjatele selgelt oma kavatsust mitte jätkata kokkulepete täitmist.

107 Kolmandaks väidab hageja, et komisjon ei ole ka piisavalt tõendanud, et ta osales rikkumises ajavahemikul 1990–1992. Rhône-Poulenc'i 5. detsembri 2000. aasta täiendavast avaldusest ilmneb, et 10. juuni 1990. aasta kohtumine Degussa ja Rhône-Poulenc'i vahel viis üksnes otsuseni võtta ühendust Nippon Sodaga, et arutada hindade alandamist ja regulaarsemate kohtumiste korraldamist. Seega on ekslik komisjoni kinnitus, et 1986. aastal sõlmitud kartellikokkulepe ei lõppenud kordagi ja et Nippon Soda oli juba seotud selliste meetme võtmisega (otsuse põhjendus 110).

108 Muu hulgas ei sisaldanud Nippon Soda märkus 7. novembri 1990. aasta Sõuli kohtumise kohta (edaspidi „7. novembri 1990. aasta kohtumise märkus") mingit märget kokkuleppest hinnatõusu kokkuleppe või selle täitmise kohta, vaid tõendas hoopis seda, et Rhône-Poulenc ja Degussa ei näinud teist hinnatõusu ette ilma Monsanto osalemiseta. See dokument ei võimalda ka järeldada, nagu komisjon väidab, et esines esimene hinnatõus, nagu seda tõendab 5. mai 1990. aasta märkus.

Lisaks kinnitab hageja sisuliselt, et selle märkuse sõnastust ei saa usaldada, arvestades, et tegu ei ole originaali, vaid tõlkega, tõenäoliselt jaapani keelest, nagu seda tõendab selle tüpograafia ja ilmne viga kuupäevas esinevas aastaarvus „november 1998".

109 Samuti ei olnud komisjon võimeline tõendama mingit kokkulepet 1991. aasta kohta. Rhône-Poulenc märkis 26. mai 1999. aasta avalduses, et 1991. aasta kohtumiste „eesmärk oli luua ja suurendada usalduse taset kolme konkurendi vahel". Need kohtumised kujutasid endast seega ettevalmistavaid läbirääkimisi, mis ei jõudnud esialgse kokkuleppe ega kooskõlastatud tegevuse staadiumi. Seda analüüsi kinnitab muu hulgas Rhône-Poulenc'i 5. detsembri 2000. aasta avaldus.

110 Komisjon väidab, et ta on õiguslikult piisavalt tõendanud, et hageja osales ühes ja jätkuvas rikkumises alates 1986. aasta veebruarist kuni 1999. aasta veebruarini ja jääb otsuse põhjendustest 96–115, 212, 255 ja 256 esinevate kinnituste juurde.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

111 Tuleb sedastada, et hageja ei vaidle käesolevas hagis vastu sellele, et ta osales kahes kartellikokkuleppes, mida ta loeb erinevateks, esimeses alates 1986. aasta veebruarist kuni 1988. aasta sügiseni, kus kartellikokkuleppe pooleks oli ka Jaapani tootja Sumitomo, ja teises, alates 1992. aasta märtsist kuni 1997. aasta oktoobrini, mil tema arvates rikkumine lõppes, vastupidi komisjoni kinnitustele, mille kohaselt rikkumine kestis kuni 1999. aasta veebruarini. Mis puudutab perioodi 1988–1992, siis leiab

hageja, et komisjon ei tõendanud kartellikokkuleppe olemasolu, milles hageja oleks osalenud, ja et seega tegi komisjon hindamisvea, leides, et ta osales ühes ja jätkuvas rikkumises alates 1986. aasta märtsist kuni 1999. aasta märtsini.

112 Seega tuleb kindlaks määrata, kas komisjon on õiguslikult piisavalt tõendanud, et alates 1988. aasta sügisest kuni 1992. aasta märtsini osales hageja tegevuses, mis kujutas endast EÜ artikli 81 lõike 1 ja EMP lepingu artikli 53 rikkumist ja mis kuulus sellele perioodile eelnevate ja järgnevate vaidlustamata rikkumiste valguses „ühtsesse plaani", kuna neil oli identne eesmärk kahjustada ühisturul konkurentsitingimusi. Seda arvestades tuleb selle perioodi osas alljärgnevalt hinnata komisjoni kogutud tõendeid ning järeldusi, milleni ta jõudis otsuse põhjenduses 95 ja järgnevates põhjendustes.

a) Hageja osalemine kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses ajavahemikul 1988–1992

113 Kõigepealt tuleb märkida, et hageja heidab komisjonile esiteks ette, et komisjon järeldas otsuse põhjendustes 212 ja 251 ja järgnevates ainuüksi asjaolu, et pärast Sumitomo lahkumist 1988. aastal ei olnud 1986. aasta kartelli osalised väljendanud oma tahtlust need kokkulepped lõpetada, ei tõenda, et kartellikokkulepe katkestati. Tuginedes sellisele eeldusele paneb komisjon hagejale tõendamiskoormise, mida põhimõtteliselt peab kandma komisjon.

114 Sellega seoses tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktikast tulenevalt tähendab ettevõtjatele tagatava õiguskindluse nõue seda, et kui vaidlus puudutab konkurentsinormide rikkumist, esitab komisjon, kellel on tõendamiskoormis tema poolt tuvastatud rikkumiste osas, sellised tõendid, mis tõendavad õiguslikult piisavalt endast rikkumist kujutavate asjaolude olemasolu. Mis puudutab teatava

rikkumise väidetavat kestust, siis nõuab sama õiguskindluse põhimõte, et kui puuduvad tõendid, mis otseselt tõendavad rikkumise kestust, siis esitab komisjon vähemalt tõendid, mis puudutavad ajaliselt piisavalt lähestikku asetleidnud asjaolusid, nii et võib mõistlikult tuvastada, et see rikkumine vältas katkematult kahe täpse kuupäeva vahel (eespool punktis 101 viidatud kohtuotsus Baustahlgewebe *vs.* komisjon, punkt 58 ja Esimese Astme Kohtu 7. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-43/92: Dunlop Slazenger *vs.* komisjon, EKL 1994, lk II-441, punkt 79).

115 Süütuse presumptsioon, nagu see tuleneb muu hulgas EIÕK artikli 6 lõikest 2, on Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt, mida kinnitavad ka ühtse Euroopa akti põhjendused ja Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõige 2 ning põhiõiguste harta artikkel 47, üks ühenduse õiguskorras tunnustatud põhiõigustest. Kui arvestatakse asjaomaste rikkumiste laadi ning nendega seotud tagajärgede laadi ja raskusastet, kohaldatakse süütuse presumptsiooni põhimõtet eelkõige ettevõtjatega seotud konkurentsieeskirjade rikkumiste suhtes, mille tagajärjeks võib olla trahvide või karistusmaksete määramine (vt selle kohta eelkõige eespool punktis 38 viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus Öztürk *vs.* Saksamaa ja 25. augusti 1987. aasta otsused kohtuasjas Lutz *vs.* Saksamaa, A-seeria, nr 123-A; Euroopa Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsused kohtuasjas C-199/92 P: Hüls *vs.* komisjon, EKL 1999, lk I-4287, punktid 149 ja 150 ja kohtuasjas C-235/92 P: Montecatini *vs.* komisjon, EKL 1999, lk I-4539, punktid 175 ja 176).

116 Käesolevas asjas tuleb märkida, et komisjon märkis otsuse põhjenduses 212 järgmist:

„[...] Tegelikult on põhjendustes 95–125 tõendatud, et osalised jätkasid kohtumistel osalemist 1989., 1990. ja 1991. aastal, avaldamata erimeelsust nendel kohtumistel toimuva suhtes. Arvestades eelnevate kohtumiste ilmselgelt konkurentsivastast laadi, siis tõendite puudumine selle kohta, et kohtumistel osalemisel puudus igasugune konkurentsivastane eesmärk, võimaldab tõendada seda, et ebaseaduslik projekt tegelikult jätkus [...]"

117 Siiski ilmneb otsuse põhjendustes 96–125, 212 ja 255 esinevatest komisjoni argumentidest, et komisjon ei tuginenud üksnes või isegi ülekaalukal viisil 1986. aasta kartelli osaliste avalduste puudumisele tahtluse kohta see kartellikokkulepe pärast 1988. aastat lõpetada, vaid ta uuris ka üksikasjalikult kartelli osaliste poolt tema käsutusse antud dokumentaalseid tõendeid, millest ta tuletas, et need osalised mitte üksnes ei olnud kunagi avaldanud oma tahet need kokkulepped lõpetada, vaid et muuseas ei olnud kartelli tegevust kunagi katkestatud.

118 Arvestades otsust tervikuna, ei saa seega komisjonile ette heita, et ta tugines oma hinnangus sellele, et tegu oli ühe ja jätkuva rikkumisega ja seega selle olemasolule 1988. ja 1992. aasta vahel üksnes põhjusel, et kuna 1986. aasta kartelli osalised ei avaldanud oma tahet seda kartellikokkulepet lõpetada, siis tuleb eeldada, et ajavahemikus 1989–1991 toimunud kohtumistel oli konkurentsivastane eesmärk ja et need kujutasid endast eelneva kartellikokkuleppe jätku. Seetõttu ei saa nõustuda hageja argumendiga, et komisjon tõendas 1988. aasta sügisest hilisema kartellikokkuleppe olemasolu lihtsalt seda eeldades.

119 Seevastu tuleb kindlaks määrata, kas dokumentaalsed tõendid, millele komisjon tugineb, tõendavad õiguslikult piisavalt, et hageja osales konkurentsiõiguse rikkumises ajavahemikul 1988–1992, ning jaatava vastuse korral, kas selle rikkumisega jätkatakse eelnevat kartellikokkulepet, mille olemasolu hageja ei vaidlusta.

120 Toimiku uurimisel nähtub, et ajavahemikus 1988–1992 tuleb eristada kahte perioodi, esimene alates 1988. aasta lõpust, mil Sumitomo algsest kartellikokkuleppest lahkus, kuni 1990. aasta suve lõpuni ja teine alates 1990. aasta suve lõpust kuni 1992. aasta märtsini, mil hageja oma tunnistuste kohaselt osales tema arvates erinevas rikkumises.

Periood alates 1988. aasta lõpust kuni 1990. aasta suve lõpuni

121 Mis puudutab perioodi 1988. aasta lõpust kuni 1990. aasta suveni, siis tuleb meenutada, et komisjon väitis otsuse põhjendustes 98–106, et pärast Sumitomo lahkumist algsest kartellikokkuleppest kohtusid Degussa, Rhône-Poulenc ja Nippon Soda, vaatamata raskustele oma tegevuse koordineerimisel, mitmel korral 1989. ja 1990. aastal, et arutada hindasid ja turgu puudutavaid andmeid ja et otsustada oma ühine reaktsioon uuele turuolukorrale, seoses Monsanto sisenemisega turule. Selleks viitas komisjon järgmistele kohtumistele, mille toimumist hageja siiski ei vaidlusta:

Aeg	Koht	Osalejad
August 1989	Ei ole märgitud	Nippon Soda, Degussa, Rhône-Poulenc
Sügis 1989	Jaapan	Nippon Soda, Degussa
10. juuni 1990	Maini-äärne Frankfurt	Degussa, Rhône-Poulenc

122 Hageja argumendid seisnevad sisuliselt selles, et tema arvates need kohtumised ei võimaldada tõendada kartellikokkuleppe vältamist ja et dokumendid, millele komisjon tugineb, tõendavad hoopis, et nendel kohtumistel osalejad ei olnud üksmeelel ja eelkõige, et hageja keeldus nõustumast igasuguste hinnakartelli puudutavate ettepanekutega.

123 Komisjoni teabe edastamise taotlusele 23. veebruaril 2000 esitatud Nippon Soda vastusest (edaspidi „Nippon Soda 23. veebruari 2000. aasta avaldus") ja 5. mai 1990. märkusest ilmneb, et kuigi tuleb tunnistada, et „tippkohtumised" lõppesid 1988, ei vaidle hageja siiski vastu asjaolule, et nende samade dokumentide kohaselt jätkusid töötajate tasemel kohtumised ajavahemikul 1988–1998 ja et nende kohtumiste eesmärk oli osaliselt asendada varasemaid tippkohtumisi.

124 Muu hulgas, kuigi on tõsi, et Nippon Soda 23. veebruari 2000. aasta avaldusest ei saa tuletada, et perioodil 1989-1990 leppisid kohtumistel osalejad kokku hindade kindlaksmääramises, klientide omavahelises jagamises või tootmisvõimsuste piiramises, tuleb siiski rõhutada, et selles avalduses mainitakse punktides 2.8 ja 2.9, et arendati välja paindlikum „sihthindade" süsteem ja et nende kohtumiste eesmärk oli end kaitsta uue turule sisenenud ettevõtja Monsanto konkurentsi eest ja vahetada sellega seoses andmeid. Punktis 6.2 pealkirjaga „Pärast 1. jaanuari 1990 toimunud kohtumiste eesmärk" kinnitab Nippon Soda seda kirjeldust, märkides, et 1990. aastal oli Monsanto tegevus kokkulepete osalistele peamiseks ohuks ja et seega keskenduti regulaarsetel kohtumistel seda tegevust puudutavate andmete jagamisele ja sihthindade arutamisele.

125 Lisaks ilmneb eelkõige 5. mai 1990. aasta märkusest, et Nippon Soda, Rhône-Poulenc'i ja Degussa vahel toimus üks kohtumine augustis 1989 ja teine kohtumine Degussa ja Nippon Soda vahel 1989. aasta sügisel; hageja seda ei vaidlusta. Nende kohtumiste eesmärk oli veenda Degussat mitte müüma metioniini hinnaalandusega. Selle dokumendi sõnul lükkas Degussa selle ettepaneku tagasi, mistõttu on väär järeldada, et pooled sõlmisid neil kohtumistel hinnakokkuleppe. Siiski ilmneb märkusest, et Degussa märkis selle kohta eriti, et need hinnaalandused olid talle vajalikud oma müügikoguste ja seega püsikulude säilitamiseks, ja et tema sõnul oli metioniini mõistlik hind umbkaudu 2,80 Ameerika dollarit (USD) kilogrammi kohta ja et seega oli käesolev tase 3 USD/kg liiga kõrge.

126 Hageja väidab, et see märkus tõendab, et kohtumiste osaliste vahel oli tollel ajal kartellikokkulepe võimatu.

127 Sellega seoses tuleb tunnistada, et 5. mai 1990. aasta märkus jätab mulje, et Degussa alandas 1989. aastast 1990. aasta suveni oluliselt hindasid, et eelkõige Monsantolt kliente üle lüüa. Samuti kinnitab Nippon Soda, et Degussa ja Rhône-Poulenc'i

vahelised suhted olid halvenenud ja et seega oli tõenäoline, et Rhône-Poulenc'i lühiajaline strateegia oli tõenäoliselt jätkata Monsanto, Degussa, Sumitomo ja Nippon Sodaga konkureerimist.

128 Siiski tuleb rõhutada, et kuigi komisjon ei olnud tõendanud hinnakokkuleppe olemasolu, tõendas ta siiski, et hageja osales kohtumistel Nippon Soda ja Rhône-Poulenc'iga kogu selle perioodi vältel ja et nendel kohtumistel vahetati informatsiooni turutingimuste kohta, arutati hinnataset ja osalised tutvustasid oma äristrateegiat, mida nad kavatsesid turul kasutada ning et hageja teatas nimelt hinna, mida ta luges sellel ajal mõistlikuks, st 2,80 USD/kg.

129 Seega ei saa sellest lühikesest pooltevahelise lahkarvamuse perioodist 1988. aasta lõpust kuni 1990. aasta suve lõpuni tuletada, et koostöö oli lõppenud, arvestades mitte üksnes seda, et kohtumised jätkusid regulaarselt, vaid ka seda, et nende kohtumiste eesmärk oli nimelt leppida kokku, kuidas reageerida uutele turuoludele. Asjaolust, et hageja ajutiselt alandas oma hindasid, et lüüa üle Monsanto kliente, ja et ta keeldus kategooriliselt Nippon Soda ja Rhône-Poulenc'i ettepanekutest mitte hindu alandada, ei saa järeldada, et hageja kavatses avaldada erimeelsust nendel kohtumistel toimuva suhtes ja tegutseda iseseisvalt, kuivõrd 5. mai 1990. aasta märkuse kohaselt kavatses ta teiste osalistega kokku leppida hinnatõusus alates 1990. aasta juulist ja et seetõttu oli oluline Rhône-Poulenc'i veenda hindade tõstmise katsetega ühinema.

130 Lisaks tuleb sedastada, et väidetav erimeelsus Degussa ja Rhône-Poulenc'i vahel, mida siiski 5. mai 1990. aasta märkuses vaid oletusena esitatakse, ei takistanud neil ettevõtjatel kaks korda 1990. aasta suvel kohtumast, esimene kord 10. juunil 1990 Degussa äriruumides Maini äärses Frankfurdis ja teine kord Pariisis. Rhône-

Poulenc'i avalduste kohaselt, mida ei ole vaidlustatud, vahetasid osalised tollel viimasel kohtumisel andmeid turu kohta. Eelkõige esitas Rhône-Poulenc Degussale andmed tema ülemaailmse müügi kohta; Degussa müüki arutati, kuid selle kohta ei esitatud mingeid konkreetseid arvandmeid.

131 Sellest tuleneb, nagu komisjon sisuliselt märkis otsuse põhjenduses 103, et kuigi algne kartellikokkulepe oli 1988. aasta lõpu ja 1990. aasta suve vahelisel perioodil ebastabiilne, mis olid tingitud Sumitomo kartellist lahkumisest ja Monsanto sisenemisesst turule, siis jätkasid Degussa, Rhône-Poulenc ja Nippon Soda sellel perioodil kohtumisi, et kokku leppida ühises strateegias Monsanto konkurentsi vastu võitlemiseks, ja selleks vahetati andmeid eelkõige Rhône-Poulenc'i, Nippon Soda ja Degussa hindade ja müügi ning Monsanto tegevuse kohta.

132 Siinkohal piisab, kui märkida, et „kooskõlastatud tegevus" tähendab koostööd ettevõtjate vahel, kes ei ole läinud nii kaugele, et nad oleksid sõlminud kokkuleppe selle sõna kitsas tähenduses, kuid milles teadlikult valitakse konkurentsiriskide asemel ettevõtjate vaheline koostöö (Euroopa Kohtu 14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 48/69: ICI *vs.* komisjon, EKL 1972, lk 619, punkt 64). Koordineerimise ja koostöö kriteeriumeid, mis ei eelda kindla „plaani" väljatöötamist, tuleb mõista asutamislepingus konkurentsi puudutavate sätete mõtte valguses, mille kohaselt iga ettevõtja peab otsustama sõltumatult, millisel viisil ta kavatseb ühisturul tegutseda. Kuigi on tõsi, et sellise sõltumatuse nõue ei välista ettevõtjate õigust enda tegevust vastavalt konkurentide juba võetud või tulevikus võetavatele meetmetele mõistlikult kohandada, oleks selle nõudega oluliselt vastuolus igasugune ettevõtjate omavaheline otsene või kaudne suhtlemine eesmärgiga mõjutada teatud kindla või potentsiaalse konkurendi tegutsemist turul või eesmärgiga sellisele konkurendile teada anda viis, kuidas ettevõtja ise on otsustanud või hakkab turul tegutsema (eespool punktis 101 viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt *vs.* komisjon, punktis 173 ja

174; Esimese Astme Kohtu 20. aprilli 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94: Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-931, punkt 720).

133 Seega ei ole kooskõlastatud tegevuse tõendamiseks vaja näidata, et asjaomane konkurent võttis endale ametlikult kohustuse ühe või enama konkurendi suhtes tegutseda teataval viisil või et konkurendid määrasid ühiselt kindlaks oma tulevase tegevuse turul (Esimese Astme Kohtu 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: Cimenteries CBR jt *vs.* komisjon, EKL 2000, lk II-491, punkt 1852). Piisab, kui oma kavatsuse avaldamisega on konkurent elimineerinud või vähemalt oluliselt vähendanud ebakindlust tema turul tegutsemise kavatsuste suhtes (Esimese Astme Kohtu 17. detsembri 1991. aasta otsused kohtuasjas T-4/89: BASF *vs.* komisjon, EKL 1991, lk II-1523, punkt 242 ja kohtuasjas T-7/89: Hercules Chemicals *vs.* komisjon, EKL 1991, lk II-1711, punkt 260).

134 Lisaks, kuigi nagu hageja meenutab, et kartellikokkuleppe osaliste vastastikune tahteavaldus kartellikokkulepe lõpetada ei ole selle lõppemise eeltingimus, tuleneb sellegipoolest väljakujunenud kohtupraktikast, et kui ettevõtja osaleb ettevõtjate konkurentsivastase eesmärgiga koosolekutel, kuigi ta ei tegutse asjaomastel koosolekutel aktiivselt, ja kui ta ei avalda erimeelsust seal toimuva suhtes, andes teistele pooltele mõista, et ta osaleb asjaomaste koosolekute tagajärjeks olevas kartellikokkuleppes ja tegutseb sellega kooskõlas, võib ettevõtja osalemise asjaomases kartellikokkuleppes lugeda tõendatuks (eespool punktis 133 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus Herclues Chemicals *vs.* komisjon, punkt 232; 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-12/89: Solvay *vs.* komisjon, EKL 1992, lk II-907, punkt 98, ja 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-141/89: Tréfileurope *vs.* komisjon, EKL 1995, lk II-791, punktid 85 ja 86).

135 Isegi kui on tõsi, et eespool esitatud toimiku materjalidest selgub, et kohtumiste osalistel olid teatavad erimeelsused, on tõsi ka see, et need kohtumised siiski jätkusid ja et Degussa ei avaldanud toimuva suhtes erimeelsust, eriti arvestades, et ta teatas,

milline saab olema tema tegevus turul ja millised on tema arvates mõislikud hinnad, ja et ta ise avaldas tahet alustada kooskõlastatud tegevust, et hindasid alates 1990. aasta juulist tõsta.

136 Lisaks, kuigi EÜ artikli 81 lõike 1 sõnastusest ilmneb, et kooskõlastatud tegevus tähendab peale ettevõtjatevahelise kooskõlastuse ka selle kooskõlastuse tagajärjel teatavat käitumist turul ja põhjuslikku seost nende kahe asjaolu vahel (Euroopa Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-49/92 P: komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, EKL 1999, lk I-4125, punkt 118 ja eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Hüls *vs.* komisjon, punkt 161), tuleb eeldada tingimusel, et puuduvad vastupidist näitavad tõendid, mida peavad esitama huvitatud ettevõtjad, et kooskõlastatud tegevuses osalevad ettevõtjad, kes jätkavad turul tegutsemist, arvestavad konkurentidelt saadud infoga, et määrata oma käitumine turul (eespool viidatud kohtuotsused komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, punkt 121 ja Hüls *vs.* komisjon, punkt 162). Niisugune on olukord eriti siis, kui kooskõlastatud tegevust viiakse läbi regulaarselt, pika perioodi vältel, nagu käesolevas asjas, kus kartell algas 1986. aastal.

137 Eelnevat silmas pidades tuleb järeldada, et komisjon leidis õigesti otsuse põhjenduses 106, et „igatahes [oli] tõendatud, et [...] osalised [olid] omavahel ühenduses, [vahetasid] infot hindade ning müügi kohta ja [arutasid] hinnatõusu 1989. ja 1990. aastal", ja et ta tegi sellest järelduse, tuginedes otsuse põhjenduses 194 ja järgmistes viidatud kohtupraktikale, et hageja osales sellel perioodil kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses.

138 Sellega seoses ei oma tähtsust küsimus, kas, nagu komisjon märgib otsuse põhjenduses 106, Nippon Soda 7. novembri 1990. aasta märkus võimaldas järeldada, et „esimene" hinnatõusukampaania toimus juba 1990. aasta suvel, sest komisjon ei põhista oma järeldusi selle asjaoluga, mis esitatakse täiendavalt üksnes tõenäolisena. Siiski tuleb tunnistada, et seda oletust ei saa pidada täiesti alusetuks, arvestades

ühest küljest, et selles märkuses on selgelt sissejuhatuses märgitud, et Rhône-Poulenc ja Degussa olid „mures teise pakutud hinnatõusu pärast", ja teisest küljest, et Degussa oli juba näidanud oma kavatsust hindasid tõsta juulis 1990 ja oli selleks võtnud ühendust Rhône-Poulenc'i ja Nippon Sodaga, et korraldada kolmepoolne kohtumine.

139 Samuti ei saa hageja argument, et Rhône-Poulenc'i 5. detsembri 2000. aasta täiendavast avaldusest ilmneb, et Rhône-Poulenc'i ja hageja esindajad kohtusid esimest korda 10. juunil 1990, et nad otsustasid tollel korral Nippon Sodaga ühendust võtta ja et seega ei eksisteerinud tollel ajal ei kokkulepet ega mingisugusegi programmi jätkamist, seada vaidluse alla Nippon Soda avaldusi ning tema esitatud 5. mai 1990. aasta märkust, millest ilmneb, et töötajate vahelised kohtumised jätkusid asjaomasel perioodil ja eelkõige et üks kohtumine toimus Nippon Soda, Rhône-Poulenc'i ja Degussa vahel 1989. aasta augustis ja teine kohtumine Degussa ja Nippon Soda vahel 1989. aasta sügisel.

140 Rhône-Poulenc'i 5. detsembri 2000. aasta täiendavas avalduses, millele hageja tugineb, märgitakse üksnes, et H ja B Rhône-Poulenc'ist julgustasid ettevõtjasse 1990. aasta aprillis saabunud K-d võtma ühendust R-ga Degussast, et end viimasele esitleda kui B järglast. Seetõttu ei tähenda asjaolu, et K ja R kohtusid esimest korda 10. juunil 1990, et Rhône-Poulenc'i, Degussa ja Nippon Soda vahelised kohtumised 1988. aasta lõpust kuni selle kuupäevani katkestati. Avalduses esinev märge, et 10. juuni 1990. aasta kahepoolsel kohtumisel otsustasid Rhône-Poulenc ja Degussa võtta ühendust Nippon Sodaga, et arutada metioniini hindade langust ja võimalust korraldada regulaarsemaid kohtumisi, ei saa ka viia järelduseni, et need ettevõtjad lõpetasid igasugused kahepoolsed või kolmepoolsed kontaktid pärast Sumitomo lahkumist kartellist 1988. aasta lõpus.

Ajavahemik 1990. aasta suve lõpust kuni 1992. aasta märtsini

141 Mis puudutab ajavahemikku 1990. aasta suve lõpust kuni 1992. aasta märtsini, siis tuleb meenutada esiteks, et Rhône-Poulenc'i 26. mai 1999. aasta avalduses märgitakse ühemõtteliselt, et Degussa, Rhône-Poulenc ja Nippon Soda kohtusid Hong Kongis 1990. aasta suve lõpus, et arutada hiljutist metioniini hindade langust, ja leppisid tol korral kokku tõsta hindasid 2,50 USD/kg-lt 2,80 USD/kg-le.

142 Nippon Soda märkusest Sõulis 7. novembril 1990. toimunud kohtumise kohta, mille suhtes on komisjonil kahtlus, et tegemist võis olla hoopis sama 19. novembri 1990. aasta kohtumisega, mille Rhône-Poulenc arvab 5. detsembri 2000. aasta täiendavas avalduses hoopis Hong Kongis toimunud olevat, selgub, et osalised olid üksmeelel järgmistes küsimustes: esiteks, Saksa marga (DEM) „huvitsoonis" kehtivate hindade säilitamine (st 5,10 DEM/kg) 1991. aasta esimeses kvartalis; teiseks, samas tsoonis umbes 10% hindade tõus alates 1991. aasta aprillist; kolmandaks, üldine hinnatõus teise kampaania raames alates 1991. aasta jaanuarist; ja seetõttu neljandaks, hindade kohandamine tsoonides, kus hinnad olid eriti madalad (eelkõige Kanada), et vältida edasimüüjate omapoolset eksporti. Muu hulgas pidi Euroopas toimuma kohtumine 1991. aasta veebruari lõpus, et arutada hindasid 1991. aasta aprilliks ja sellele järgnevaks ajavahemikuks.

143 Sellest järgneb, et hiljemalt 1990. aasta novembris oli kohtumistel osalejatel ühine soov viia läbi hinnatõus, mille kohta oli kindlaks määratud kord, ja seega tuleb asuda seisukohale, et nende vahel oli sõlmitud kokkulepe.

144 Sellega seoses ei saa nõustuda Nippona Soda märkuse sisu mitte vaidlustava hageja argumendiga, et see märkus tõendas vastupidi, et Degussa ei näinud ette hinnatõusu ilma Monsanto osaluseta.

145 Ühest küljest ei ilmne sellest märkusest kuidagi ja eriti hageja poolt tsiteeritud punktist iii („Nii Rhône-Poulenc kui ka Degussa peavad eraldi võtma ühendust Monsantoga ja üritama teda veenda ühinema teise hinnatõusukampaaniaga. Et olla valmis 1991. aasta jaanuariks pakutud hinnatõusuks, on vaja, et kohtumised Monsantoga toimuksid 199[0]. aasta novembris"), et Monsanto osalemine oli kokkuleppe saavutamiseks vajalik tingimus. Selles märkuses üksnes märgitakse, et Rhône-Poulenc ja Degussa pidid üritama Monsantot veenda kartellikokkuleppes osalema ja pidid seda tegema enne 1991. aasta jaanuariks pakutud hinnatõusu, ent seal ei märgita, et kokkulepped ilma Monsanto osalemiseta ei toimu. Ette nähtud sammud näivad seega olevat rohkem mõeldud kokkuleppe tõhususe suurendamiseks kui selle olemasolu tingimuseks.

146 Teisest küljest, isegi kui seda märget võiks mõista kui kokkuleppe täitmise tingimust, esines siiski osaliste vahel ühine soov suurendada metioniinihindasid turul ja et seega oli konkurentsivastane kokkulepe sõlmitud (vt selle kohta eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 228). Lisaks oli Monsanto osalemisest täiesti sõltumatu kokkuleppe see osa, mis puudutas hindade kohandamist tsoonides, kus hinnatase oli madal, et vältida edasimüüjate reeksporti.

147 Lisaks on hageja esitatud argumendid, millega soovitakse tõendada, et Nippon Soda 7. novembri 1990. aasta märkus ei ole originaal, vaid tõlge, mitte ainult tegelikkuses tõendamata väited, vaid ka sellised väited, millega ei saa kuidagi vaidlustada selle dokumendi tõenduslikku jõudu ja need tuleb seega põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

148 Lõpuks tuleb sedastada, et igal juhul ei vaidle hageja vastu Rhône-Poulenc'i 26. mai 1999. aasta avalduses esitatud kinnitusele, millele komisjon oma kostja vastuses viitas ja mille kohaselt Nippon Soda, Degussa ja Rhône-Poulenc leppisid 1990. aasta suve lõpus Hong Kongis kokku tõsta hindasid 2,50 USD/kg-lt 2,80 USD/kg-le.

149 1990. aasta novembri kokkuleppele järgnenud ajavahemiku kohta väidab hageja uuesti, et komisjon ei tõendanud, et ta osales kokkuleppes või kooskõlastatud tegevuses kuni 1992. aasta märtsini, ja et kohtumised, milles osalemist ta tunnistab, käsitlesid üksnes konkurentidevahelise usalduse tõstmist.

150 See argument on põhjendamata. Tegelikult ei võta hageja arvesse asjaolu, et kuigi tema sõnul mainib Rhône-Poulenc'i 26. mai 1999. aasta avaldus tõesti, et 1991. aastal alanud kord kvartalis toimuvad kohtumised leidsid aset erinevates Euroopa ja Aasia linnades ja nende eesmärk oli konkurentidevahelise usalduse tõstmine, lisatakse samas dokumendis, et nendel kohtumistel „arutlesid osalised tootmise, Hiina ja Aasia konkurentide, klientide ja hiljutiste lepingute üle" ja et „[n]ad vahetasid tihti andmeid regiooniti või riigiti arvutatud müügikäivete kohta". Seega, „[k]uigi kunagi ei toimunud klientide omavahelist jagamist, toimus pidev pingutus hinnataseme säilitamiseks". Rhône-Poulenc'i 5. detsembri 2000. aasta täiendav avaldus näitab seda, märkides, et kord kvartalis toimuvate kohtumiste tagajärjel vahetati infot hinnastrateegia ja tootmisküsimuste kohta ja et regiooniti lepiti kokku sihthindades. Lisaks märgitakse, et kui üks osalistest kurtis mõne teise konkurendi tegevuse üle turul, siis üritasid osalised need erimeelsused lahendada. Lõpuks järeldab Rhône-Poulenc, et kõik jagasid arusaama, et tuleb hoiduda drastiliste toimingute tegemisest, eelkõige hindade arvestatavast alandamisest.

151 Seega ei nõustunud komisjon, tuginedes otsuse põhjendustes 115–123 eespool kirjeldatud dokumentidele, õigustatult otsuse põhjenduses 125 Degussa argumentidega, et konkurentsivastase eesmärgiga kohtumistel osalemine enne 1992. aastat ei olnud tõendatud.

152 Otsuses ei mainita tõepoolest nende 1991. aasta kohtumiste täpseid kuupäevi ja kohti. Siiski märgivad Rhône-Poulenc'i avaldused, millele hageja vastu ei vaidle, selgelt, et otsus pidada kohtumisi kord kvartalis võeti vastu 1991. aasta alguses. Lisaks esitlevad nii Nippon Soda kui ka Rhône-Poulenc neid kohtumisi kui alates 1991. aastast kuni 1998. aastani väldanud praktikat. Seega hageja viidatud asjaolu, et ükski täpsustus kartelli kohtumiste aegade ja kohtade kohta ei ole tõendatud, ei ole piisav, et järeldada selle kartelli tegevuse lõppemist selle ajavahemiku jooksul, kuna on leidnud tõendamist asjaolu, et alates 1990. aasta lõpust jõuti kokkuleppele ja et hageja ei vaidlusta seda, et ta osales kokkuleppes 1992. aasta märtsis.

153 Tuleb meenutada, et kui puuduvad tõendid, mis võivad otse kinnitada rikkumise kestust, peab komisjon viitama vähemalt tõenditele ajaliselt piisavalt lähestikku asetleidnud asjaolude kohta, nii et oleks mõistlikult võimalik tuvastada, et see rikkumine vältas katkematult kahe konkreetse kuupäeva vahel (eespool punktis 114 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus Dunlop Slazenger *vs.* komisjon, punkt 79, ja 6. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas T-62/98: Volkswagen *vs.* komisjon, EKL 2000, lk II-2707, punkt 188). Arvestades seda, et ühest küljest tuvastas komisjon õigesti ebaseadusliku kokkuleppe olemasolu 1990. aasta novembris, ja et teisest küljest ei vaidle hageja vastu rikkumise olemasolule alates 1992. aastast, ning lõpuks et Rhône-Poulenc'i ja Nippon Soda kokkulangevad avaldused tõendavad kord kvartalis toimunud kohtumisi alates 1991. aasta algusest, siis tuleb käesolevas asjas lugeda need nõuded täidetuks.

154 Kõigest eelnevast tuleneb, et komisjon leidis õigesti, et hageja osales kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses 1988. aasta lõpu ja 1992. aasta märtsi vahelisel perioodil.

b) Üks ja jätkuv rikkumine

155 Tuleb meenutada, et EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumine võib seisneda mitte üksnes üksikus teos, vaid ka mitmes teos või koguni jätkuvas tegevuses. Seda tõlgendust ei saa vaidlustada põhjendusega, et üks või enam nendest tegudest või tegevusest võib ka iseenesest ja iseseisvalt endast selle sätte rikkumist kujutada (vt selle kohta eespool punktis 136 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, punkt 81). Kui erinevad teod kuuluvad „ühtsesse plaani" nende identse eesmärgi tõttu, mis rikub konkurentsitingimusi ühisturus, siis on komisjonil õigus omistada nende tegude eest vastutus osalemise eest rikkumises kui tervikus (Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 258).

156 Tuleb märkida, et kartellidel, milles osalemist enne 1988. aasta lõppu ja pärast 1992. aasta märtsi hageja on tunnistanud, on samad osalejad — v.a 1988. aastal lahkunud Sumitomo — ja identne ese kui kartellil, milles hageja osales ajavahemikul 1988-1992, nimelt kooskõlastatud tegevus säilitamaks ja tõstmaks hindasid EMP metioniiniturul ning andmete vahetamine hindade, turuosade ja müügikoguste kohta.

157 Sellest tuleneb, et komisjon järeldas õigesti otsuse põhjendustes 206–212, et rikkumist, milles osalesid Degussa, Rhône-Poulenc ja Nippon Soda, tuleb lugeda üheks ja jätkuvaks rikkumiseks.

158 Seega tuleb tagasi lükata hageja argument, et ajavahemikul 1988. aasta lõpp ja 1992. aasta märts rikkumine katkestati.

B — *Rikkumise lõpp*

1. Poolte argumendid

159 Hageja leiab, et komisjon ei saanud tõendada tema osalemist kartellikokkuleppes pärast 1997. aasta sügist, st ajast, mil kartellikokkulepe oli H lahkumise järel Rhône-Poulenc'ist lõppenud, kuna H järglane Z otsustas lõpetada igasugused kontaktid konkurentidega.

160 1998. aastal lubas Rhône-Poulenc'i uus peadirektor G uuesti kontakti luua üksnes selleks, et lõpetada kartellikokkulepe, vältides liiga tõsiseid häireid turul.

161 Lõpuks ei võimalda Degussa ja Rhône-Poulenc'i vahel sõlmitud hinnatõusu puudutava kokkuleppe olemasolu tõendada Degussa, Rhône-Poulenc'i ja Nippon Soda tegevuse jätkamist eksisteerinud algse kartellikokkuleppe alusel.

162 Komisjon leiab, et hageja vastuväited otsuse põhjendustes 180–185 esinevate väidete tõendamatuse kohta ei ole põhjendatud.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

163 Esiteks tuleb märkida, et kuigi, nagu komisjon märkis põhjenduses 180, pärast H lahkumist 1997. aasta augustis kohustas tema asendaja Z tegelikult Rhône-Poulenc'il igasugused kontaktid oma konkurentidega lõpetada, siis ei ole siiski kahtlust selles, et alates 1998. aasta märtsist lubas Z järglane G jätkata kontakte konkurentidega, et võimaldada „õrna maandumist" ja vältida liiga tõsiseid häireid turul, ühtlasi määrates kord kvartalis toimuvate kohtumiste lõpetamise.

164 Asjaolu, et Rhône-Poulenc'i peadirektori, kes ise kohtumistel kunagi ei osalenud, arvates pidi kartelli osaliste vaheliste kontaktide eesmärk olema võimaldada „õrnalt" kartellikokkulepe lõpetada, mitte üksnes ei võimalda tõendada tegelikku olukorda, vaid lisaks tõendab vastupidi, et Rhône-Poulenc ja tema konkurendid kavatsesid jätkata kokkusaamisi kuni hilisema kuupäevani, mil kartellikokkulepe lõpetataks jäädavalt. Seda kinnitab muuseas ka pärast G luba toimunud kohtumiste eesmärk, nagu seda allpool uuritakse. Lisaks määras Rhône-Poulenc'i enda avalduste kohaselt juhatus alles 1999. aasta veebruaris konkurentide vaheliste kontaktide püsiva lõpetamise.

165 Sellega seoses ei oma tähtsust asjaolu, et komisjon pakkus otsuse põhjenduses 181 kord kvartalis toimuvate kohtumiste lõpetamise tõenäoliseks põhjuseks asjaolu, et need kohtumised olid väga silmatorkavad ja et need oleks võinud avalikuks tulla sel ajal Ameerika konkurentsiameti poolt vitamiinide sektoris toimuva uurimise arengute tõttu. See selgitus on ühest küljest üksnes oletus, millest komisjon hageja

suhtes mingeid järeldusi ei tee, ja teisest küljest ei mõjuta see kuidagi komisjoni selle järelduse täpsust, mille kohaselt alates 1998. aasta märtsist lubas Rhône-Poulenc'i peadirektor G uuesti jätkata kontakte konkurentidega.

166 Teiseks sedastab Esimese Astme Kohus, et hageja ei vaidle vastu järgmiste kohtumiste toimumisele, mida on mainitud otsuse põhjendustes 179–184:

Aeg	Koht	Osalised
1998. aasta mai	Maini-äärne Frankfurt või Düsseldorf	Degussa, Rhône-Poulenc, Nippon Soda
1998. aasta suve lõpp/ sügise algus	Heidelberg	Degussa, Rhône-Poulenc
4. veebruar 1999	Nancy	Degussa, Rhône-Poulenc
4. veebruar 1999 (õhtul)	Pariis	Nippon Soda, Rhône-Poulenc

167 Seega tuleb sedastada, et alates 1997. aasta sügisest kuni 1999. aasta veebruarini kohtusid Degussa ja Rhône-Poulenc kahel korral, esimest korda 1998. aasta sügise alguses Heidelbergis ja teist korda 4. veebruaril 1999 Nancy's. Komisjoni sõnul kohtusid Degussa ja Rhône-Poulenc nendel kahel korral, et kokku leppida vastavalt hindade tõstmises ja et kehtestada hinnaeesmärgid (3,20 USD/kg ehk 5,30 DEM/kg).

168 Hageja otseselt neid asjaolusid ei vaidlusta, vaid väidab, et komisjon ei saa neile tugineda, et tõendada, et need kujutavad endast varasema, kolme osalisega (Degussa, Rhône-Poulenc ja Nippon Soda) kartellikokkuleppe jätkamist.

169 Nende argumentidega ei saa nõustuda.

170 Nagu komisjoni õigesti märgib, ilmneb Rhône-Poulenc'i avaldustest, et kahepoolsed kontaktid, eelkõige telefonitsi, jätkusid ühelt poolt Rhône-Poulenc'i ja Degussa vahel ja teiselt poolt Rhône-Poulenc'i ja Nippon Soda vahel ajavahemikul 1998. aasta aprill-4. veebruar 1999.

171 Lisaks märgib Nippon Soda oma avaldustes, mille hageja ise on lisana esitanud, eelkõige, et ta kohtus Rhône-Poulenc'i esindajaga õhtusöögi ajal Pariisis 1998. aasta oktoobris ja Degussa esindajatega esimest korda Maini äärses Frankfurdis 1998. aasta oktoobris ja teist korda Tokyos 1998. aasta sügisel. Nippon Soda sõnul oli nende kohtumiste eesmärk võimaldada osalistel arutada turutingimusi ja hinnatendentse. Muu hulgas, samuti selle dokumendi kohaselt, kohtusid Rhône-Poulenc ja Nippon Soda 4. veebruaril 1999 Pariisis, samal päeval, kui toimus Degussa ja Rhône-Poulenc'i vahel kohtumine ka Nancy's, ja sellel korral arutasid nad nõudlust ja metioniinituru tingimusi (otsuse põhjendus 183).

172 Lõpuks ei vaidle hageja ka vastu sellele, et kolmepoolne kohtumine toimus 1998. aasta mais (Rhône-Poulenc arvab selle Maini äärsesse Frankfurtis toimunud olevat, Nippon Soda aga Düsseldorfis), mille käigus Rhône-Poulenc'i avalduste kohaselt, mida hageja ei ole vaidlustanud, Nippon Soda kinnitas, et ta läheb kaasa igasuguse hinnatõusuga.

173 Eelnevast tuleneb, et hageja ei saa väita, et komisjon ei ole õiguslikult piisavalt tõendanud Nippon Soda osalemist selles kokkuleppes 1997. aasta sügise ja 1999. aasta veebruari vahel. Tuleb sedastada, et sellel ajavahemikul, nagu märgitakse otsuse põhjenduses 184, säilitasid kolm kartellikokkuleppe osalist kahepoolsed kontaktid. Nii Rhône-Poulenc kui ka hageja jätkasid kontakte Nippon Sodaga, et

arutada turutingimusi ja hinnataset ja seda ajal, kui Nippon Soda oli viimasel kolmepoolsel kohtumisel 1998. aasta mais avaldanud oma põhimõttelist nõusolekut igasuguse hinnatõusuga. Neis tingimustes ei saa asjaolust, et need kolm äriühingut pärast seda kolmepoolset kohtumist enam kolmepoolselt ei kohtunud, järeldada, et kartellikokkulepe oli sellel ajal lõppenud.

174 Sellega seoses ei ole põhjendatud hageja argument, mille kohaselt ilmneb otsuse põhjendusest 184, et komisjon tugines oma põhjendustes lihtsalt eeldusele, et kahepoolsed kontaktid jätkusid pärast 1998. aasta mai kohtumist. Põhjendustest 182–184 ilmneb, et komisjon rõhutas Rhône-Poulenc'i ja Nippon Soda kokkulangevate avalduste alusel selliste kontaktide olemasolu, mida eespool kirjeldati. Komisjoni ainus oletus põhjenduses 184 puudutab kolmepoolse kohtumise kindlaksmääramist, mille käigus osalised otsustasid kolmepoolsed kontaktid lõpetada, see asjaolu ei oma aga nendele järeldustele mingit mõju.

175 Isegi kui ei oleks võimalik tõendada, et Nippon Soda osales kartellikokkuleppes pärast 1997. aasta sügist, tuleneb igal juhul Rhône-Poulenc'i 5. detsembri 2000. aasta täiendavast avaldusest, mille tõenduslikku jõudu hageja ei ole suutnud vaidlustada, et Rhône-Poulenc ja hageja osalesid kahel kohtumisel — 1998. aasta suve lõpus või sügise alguses Heidelbergis ja 4. veebruaril 1999 Nancy's —, mille käigus lepiti kokku hinnaeesmärkides ja hinnatõusus. Nippon Soda oletatav lahkumine kartellist ei saa mõjutada nende kohtumiste ilmselgelt konkurentsivastast eesmärki ega ka asjaolu, et vastavalt eespool punktis 155 viidatud kohtupraktikale kujutavad need kohtumised endast varasema kartellikokkuleppe vältamist.

176 Eelnevast tuleneb, et hageja argument komisjoni poolt esitatud rikkumise lõppkuupäeva kohta tuleb tagasi lükata.

C — *Kartellikokkuleppe peatamine*

177 Hageja väidab teise võimalusena juhuks, kui kohtu arvates on tegemist ühe ja jätkuva rikkumisega, et komisjon oleks pidanud arvesse võtma asjaolu, et see vähemalt peatati 1988. aasta lõpust kuni 1992. aasta märtsini ja alates 1997. aasta sügisest, sarnaselt järeldustega „eelisoleeritud torude" juhtumis (komisjoni 21. oktoobri 1998. aasta otsus 1999/60/EÜ EÜ artikli 85 kohaldamise menetluse kohta (IV/35.691/E-4 — eelisoleeritud torud) (EÜT 1999, L 24, lk 1).

178 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et see argument on täiesti asjakohatu, osas, mis puudutab 1997. aasta sügisele järgnevat perioodi. Kartelli peatamise saab tuvastada üksnes olukorras, kus teatud rikkumise, mis on käsitletav ühe ja jätkuva rikkumisena, toimepanemine oli mingil lühikesel ajavahemikul takistatud, nii et seda ajavahemikku ei saa lugeda rikkumise kogukestusesse, eeldades ka seda, et kartellikokkulepet seejärel täielikult jätkati. See meetod võimaldab seega kokku sobitada ühe ja jätkuva rikkumise mõistet rikkumise kestuse täpsuse nõuetega ja seega, kuivõrd trahvisumma arvutamine sõltub sellest viimasest, ka trahvi proportsionaalsuse põhimõttega.

179 Hageja väidab, et kartellikokkulepe peatati 1997. aasta sügisest kuni 4. veebruarini 1999, mida komisjon luges rikkumise lõppkuupäevaks. Nende argumentidega vaidlustatakse sisuliselt uuesti rikkumise lõppkuupäeva ja korratakse hageja sellekohaseid väiteid. Hageja argument kartellikokkuleppe peatamise kohta pärast 1997. aasta sügist tuleb seega tagasi lükata eespool punktides 163–176 esitatud põhjendustel, millest tuleneb, et pärast viimast kolmepoolset kohtumist 1998. aasta mais jätkusid Nippon Soda, Rhône-Poulenc'i ja hageja vahelised kahepoolsed kontaktid kuni 4. veebruarini 1999.

180 Mis puudutab ajavahemikku 1988. aasta lõpust kuni 1992. aasta märtsini, siis tuleb meenutada, et komisjoni varasem otsuste tegemise praktika ei ole ise konkurentsivaldkonnas määratud trahvide õiguslikuks raamistikuks (vt eelkõige eespool punktis 80 viidatud kohtuotsus Scandinavian Airlines System *vs.* komisjon, punkt 87 ja selles viidatud kohtupraktika). Muu hulgas tuleb ka sedastada, et eespool punktis 58 viidatud kohtuotsuses Lögstör Rör *vs.* komisjon (punktid 59–65) piirdus Esimese Astme Kohus märkusega, et komisjon oli ise eelisoleeritud torude juhtumit puudutavas otsuses tunnistanud ja arvesse võtnud asjaolu, et kartellikokkulepe peatati alates 1993. aasta oktoobrist kuni 1994. aasta märtsini ja et seega ei heitnud komisjon, vastupidi hageja väitele, Lögstör Rör'ile ette osalemist konkurentsivastases tegevuses selles ajavahemikus.

181 Sellest tuleneb, et asjaolu, et komisjon võttis eelisoleeritud torude juhtumis arvesse asjaolu, et tema arvates oli kartellikokkulepe peatatud, ei saa iseenesest olla piisav tõend otsuse ebaseaduslikkuse kohta, kuna käesolevas asjas komisjon nii ei arvanud.

182 Lisaks tuleb käesolevat juhtumit eristada hageja viidatud eelisoleeritud torude juhtumist. Eelisoleeritud torude juhtumis leidis komisjon tegelikult oma otsuse põhjenduses 152, et kuue kuu jooksul alates 1993. aasta oktoobrist kuni 1994. aasta märtsini oli ühe ja jätkuva rikkumisena käsitletud kartellikokkulepe katkestatud. Ta võttis sellega seoses arvesse ühest küljest, et tootjad teatasid, et oli puhkenud „hinnasõda" ja et hinnatase peamistel turgudel oli tegelikult langenud 20%, ja teisest küljest, et kuigi tootjad jätkasid sellel ajal kahe- või kolmepoolseid kohtumisi, ei olnud nende kohtumiste eesmärgi kohta mingeid andmeid, v.a Tarco esitatud hüvitisenõue, mida Lögstör keeldus rahuldamast (põhjendus 52).

183 Isegi kui käesolevas asjas on tõsi, et Nippon Soda 5. mai 1990. aasta märkusest ilmneb, et Degussa langetas ajutiselt metioniinihindasid, siis ei saa sarnasuse tõttu

eelisoleeritud torude juhtumiga teha lisaks eespool toodud ainsale sedastusele veel täiendavaid järeldusi. Tegelikult oli komisjonil, erinevalt eelisoleeritud torude juhtumist, käesolevas asjas määravad tõendid, mis näitavad, et kuigi kartellikokkuleppe osalistel ei õnnestunud hinnatõusus enne hiljemalt 1990. aasta novembrit kokku leppida, siis oli 1988. aasta lõpu ja 1990. aasta novembri vahel toimunud kohtumiste, kus ka hageja osales, eesmärk leppida kokku ühises reaktsioonis Monsanto turule sisenemisele ja vahetada andmeid Monsanto tegevuse, müügikoguste ja metioniini hinna kohta, nagu eespool on tõendatud.

184 Lisaks, vastupidi eelisoleeritud torude juhtumis sedastatule ilmneb Rhône-Poulenc'i 26. mai 1999. aasta avaldusest, et metioniini hinna langus alates 1989. aasta suvest oli tingitud mitte sellest, et kartelli osaliste vahel tekkis taas vaba konkurents, vaid hoopis Monsanto ja HAM-i sisenemisest turule ning üldisest nõudluse langusest. Ühtlasi ilmneb Nippon Soda 5. detsembri 1990. aasta märkusest, et Degussa langetas esimesel korral hindasid just seetõttu, et võtta Monsantolt kliente üle, ja et ta pakkus seejärel kartelli osalistele 1990. aasta juuliks hinnatõusu, sest ka Monsanto oli teatanud, et ta tõstab 1990. aasta juulis oma hindasid.

185 Lõpuks, nagu eelnevalt sedastati, leidis komisjon õigesti, et hinnatõusu ette nägev kokkulepe sõlmiti 1990. aasta suve lõpus ja/või novembris, millele järgnesid kord kvartalis toimuvad kohtumised, mille käigus vahetati andmeid turu kohta ja kehtestati sihthinnad.

186 Arvestades komisjoni esitatud tõendeid, tuleb seega põhjendamatuse tõttu tagasi lükata hageja argument, mille kohaselt rikkumine vähemalt katkestati ajavahemi-

kul 1988–1992. Siiski ei mõjuta see järeldus vastust küsimusele rikkumise konkreetse tagajärje kohta turule selle aja jooksul.

187 Kõigist eelnevatest kaalutlustest tuleneb, et teine väide tuleb tervikuna tagasi lükata.

III — *Kolmas väide, mis käsitleb kaalutlusvigu, faktivigu ja õigusnormide rikkumist ning proportsionaalsuse, karistuste tagasiulatuva jõu puudumise ja põhjendamiskohustuse põhimõtete rikkumist trahvisumma kindlaksmääramisel*

188 Kolmas väide on sisuliselt jaotatud neljaks osaks, mis puudutavad vastavalt rikkumise raskusastet, trahvi suurendamist hoiatava mõju tagamiseks, hageja koostööd ja karistuste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte rikkumist.

A — *Rikkumise raskusaste*

189 Hageja esitab sisuliselt kolm argumenti, mis käsitlevad esiteks põhjenduse puudumist rikkumise raskusastme määramisel, teiseks kaalutlusviga asjaomase geograafilise turu suuruse hindamisel ja kolmandaks kaalutlusviga rikkumise mõju hindamisel turule.

1. Rikkumise raskusastme põhjendamine

a) Poolte argumendid

190 Hageja väidab sisuliselt, et komisjoni hinnang rikkumise väga raskele laadile ei ole piisavalt põhjendatud, eelkõige seoses asjaoluga, et trahvi põhisumma, 35 miljonit eurot, on kõrgem suunistes ettenähtud väga raskete rikkumiste miinimumsummast 20 miljonit eurot. Ta väidab nimelt, et kooskõlas seaduse alusel karistamise põhimõttega oleks komisjoni pidanud kaaluma erinevaid asjaolusid, mille alusel rikkumine väga raskeks loeti ja põhisumma määrati.

191 Komisjon leiab, et see argument on põhjendamata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

192 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab üksikakti põhjendusest selgelt ja ühemõtteliselt ilmnema õigusakti autoriks oleva institutsiooni arutluskäik selliselt, et huvitatud isikutel oleks võimalik teada saada võetud meetme põhjused ja et pädeval kohtul oleks võimalik teostada kohtulikku kontrolli. Põhjenduste nõuet tuleb hinnata üksikjuhtumi asjaolusid arvestades. Ei ole nõutud, et põhjenduses oleks välja toodud kõik asjassepuutuvad faktilised ja õiguslikud asjaolud, kuivõrd küsimust, kas õigusakti põhjendus vastab EÜ artikli 253 nõuetele, tuleb hinnata mitte üksnes lähtuvalt selle sõnastusest, vaid samuti selle kontekstist (Euroopa Kohtu 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-367/95 P: komisjon *vs.* Sytraval ja Brink's France, EKL 1998, lk I-1719, punkt 63).

193 Mis puudutab eelkõige komisjoni poolt ühenduse konkurentsiõiguse rikkumise eest määratud trahvisummade arvutamist, siis tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on põhjendamiskohustust puudutava olulise vorminõude tingimused täidetud, kui komisjon märgib oma otsuses hindamise alused, mis võimaldasid tal mõõta rikkumise raskusastet ja kestust (Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-291/98 P: Sarrió *vs.* komisjon, EKL 2000, lk I-9991, punkt 73). Lisaks tuleb põhjendamiskohustuse ulatus kindlaks määrata, arvestades asjaolu, et rikkumiste raskusaste tuleb kindlaks määrata seoses mitme asjaoluga nagu eelkõige konkreetse juhtumi eripärased tehiolud, selle kontekst ja trahvide ennetav mõju, isegi kui kohustuslikult arvesse võetavatest tingimustest ei ole kehtestatud siduvat või ammendavat loetelu (eespool punktis 45 viidatud määrus SPO jt *vs.* komisjon, punkt 54; eespool punktis 46 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punkt 378, ja 30. septembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-191/98, T-212/98–T-214/98: Atlantic Container Line jt *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-3275, punkt 1532).

194 Tuleb ühtlasi meenutada, et põhjendamiskohustus ei nõua komisjonilt, et ta märgiks oma otsuses trahvide arvutamise meetodiga seonduvad arvandmed, vaid üksnes seda, et märgitaks hinnanguelemendid, mis võimaldasid komisjonil mõõta rikkumise raskusastet ja kestust (eespool punktis 193 viidatud kohtuotsused Sarrió *vs.* komisjon, punkt 73 ja 76 ja Atlantic Container Line jt *vs.* komisjon, punkt 1558).

195 Käesolevas asjas tuleb sedastada, et komisjon märkis esiteks põhjendustes 271–275, et kuna rikkumine seisnes turu jagamises ja hindade kehtestamises, mis on peamised konkurentsitegurid, siis tuleb rikkumine laadilt väga raskeks lugeda. Komisjon märkis seejärel põhjendustes 276–291, miks ta leidis, et rikkumisel oli tegelik mõju turule. Järgnevalt märkis komisjon põhjenduses 292, et asjaomane geograafiline turg koosnes tervest ühendusest ja ka tervest EMP-st pärast selle asutamist. Lõpuks märkis komisjon põhjendustes 294–300, et tuli arvesse võtta ettevõtjate tegelikku suutlikkust põhjustada olulist kahju konkurentsile ja seega, arvestades kartellikokkuleppe osaliste turuosasid, moodustada kaks ettevõtjate gruppi: esimesse kuulusid

Degussa ja Rhône-Poulenc, teise Nippon Soda. Komisjon järeldas lõpuks põhjenduses 302, et trahvide põhisummaks lähtuvalt raskusastmest tuleb määrata 35 miljonit eurot Degussa ja Rhône-Poulenc'i puhul ning 8 miljonit eurot Nippon Soda puhul.

196 Seega tuleb põhjendustes 97-185 esitatud kartellikokkuleppe toimimise faktiliste asjaolude valguses järeldada, et komisjon esitas õiguslikult piisavalt põhjendused, miks tema arvates tuleb rikkumine „väga raskeks" lugeda. Kooskõlas eespool punktides 193 ja 194 viidatud kohtupraktikaga ei kohusta põhjendamiskohustus komisjoni täpsustama rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel arvesse võetud kriteeriumide aritmeetilisi arvutusi. Seega tuleb tagasi lükata hageja argument, et kuna komisjon ei märkinud täpseid arvutusi arvessevõetud kriteeriumide kohta, nimelt rikkumise laadi, geograafilise turu suuruse ja rikkumise tegeliku mõju kohta turule, siis rikkus see institutsioon seaduse alusel karistamise põhimõtet, mille üheks osaks on põhjendamiskohustus.

197 Mis puudutab lõpuks hageja argumenti, mille kohaselt otsuses ei esitata põhjendusi, mis õigustaksid trahvisumma määramist kõrgemana suunistes väga rasketele rikkumistele ette nähtud miinimumist, siis tuleb meenutada, et kooskõlas suuniste punkti 1 A kolmanda taandega, mille seaduslikkust hageja ei vaidlusta, on väga raskete rikkumiste korral „võimalikult" määratav trahvisumma „rohkem kui 20 miljonit [eurot]". Seega soovis komisjon vastavalt talle trahvide valdkonnas antud laiale kaalutlusõigusele säilitada võimalus määrata põhisummad sellest summast kõrgemad, sõltuvalt iga juhtumi asjaoludest. Seda arvestades ei ole mingit põhjust nõuda, et ta esitaks konkreetsed põhjendused, miks ta kehtestas põhisumma suurema kui 20 miljonit eurot, kuna tema otsusest ilmnevad piisavad õiguslikud põhjused, mis iseendast õigustavad põhisumma kindlaksmääramist selles otsuses määratud tasemel. Nagu ilmneb ka eespool punktist 196, tuleb sedastada, et komisjon on õiguslikult piisavalt esitanud asjaolud, mis tema arvates õigustavad rikkumise raskusastmest sõltuvalt trahvi põhisumma kindlaksmääramist summas 35 miljoni eurot.

198 Seega tuleb põhjendamatuse tõttu tagasi lükata hageja argument, et ei ole piisavalt põhjendatud rikkumise väga rasket laadi ja trahvi põhisumma kindlaksmääramist 35 miljonile eurole lähtuvalt rikkumise raskusastmest.

2. Asjaomase geograafilise turu suurus

a) Poolte argumendid

199 Hageja väidab, et vastupidit komisjoni kostja vastusele tuleneb osadest otsuse lõikudest kaudselt, et kartelli loeti ülemaailmseks. Tegelikult märkis komisjon nimelt, et hinnatõusu arutati „iga regiooni ja riigi jaoks" (põhjendus 128), ja viitas terves otsuses EMP-st erinevatele maailma regioonidele (põhjendused 138, 139, 155 ja 158). Ühest küljest ei kinnita seda järeldust ükski tõend. Teisest küljest, võttes aluseks asjaolu, et rikkumine oli ülemaailmse ulatusega, rikkus komisjon *ne bis in idem* põhimõtet ja jõudis kartellikokkuleppe tagajärgede suhtes ebaproportsionaalse hinnanguni.

200 Komisjoni arvates ei ole need argumendid põhjendatud.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

201 Esimese Astme Kohus märgib, et kuigi teatud otsuse lõikudes viidatakse lühidalt Euroopa riikidest erinevaid riike puudutavatele arutlustele (vt eelkõige põhjendu-

sed 87, 138 ja 139), siis ilmneb siiski selgelt otsuse põhjendusest 2, et komisjon piirdus rikkumise tuvastamisega terves EMP-s. Seda kinnitab ka põhjendus 292 asjaomase geograafilise turu suuruse uurimise kohta.

202 Seega ei ole täpne märkida, nagu hageja seda teeb, et komisjon leidis, et kartellikokkulepe oli ülemaailmne. Igal juhul, kui see ka nii oleks olnud, tuleb sedastada, et põhjendustes 268–312 esitatud trahvisumma kindlaksmääramisel ei võtnud komisjon kordagi arvesse kartellikokkuleppe võimalikku ülemaailmset ulatust ning eespool viidatud üksikud elemendid, mis sellise ulatuse kartellile omistavad, esinevad üksnes juhuslikult kartellikokkuleppe toimimist kirjeldavas osas (põhjendused 79–185). Vastupidi ilmneb eelkõige põhjendustest 272, 275 ja 293 ning selle osa pealkirjast, mis käsitleb „[r]ikkumise tegelik[ku] mõju EMP metioniiniturule", et trahvisumma kindlaksmääramisel on arvesse võetud üksnes ühisturu ja pärast EMP loomist ka EMP-ga seotud rikkumise tunnused.

203 Seega tuleb järeldada, et vastupidi hageja väitele ei võtnud komisjon raskendava asjaoluna arvesse kartellikokkuleppe väidetavat ülemaailmset ulatust. Seega tuleb käesolev argument tagasi lükata.

3. Hinnang rikkumise mõjule turul

a) Poolte argumendid

204 Hageja leiab, et komisjon ei tõendanud õiguslikult piisavalt rikkumise konkreetset mõju turule.

205 Hageja märgib, et kartellikokkuleppes ei olnud ette nähtud mingit hinnatõusumehhanismi ja et määratleti üksnes sihthinnad. Samuti ei esinenud mingit koguste, mahtude või klientide jaotamise mehhanismi ega ka järelevalve või hüvitismehhanismi sihthindadest kinnipidamise tagamiseks.

206 Hageja rõhutab ühtlasi, et kuigi komisjon märkis, et kuna Novus kartellikokkuleppes ei osalenud, siis takistas see sihthindade saavutamist (põhjendus 276 jj), ja et hoolimata rikkumisest langesid hinnad 1992. aastast 1997. aastani (põhjendus 287 jj), siis eksis komisjon siiski, leides, et need asjaolud ei tõenda, et kokkulepete täitmine ei mõjutanud hindade struktuuri ja kõikumisi metioniiniturul, ja seega hindas ekslikult rikkumise konkreetseid mõjusid turule.

207 Piirdudes rikkumise turule avaldatava mõju tuvastamisega, rikkus komisjon suuniseid, mille punkti 1 A kolmandas lõigus rikkumiste liigitamise kohta raskusastme alusel on sätestatud, et „[i]gas kategoorias ning eriti raskete ja väga raskete rikkumiste puhul võimaldab väljapakutud trahviastmik rakendada ettevõtjate suhtes erinevat kohtlemist vastavalt toimepandud rikkumise laadile". Kuigi ta tunnistab, et rikkumine kujutas endast keerulist faktilist olukorda, mis aastate jooksul kohandus turu tegelikele tingimustele, ei eristanud komisjon siiski selle keerulise olukorra konkreetseid mõjusid.

208 Kuna komisjon ei esitanud tõendeid kartellikokkuleppe konkreetse mõju kohta turule, siis rikkus ta tõendamiskoormise nõudeid. Tegelikult rõhutab hageja, et otsuse põhjenduses 287 märgib komisjon, et osalevad ettevõtjad ei esitanud tõendeid selle kohta, et kokkuleppe täitmine ei mõjutanud hindade kindlaksmääramist ja kõikumist metioniiniturul. Tegelikult peab aga just komisjon tõendama nii rikkumise mõju ulatuse kui ka selle olemasolu (eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Hüls *vs.* komisjon, punkt 154 ja eespool punktis 101 viidatud kohtuotsus Baustahlgewebe *vs.* komisjon, punkt 58). Kuna hageja arvates ei ole komisjon

tõendanud rikkumise konkreetse mõju ulatust turule, siis tuleb võtta seisukoht, et sellist mõju tegelikult ei eksisteerinud ja seega oleks trahvisumma pidanud olema madalam. Seda arvestades leiab hageja, et vastuvõetav oleks olnud üksnes väga rasketele rikkumistele sätestatud trahvi miinimumsumma 20 miljonit eurot.

209 Komisjon leiab, et need argumendid on põhjendamata.

210 Komisjon märgib, et otsuse osas, mis puudutab rikkumise tegelikku mõju, ei kinnitanud ta kordagi, et esinesid hinnatõusu-, koguste, mahtude või klientide jagamise mehhanismid või sihthindade järgimise tagamiseks järelevalve- või hüvitismehhanismid, mistõttu on hageja argument alusetu.

211 Seejärel märgib komisjon, et peale rikkumise tegeliku mõju turule võttis ta arvesse rikkumise laadi ja puudutatud geograafilise turu suurust, mida hageja ei ole aga vaidlustanud.

212 Lisaks meenutab ta, et konkurentsivastased kokkulepped täideti ja et hindadest, millest juhinduda, anti klienditele üldiselt teada erialase ajakirjanduse kaudu. Sellistel teadaannetel oli aga tingimata mõju turule (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-308/94: Cascades *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-925, punkt 177). Hagejate katsed takistada hindade langust pärast Monsanto saabumist turule ja nõudluse langust olid muuseas edukad.

213 Komisjon järeldab sellest, et ei ole kahtlust selles, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju turule, mida saab mõõta, kuigi ei ole võimalik kindlaks määrata, millises ulatuses erinesid tegelikud hinnad nendest hindadest, mis oleksid eksisteerinud ilma kokkuleppeta. Suunised näevad ette, et komisjon võtab arvesse rikkumise tegelikku mõju turule, mitte aga selle mõju ulatust.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

214 Kõigepealt tuleb märkida, et kuigi komisjon ei ole vaidlustatud otsuses otseselt trahvide arvutamise suunistele viidanud, on ta hagejale määratud trahvi suuruse määratlemisel kohaldanud siiski suunistes kehtestatud arvutusmeetodit.

215 Suuniste (punkt 1 A, esimene lõik) kohaselt tuleb „[r]ikkumise raskuse hindamisel [...] arvesse võtta selle [...] tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta".

216 Vastavalt kohtupraktikale peab komisjon sellise uurimise läbi viima siis, kui näib, et seda mõju saab mõõta (eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 143).

217 Just selles kontekstis tugines komisjon asjaolule, et rikkumisel oli tema arvates tegelik mõju EMP metioniiniturule (põhjendused 276–291).

218 Kõigepealt tuleb sedastada, et käesolevas asjas piisab komisjoni läbi viidud rikkumise mõjude hindamise kontrollimisest, kui uurida tema hinnangut kartellikokkuleppe mõjude kohta hindadele.

219 Ühest küljest tuleb märkida, et kuigi komisjon kirjeldas rikkumist kui kartellikokkulepet, mille eesmärk oli hindasid säilitada või tõsta, mille raames vahetati informatsiooni müügikoguste ja turuosade kohta, siis hinnati rikkumise mõju turule vaid lähtuvalt selle mõjudest hindadele. Teisest küljest võimaldab kartellikokkuleppe hindadele avaldatud mõju hindamine igal juhul hinnata ühtlasi seda, kas müügikoguste ja turuosade kohta informatsiooni vahetamisega taotletav eesmärk saavutati, arvestades asjaolu, et selle vahetamisega sooviti nimelt võimaldada kartellikokkulepet hindadele kohaldada (vt selle kohta eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 148 ja selles viidatud kohtupraktika).

220 Muu hulgas, vastusena hageja argumentidele, mille kohaselt hinnatõusu-, koguste, mahtude või klientide jagamise mehhanismide või sihthindade järgimise tagamiseks järelevalve- või hüvitismehhanismide puudumine, mida komisjon käesoleva argumendi raames ei vaidlusta, tõendab, et rikkumisel puudusid konkreetsed mõjud turule, tuleb märkida, et kuigi nende mehhanismide puudumine võib selgitada rikkumise konkreetse mõju puudumist hindadele, eeldades, et sellise mõju puudumine tuvastataks, ei võimalda see siiski eeldada, et rikkumisel vastavaid mõjusid ei olnud. Seetõttu tuleb uurida komisjoni esitatud tõendeid selle mõju olemasolu kohta.

221 Sellega seoses leidis komisjon, et terve kartellikokkuleppe jooksul õnnestus kokkuleppe pooltel säilitada hinnad kõrgemal tasemel, kui need oleks olnud siis, kui ebaseaduslikke kokkuleppeid ei oleks sõlmitud (põhjendus 289).

222 Tuleb meenutada, et rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel tuleb eelkõige arvesse võtta süüks pandud tegevuse õiguslikku ja majanduslikku konteksti (eespool punktis 101 viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt *vs.* komisjon, punkt 612 ja eespool punktis 45 viidatud kohtuotsus Ferriere Nord *vs.* komisjon, punkt 38). Kohtupraktika kohaselt peab komisjon, hinnates rikkumise konkreetset mõju turule, viitama konkurentsitingimustele, mis oleksid eksisteerinud muidu ilma rikkumiseta (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt *vs.* komisjon, punktid 619 ja 620; Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-347/94: Mayr-Melnhof *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-1751, punkt 235, ja 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-141/94: Thyssen Stahl *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-347, punkt 645).

223 Sellest tuleneb, et hinnakartellide osas võimaldab komisjoni järeldus, et kokkulepped võimaldasid tegelikult puudutatud ettevõtjatel saavutada kõrgema tehinguhinna taseme, kui oleks eksisteerinud ilma kartellikokkuleppeta, võtta arvesse trahvisumma kindlaksmääramisel rikkumise kahjulike mõjude suurust turule ja seega kehtestada rikkumise raskusastmest lähtuvalt trahvisumma kõrgemana kui siis, kui sellist järeldust ei oleks tehtud.

224 Selle hinnangu raames peab komisjon arvesse võtma kõiki asjaomase turu objektiivseid tingimusi, arvestades kehtivat majanduslikku ja võimaluse korral ka õiguslikku konteksti. Vajaduse korral tuleb arvesse võtta „objektiivsete majanduslike tegurite" olemasolu, mis näitavad, et „vaba konkurentsi tingimustes" ei oleks hinnatase olnud identne sellega, mis ta tegelikult oli (eespool punktis 212 viidatud kohtuotsus Cascades *vs.* komisjon, punktid 183 ja 184 ja eespool punktis 222 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof *vs.* komisjon, punktid 234 ja 235).

225 Käesolevas asjas viitas komisjon kolmele olulisele asjaolule, et põhjendada oma järeldusi kartellikokkuleppe tegeliku mõju kohta hinnatasemele.

226 Esiteks leidis ta, et rikkumise panid toime ettevõtjad, kes asjaolude toimumise ajal „lõikasid endale lõviosa", ja et tõendatud kokkulepetel oli tingimata tegelik mõju turule, arvestades, et nende eesmärk oli tõsta hindasid kõrgemale tasemele, kui need oleksid olnud muidu, ja piirata müügikoguseid, ja et neid rakendati jätkuvalt enam kui kümme aastat (põhjendused 276, 278, 281 ja 287).

227 Sellega seoses märgib komisjon, et salajasi kokkuleppeid täideti ja et pooled vahetasid arvandmeid oma müügi kohta kartelli terve toimimise aja jooksul, et jõutaks kokkuleppele uutes sihthindades. Komisjon lisas, et uutest sihthindadest teatati klientidele edukalt erialase ajakirjanduse kaudu (põhjendus 278).

228 Teiseks märkis komisjon, et kartellikokkuleppe esimeste aastate jooksul soovisid osalised eelkõige metioniini hinda tõsta. Monsanto turule sisenemisega 1989. aastal ja üldise nõudluse langusega õnnestus hindade alanemistendents peatada tänu kartelliliikmete ühistele pingutustele. Seejärel nägid nad peamiselt vaeva hindade olemasoleval tasemel säilitamisega (põhjendus 279).

229 Seda kinnitab Nippon Soda esitatud märkus 17. mai 1993. aasta kohtumise kohta, millest ilmneb, et metioniini hinnad olid tõusmas. Degussal õnnestus müüa metioniini hinnaga 6,80 DEM/kg ühele oma suurematest klientidest Cebeco. Enne 7. novembri 1990. aasta kohtumist oli hind veel 2,50 USD/kg (4,03 DEM/kg). Muu hulgas leppisid kartelliliikmed 1990. aasta novembris toimunud kohtumisel kokku hinnatõusus 2,50 USD/kg-lt 2,80 USD/kg-le (4,51 DEM/kg). Nippon Soda mainis kõrgemaid hindasid: esimene hinnatõus 1991. aasta jaanuaris olevat hindasid tõstnud kuni 3,30–3,50 USD/kg-ni (ehk keskmiselt 5,10 DEM/kg Nippon Soda

esitatud andmete kohaselt ja Euroopa Ühenduste Statistikaameti (Eurostat) andmete kohaselt vahemikus 5,31–5,64 DEM/kg) ja teine hinnatõus kuni 3,60–3,70 USD/kg-ni (5,80–5,92 DEM/kg) (põhjendus 280).

230 Kolmandaks märkis komisjon põhjenduses 290, et oleks raske mõista, miks kartelli osalised leppisid rikkumise kestuse ajal sihthindade kindlaksmääramiseks regulaarselt kokku kohtumistes maailma eri paikades, arvestades ka sellega kaasnevaid riske, kui nad oleksid arvanud, et kartellikokkuleppel ei olnud mingeid mõjusid metioniiniturule.

231 Kõigepealt tuleb märkida, nagu komisjon sisuliselt otsuse põhjenduses 277 viitab, et rikkumise turule avaldatud konkreetsete mõjude tõendamine võib teatavatel juhtudel osutuda eriti keeruliseks, arvestades, et see tõendamine tähendab rikkumisest tuleneva olukorra võrdlust olukorraga, mis oleks esinenud ilma rikkumiseta, mis on juba oma laadilt oletuslik. Sellega seoses tuleb turule avaldatud mõju hindamiseks komisjoni poolt aluseks võetud asjaolude hindamisel arvesse võtta ühest küljest seda, et rikkumine läheb osaliselt tagasi väga ammusesse aega (hageja ei ole vaidlustanud komisjoni poolt rikkumise alguseks määratud kuupäeva 1986. aasta alguses), ja teisest küljest seoses 1993. aastale järgneva ajaga, et hinnad olid langemas (eelkõige Novuse pakutava konkurentsi tõttu), mis tähendab, et komisjon ei pidanud tõendama, et hinnad kokkuleppe tõttu tõusid, vaid hoopis seda, et hinnad oleksid ilma kartellikokkuleppeta veelgi enam langenud.

232 Mis puudutab esimesi komisjoni esitatud asjaolusid, siis tuleb sedastada, et nii asjaolu, et kartelli osaliste käes oli suurem osa turust, kui ka asjaolu, et tõendatud kokkulepete eesmärk oli nimelt viia hinnad kõrgemale tasemele, kui see, kuhu need oleks muidu tõusnud, ja piirata müügikoguseid, mis näitab ühtlasi kartelli eesmärki, mitte aga selle mõjusid, on vaid näited tõendamaks, et rikkumine võis kaasa tuua olulisi konkurentsivastaseid mõjusid, mitte aga, et tegelikkuses need mõjud ka

esinesid. Muu hulgas tuleb rõhutada, et komisjoni järelduste kohaselt vähenes kartelli osaliste turuosa järk-järgult alates Monsanto turule sisenemisest, jõudes rikkumise lõpuks 60%-ni, samas kui Novus (endine Monsanto) muutus sellel ajal maailma suurimaks metioniini tootjaks turuosaga enam kui 30% (põhjendus 44), mis tekitas kartelli osalistes alates 1993. aasta lõpust rahutust (põhjendus 150).

233 Siiski tuleb märkida, et komisjon on õiguslikult piisavalt tõendanud, et kokkulepped täideti ja et eelkõige vastavalt põhjendusele 278 kohandati hindasid lähtuvalt turutingimustest (põhjendused 88, 128, 130, 139, 150 ja 154) ja et ajavahemikel 1986. aastast kuni 1988. aastani ja 1992. aastast kuni 1995. aastani teatati klientidele uued hinnaeesmärgid üldiselt erialase ajakirjanduse kaudu (põhjendused 88, 136, 157 ja 167). Nagu märkis komisjon, on sellist laadi hinnateadaannetel mõju turule ja nii pakkumise kui ka nõudluse poolel turul osalejate tegevusele, arvestades, et need teadaanded mõjutavad hindade kindlaksmääramise protsessi, kuna avaldatud hinnad on pidepunktiks individuaalsetel tehinguhinna läbirääkimistel klientidega (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-338/94: Finnboard *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-1617, punkt 342), kelle vabadust hindades läbi rääkida sellega tingimata piirati (vt selle kohta eespool punktis 132 viidatud 20. aprilli 1999. aasta kohtuotsus Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon, punkt 745).

234 Seevastu tuleb märkida, et salajaste kokkulepete täitmine 1988. aasta sügisest kuni 1990. aasta suveni ei ole tõendatud, olenemata sellest, et komisjon tunnistas, et Monsanto turule sisenemine tekitas sellel ajal osaliste seas probleeme (põhjendus 100).

235 Mis puudutab seejärel komisjoni poolt põhjenduses 280 teostatud analüüsi hinnatõusu kohta, siis tuleb sedastada, et see võimaldab veenvalt kinnitada, et kartelliliikmete kehtestatud sihthinnad tõusid ajavahemikul 1990–1993. Tuleb meenutada, et 5. mai 1990. aasta märkuse kohaselt langes metioniini hind oluliselt 1989. aastal, jõudes 2,00 USD/kg-ni. Nagu komisjon märgib, ilmneb Rhône-Poulenc'i avaldustest, et 1990. aasta suve lõpus oli metioniini hind 2,50 USD/kg (4,03 DEM/kg) ja et seda tuli tõsta, et saavutada hind 2,80 USD/kg (4,51 DEM/kg). Muu hulgas märgib Nippon Soda 7. novembri 1990. aasta koosoleku märkuses, et sellel ajal oli Saksa marga huvitsoonis hind umbes 3,40–3,50 USD/kg. Lõpuks märgib Nippon Soda 17. mai 1993. aasta märkuses, et hinnad olid tõusmas ja et Degussa oli 1993. aasta teises kvartalis müünud metioniini ühele oma klientidest hinnaga 6,80 DEM/kg. Lisaks ilmneb põhjendustest 132–152, mille sisu hageja ei vaidlusta, et 1992. kuni 1993. aastani tõusid sihthinnad 6,05 DEM/kg-lt (põhjendus 132) 6,20 DEM/kg-le (põhjendus 137), see viimane pidi jääma kehtima teatavate eranditega kuni 1993. aasta kolmanda kvartalini (põhjendus 144). Kuigi neid eesmärke alati ei saavutatud, siis ilmneb põhjendusest 136, et metioniini keskmine hind Euroopas 1992. aasta neljandas kvartalis oli 5,60 DEM/kg (ehk 3,35 USD/kg) ja 1993. aasta esimeses kvartalis 5,20 DEM/kg (ehk 3,23 USD/kg). Sellest tuleneb, et alates 1990. aasta suvest, kui hinnad olid veel langemas, tõusid nii sihthinnad kui ka tehinguhinnad ja stabiliseerusid teataval määral, millest komisjon võis õigustatult järeldada, et selles ajavahemikus oli kartelli osaliste ühistel pingutustel konkreetne mõju turule.

236 Siiski tuleb ka märkida, et komisjon ei tõendanud samal viisil kartelli mõju enne 1990. aasta suve, mida ta näib otseselt tunnistavat eelkõige ajavahemiku 1988. aasta sügis kuni 1990. aasta suvi kohta, ega ka hinnatendentside languse kohta alates 1993. aastast.

237 Mis puudutab 1988. aasta sügisest kuni 1990. aasta suveni kestnud ajavahemikku, siis märgiti eelnevalt, et pärast Sumitomo lahkumist kartellist, Monsanto saabumist

turule ja nõudluse üldist vähenemist, tekkis kartellis teatav ebastabiilsus, mis väljendus eelkõige Degussa, kes soovis Monsantolt turuosasid tagasi võita, hindade olulises languses, mis omas mõju tervele turule.

238 Mis puudutab samuti alates 1993. aastast kuni kartellikokkuleppe lõpuni kestnud ajavahemikku, siis ilmneb põhjendustest 152–179, et sihthinnad langesid vähehaaval ja et osalised leidsid, et eesmärke ei saavutatud (põhjendused 152, 153 ja 160). Lisaks tuleb sedastada, et komisjon tunnistas ise, et hinnaeesmärke ei saavutatud ja et Degussa argumendid eelkõige selle kohta, et Novus ei osalenud kartellikokkuleppes ja et puudus hinnatõusu-, mahtude või klientide jagamise ja järelevalvemehhanism, võimaldavad seda asjaolu selgitada (põhjendused 284–287). Ta tunnistas samuti, et asjaolu, et metioniini hind aja jooksul vähenes, iseloomustas osaliste kogetud raskusi tõsta hindasid keerulises turuolukorras (põhjendus 288).

239 Vaatamata neile sedastustele järeldas komisjon siiski põhjenduses 289, et terve kartellikokkuleppe ajal õnnestus liikmetel säilitada hinnad kõrgemal tasemel kui see, mis oleks esinenud ilma ebaseaduslike kokkulepeteta.

240 Mis puudutab lõpuks viimast komisjoni esitatud asjaolu, mida käesoleva hagi käigus korrati ja mille kohaselt kartellikokkuleppe osalised ei oleks regulaarselt terve kartellikokkuleppe kestusel kohtunud, kui sellel kokkuleppel ei oleks olnud mingit mõju turule, siis tuleb sedastada, et see põhineb oletustel, mitte aga objektiivsetel majanduslikel teguritel. Kuna sellel puudub igasugune tõendusjõud, siis tuleb see asjaolu tagasi lükata (eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 159).

241 Kõigest eelnevast ilmneb, et komisjon tõendas üksnes osaliselt kartellikokkuleppe tegelikku mõju metioniiniturule ajavahemikul 1986–1999. Eelkõige oleks komisjon pidanud arvesse võtma asjaolu, et alates 1988. aasta sügisest kuni 1990. aasta suveni viisid kartelli osaliste vaheline lahkheli seoses uue turule siseneja konkurentsiga ja üldine nõudluse langus olulise hinnalanguseni, mis seab kahtluse alla salajase kokkuleppe konkreetsed mõjud sellel ajal ja kinnitab oletust nende mõjude puudumisest. Seda enam, et selle ajavahemiku kohta ei ole suudetud tõendada mingit hinnakokkulepet, nagu märgiti rikkumise kestuse uurimise käigus.

242 Otsusest ei ilmne aga, et komisjon oleks konkreetselt seda asjaolu arvesse võtnud. Vastupidi kinnitab komisjon põhjendustes 97 ja 255, et kartelli tegevus jätkus sama intensiivsusega. Samuti ilmneb põhjendusest 291, et komisjon lükkas tagasi hageja sellekohased vastuväited ja leidis, et hageja tegevus sellel ajavahemikul ei tähendanud, et osalised ei oleks salajast kokkulepet täitnud. Siiski, nagu märgiti ka eelnevalt, tuleb sedastada, et komisjon ei tõendanud ühegi uue kokkuleppe sõlmimist ajavahemikul 1988. aasta sügisest kuni 1990. aastas suveni, ega ka seda, et varasemat kokkulepet oleks täidetud pärast Sumitomo lahkumist kartellist 1988. aasta lõpus.

243 Lisaks tuleb märkida, et alates 1993. aastast kuni rikkumise lõpuni metioniini hinnad vähehaaval langesid ja et selle ajavahemiku jooksul hinnaeesmärke ei saavutatud, eelkõige Novuse pakutud konkurentsi tõttu, kelle käes oli rikkumise lõpus enam kui 30% maailma metioniiniturust (vastavalt põhjendusele 286 25–26% EMP-s) ja kes nende samade liikmete 1993. aasta lõpus avaldatud arvamuse kohaselt tunnistas, et tal on metioniiniturul kõige suurema turuosa (põhjendus 150). Lisaks on tõsi, et komisjon rõhutas erialases ajakirjanduses avaldatud teadaannet kartellikokkuleppe osaliste 1995. aasta alguseni kehtestatud sihthindade kohta (põhjendused 136, 155, 157 ja 167), millel tingimata oli mõju hindade kehtestamise protsessile. Seevastu tuleb rõhutada, et otsuses ei tõendata mingeid hinnateadaandeid alates sellest kuupäevast. Seega tuleb sedastada, et komisjon ei ole vastupidi põhjenduses 289

esinevatele kinnitustele täielikult tõendanud, et pärast ajavahemikku 1992/1993 säilitati hinnad kõrgemal tasemel, kui see oleks olnud ilma ebaseaduslike kokkulepeteta, eelkõige ei ole see tõendatud ajavahemiku kohta 1995. aasta lõpust kuni rikkumise lõpuni.

244 Seega peab Esimese Astme Kohus oma täieliku pädevuse raames trahvide valdkonnas analüüsima selle järelduse ulatust.

4. Järeldus trahvisumma kindlaksmääramise kohta lähtuvalt rikkumise raskusastmest

245 Nagu eelnevalt märgiti, tuleb sedastada, et komisjon tõendas üksnes osaliselt rikkumise konkreetset mõju turule, eelkõige seoses ajavahemikega 1988. aasta sügisest kuni 1990. aasta suveni ja 1995. aastast kuni rikkumise lõpuni.

246 Tuleb samuti sedastada, et komisjon märkis põhjenduses 289, et terve kartellikokkuleppe vältel, eelkõige pärast ajavahemikku 1992/1993 õnnestus kartelli liikmetel säilitada hinnad kõrgemal tasemel, kui need oleksid olnud ilma ebaseaduslike kokkulepeteta. Samuti võttis komisjon rikkumise raskusastme järelduses (põhjendus 293) arvesse asjaolu, et tema arvates oli kartellikokkuleppe osalistele ette heidetud tegevusel tegelik mõju turule.

247 Sellest tuleneb, et komisjon määras trahvisumma kindlaks lähtuvalt rikkumise raskusastmest, arvestades asjaolu, et rikkumisel oli tema arvates konkreetne mõju turule, kuigi sellist mõju terve kartellikokkuleppe kestuse vältel ei olnud võimaliku tõendada.

248 Neis tingimustes leiab Esimese Astme Kohus, et trahvide valdkonnas talle antud täieliku pädevuse alusel tuleb vähendada rikkumise raskusastme alusel määratud trahvisummat, mille komisjon kehtestas põhjenduses 302 summas 35 miljonit eurot.

249 Siiski tuleb sellega seoses arvestada, et nagu komisjoni märgib, ilmneb otsuse põhjenduses 273, et rikkumine loeti väga raskeks „juba ainuüksi selle laadi" tõttu, kuna komisjon märkis, et rikkumine seisnes turu jagamises ja hindade kindlaksmääramises, „mis on juba ainuüksi nende laadi tõttu kõige raskem EÜ artikli 81 lõike 1 [...] ja EMP lepingu artikli 53 lõike 1 rikkumine" (põhjendus 271). Muu hulgas lisas komisjon põhjenduses 275, et „[o]n selge, et ebaseaduslikud kartellikokkulepped, mille eesmärk on hindade kindlaksmääramine ja turu jagamine, takistavad juba oma laadilt ühisturu häireteta toimimist".

250 Esimese Astme Kohus leidis juba oma 30. septembri 2003. aasta otsuses kohtuasjas T-203/01: Michelin *vs.* komisjon (EKL 2003, lk II-4071, punktid 258 ja 259), et rikkumise raskusastme võib kindlaks määrata viitega rikkuva käitumisviisi laadile ja eesmärgile, ja et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võivad käitumise eesmärgiga seonduvad asjaolud trahvisumma kindlaksmääramisel omada suuremat tähtsust kui käitumise mõjudega seonduvad asjaolud (eespool punktis 222 viidatud kohtuotsus Thyssen Stahl *vs.* komisjon, punkt 636, ja 13. detsembri 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-45/98 ja T-47/98: Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni *vs.* komisjon, EKL 2001, lk II-3757, punkt 199).

251 Euroopa Kohus kinnitas seda lähenemist, sedastades, et konkurentsivastase tegevuse mõju ei ole trahvisumma rikkumisele vastavuse hindamisel määravaks kriteeriumiks. Nagu komisjon on juba õigustatult märkinud, võivad tagajärgedest rohkem tähtsust omada tahtluse ning käitumise eesmärgiga seonduvad asjaolud, eriti kui need puudutavad oma laadilt raskeid rikkumisi nagu hindade kindlaksmääramine ja turgude jagamine (Euroopa Kohtu 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-194/99 P: Thyssen Stahl *vs.* komisjon, EKL 2003, lk I-10821, punkt 118).

252 Muu hulgas tuleb meenutada, et horisontaalseid hinnakartelle on alati loetud ühtedeks kõige raskemateks ühenduse konkurentsiõiguse rikkumisteks (eespool punktis 58 viidatud Esimese Astme Kohtu kohtuotsus Tate & Lyle jt *vs.* komisjon, punkt 103, ja 19. märtsi 2003. aasta otsus kohtuasjas T-213/00: CMA CGM jt *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-913, punkt 262).

253 Lõpuks tuleb ka rõhutada, et trahvi põhisumma kindlaksmääramisel ei omistanud komisjon turule rikkumisega avaldatud tegeliku mõju kriteeriumile ülekaalukat tähtsust. Komisjon tugines tegelikult oma hinnangus ka teistele asjaoludele, nimelt järeldusele, et rikkumine tuleb lugeda väga raskeks juba ainuüksi oma laadi tõttu (põhjenduses 271–275) ja et puudutatud geograafiline turg koosnes tervest ühendusest ja pärast EMP loomist ka tervest EMP-st (põhjendus 292).

254 Arvestades seetõttu kõiki eelnevaid kaalutlusi, leiab Esimese Astme Kohus, et komisjon luges õigustatult rikkumise väga raskeks. Võttes siiski arvesse asjaolu, et rikkumise tegelik mõju on tõendatud vaid osaliselt, leiab Esimese Astme Kohus, et rikkumise raskusastme alusel määratud trahvisummat tuleb 35 miljonilt eurolt vähendada 30 miljoni euroni.

B — *Trahvi suurendamine piisava hoiatava mõju tagamiseks*

255 Hageja viitab selles argumendis esiteks õigusnormide rikkumisele ja faktiveale tema käibe kindlaksmääramisel, teiseks seaduse alusel karistamise põhimõtte, põhjendamiskohustuse ning proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumisele trahvi tõstmise määra kindlaksmääramisel ja kolmandaks kaalutlusveale seoses piisava hoiatava mõjuga tema tegevusele pärast rikkumise lõpetamist.

1. Õigusnormide rikkumine ja faktiviga hageja käibe kindlaksmääramisel

a) Poolte argumendid

256 Esiteks väidab hageja, et komisjoni poolt tema 2000. aasta käibeks loetud summa on ekslik. See arv ei ole 16,9 miljardit eurot vaid 10,715 miljardit eurot, nagu komisjoni oli sellest teavitatud hageja 5. juuni 2002. aasta kirjas vastusena komisjoni 28. mai 2002. aasta taotlusele. Arvestades otsest seost trahvi tõstmise määra ja ettevõtja käibe vahel, siis kujutab komisjoni viga endast selliste oluliste asjaolude arvestamata jätmist, millega arvestamine oleks viinud komisjoni erineva otsuse tegemiseni. Seetõttu on komisjon teinud kaalutlusvea, mis õigustab otsuse tühistamist.

257 Teiseks leiab hageja, et komisjon võttis ekslikult trahvisumma arvutamisel arvesse uue ettevõtja Degussa AG (Düsseldorf) olukorda. Tegelikult tekkis see ettevõtja äriühingute Degussa-Hüls ja SKW ühinemisel aastal 2000 (vt eespool punkt 1), ehk hageja sõnul pärast rikkumise lõpetamist. Lisaks on Degussa-Hüls ise asutatud äriühingute Degussa AG (Maini äärne Frankfurt) ja Hüls AG (Marl) ühinemise tulemusena 1998. aastal (vt sama punkt), ning ka see toimus hageja sõnul pärast etteheidetud konkurentsivastast tegevust. Seega pani rikkumise toime Degussa AG (Maini äärne Frankfurt), kelle andmed komisjon oleks pidanud trahvisumma arvutamisel aluseks võtma. Selle äriühingu käive majandusaastal 1997/1998 oli aga 15,905 miljardit Saksa marka.

258 Hageja tunnistab, et ühinemise tagajärjel tekkinud uus majandusüksus on põhimõtteliselt vastutav ühinenud ettevõtjate poolt eelnevalt toime pandud rikkumiste eest. Siiski piirdub see vastutus algse rikkumise ja sellest tekkinud kahjuga. Võttes arvesse ühinemise tulemusel tekkinud üksuse käibe, rikkus

komisjon „süü põhimõtet" (*nulla poena sine culpa*), mida tunnustavad liikmesriikide karistusõigused, EIÕK artikli 6 lõige 2 ja harta artikli 49 lõige 3, mille kohaselt määratav karistus peab olema proportsionaalne karistuse adressaadiks oleva ettevõtja süüga. Euroopa Kohtu kohtupraktika on samuti tunnustanud seda proportsionaalsuse põhimõttest tulenevat põhimõtet kui karistuse raskuse määravat elementi (Euroopa Kohtu 19. oktoobri 1983. aasta otsus kohtuasjas 179/82: Lucchini *vs.* komisjon, EKL 1983, lk 3083, punkt 27; 14. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas 2/83: Alfer *vs.* komisjon, EKL 1984, lk 799, punktid 17 ja 18, ja 17. mai 1984. aasta otsus kohtuasjas 83/83: Estel *vs.* komisjon, EKL 1984, lk 2195, punkt 39 jj).

259 Hageja tuletab sellest, et kuna trahvi eesmärk on nii karistada ebaseaduslikku tegevust kui ka ennetada sellise tegevuse kordumist (Euroopa Kohtu 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 41/69: Chemiefarma *vs.* komisjon, EKL 1970, lk 661, punktid 172–176), siis on rikkumine nii karistuse olemasolu kui ka selle raskuse tingimuseks.

260 Võttes seega arvesse ettevõtja olukorda pärast rikkumise toimepanemist, tugines komisjon trahvisumma arvutamisel üksnes hoiatamise ja ennetamise eesmärgile, jättes seega arvesse võtmata karistuse ja asjaomase tekkinud kahju omavahelise seose.

261 Mis puudutab esiteks neid argumente, siis tunnistab komisjon, et hageja kogukäive 2000. aastal oli 10,715 miljardit eurot vastavalt 5. juuni 2002. aasta kirjas esitatud andmetele. Siiski väidab komisjon, et see käive on ilmselgelt ekslik.

262 Sellega seoses meenutab komisjon esiteks, et hageja märkis 2000. aasta majandusaasta aruandes oma käibeks 16,9 miljardit eurot. Seda käibe numbrit korrati vastuväiteteatises ja seejärel, kuna hageja vastuses vastuväiteteatisele seda arvu ei vaidlustanud, siis ka otsuses.

263 Teiseks rõhutab komisjon, et nii majandusaasta aruanne kui ka 2000. aasta tegevusaruanne märgivad *pro forma* käibeks 20,3 miljardit eurot ning käibeks ilma väärismetallide müügi ja ostuta 16,9 miljardit eurot. Degussa kontserni kokkuvõtlikus kasumiaruandes, mis hõlmab Degussa-Hülsi majandustulemusi 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini 2000 ja SKW tulemusi 1. juulist kuni 31. detsembrini, oli 31. detsembri 2000. aasta seisuga tuluks märgitud 18,198 miljardit eurot. Komisjon järeldab sellest, et ekslik on hageja 5. juuni 2002. aasta kirjas märgitud käive 10,715 miljardit eurot, mis on esitatud kui Degussa-Hülsi käive, mis hõlmab selle ettevõtja ja SKW ühinemisele järgnenud kuue kuu SKW käibe.

264 Lisaks märkis hageja oma tegevusaruandes, et *pro forma* hinnangut, mis hõlmab Degussa Hülsi ja SKW tulemusi kaheteistkümne kuu vältel, tuleb lugeda „majanduslikust vaatepunktist olulisemaks" kui õiges ja nõuetekohases vormis antavat hinnangut, mis toob SKW tulemused välja vaid kuue kuu kohta. Seega määrati ettevõtja sisemine haldamine ning strateegiline orientatsioon kindlaks nende andmete alusel. Neis tingimustes leiab komisjon, et hageja ei saa talle ette heita seda, et komisjon võttis arvesse käibe, mida ta ise luges majanduslikult olulisemaks ja mille ta esitas avalikkusele mõeldud majandusaasta aruandes.

265 Igal juhul väidab komisjon, et SKW *pro forma* tulemusi välistava käibe (ligi 2 miljardit eurot) arvestamine 2000. aasta esimese poolaasta kohta oleks viinud vaevu erineva tulemuseni.

266 Komisjon oletab lõpuks, et hageja üritab väita, et Degussa-Hülsi ja SKW ühinemise kohta tehti äriregistrikanne alles 9. veebruaril 2001 ja et 2000. aasta osas sai arvesse võtta vaid Degussa-Hülsi majandusaasta käivet, mis oli võib-olla 10,715 miljardit eurot. Ta märgib esiteks, et sel juhul ei oleks hageja pidanud 5. juuni 2002. aasta kirjas märkima, et käive 10,715 miljardit eurot hõlmas SKW käivet kuue kuu jooksul

pärast Degussa-Hülsiga ühinemist, ja teiseks, et hageja majandusaasta aruande kohaselt ühinesid kaks äriühingut tagasiulatuvalt 30. juunil 2000, nagu seda tõendab muu hulgas ka asjaolu, et hageja sai kontserni 31. detsembri 2000. aasta bilansi koostada Degussa-Hülsi ja SKW aastaaruannete liitmise teel.

267 Mis puudutab tema teist argumenti, siis väidab komisjon esiteks, et ta võttis trahvisumma arvutamisel lisaks rikkumise raskusastmele ja hageja käibele arvesse ka asjaolu, et hageja osales väga raskes rikkumises (põhjendus 293), ja hageja ülemaailmset ja EMP turuosa 1998. aastal.

268 Teiseks märgib komisjon, et rikkumine kestis kuni 1999. aasta veebruarini, ehk ajani, mil Degussa ja Hüls olid juba ühinenud (põhjendus 306). Sellega seoses oli hageja haldusmenetluse käigus maininud 1998/1999. majandusaasta käibeks 12,354 miljardit eurot.

269 Komisjoni sõnul õigustab 8,1, 10,715, 12,354 või 16,9 miljardi euro suurune käive igal juhul hagejale omistatud suure ettevõtja staatust ja seega trahvi suurendamist põhjenduses 303 märgitud põhjustel.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

270 Hageja heidab komisjonile sisuliselt ette seda, et komisjon on ühest küljest teinud faktivea tema 2000. aasta käibe osas ja teisest küljest rikkunud õigusnorme, võttes

trahvi suurendamisel aluseks 2000. aasta käibe, kuigi rikkumine lõppes otsuses sätestatu kohaselt 1999. aastal veebruaris.

271 Esiteks tuleb uurida teist argumenti.

Hageja 2000. aasta käibe arvestamine

272 Konkurentsiõiguse sätete rikkumise eest trahvisummade kindlaksmääramisel peab komisjon arvesse võtma mitte üksnes rikkumise raskusastet ja konkreetse juhtumi asjaolusid, vaid ka rikkumise konteksti, ja tagama, et tema tegevusel oleks vajalik hoiatav iseloom eelkõige selliste rikkumiste puhul, mis eriti takistavad ühenduse eesmärkide saavutamist (vt selle kohta eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 106).

273 Sellega seoses näevad suunised ka ette, et peale rikkumise laadi, tema tegeliku mõju turule ja asjakohase geograafilise turu suuruse tuleb arvesse võtta ka rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele, eeskätt tarbijatele, ja määrata trahvi suurus nii, et sellel oleks piisavalt hoiatav mõju (punkt 1 A, neljas lõik).

274 Samuti võib arvesse võtta asjaolu, et suured ettevõtjad suudavad ise kõige paremini määratleda, kas nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja hinnata rikkumise tagajärgi (punkt 1 A, viies lõik).

275 Käesolevas asjas märkis komisjon põhjenduses 303, viitamata otseselt eespool nimetatud suunistele, et tuleb „tagada [trahvile] piisavalt hoiatav mõju ja võtta arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel o[n] tavaliselt piisavad õigus- ja majandusteadmised ja infrastruktuurid, mis võimalda[vad] neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsiõigusest". Ta leidis seega põhjenduses 304 ja 305 seoses Aventise, Degussa ja Nippon Soda kogukäibega, mis oli 2000. aasta majandusaastal vastavalt 22,3 miljardit eurot, 16,9 miljardit eurot ja 1,6 miljardit eurot, et tuleb 100% võrra suurendada lähtesummat, mis arvutati lähtuvalt iga ettevõtja suhtelisest suurusest asjaomasel turul, et võtta arvesse vastavalt Aventise ja Degussa suurust ja koguvahendeid.

276 Otsuses leidis komisjon õigustatult, nagu eelnevalt järeldati, et rikkumine lõppes 1999. aasta veebruaris. Tuleb sedastada, nagu hageja märgib, et komisjon tugines oma põhisumma suurendamise hinnangus ettevõtjate käivetele 2000. aasta majandusaastal (põhjendus 304), ehk rikkumise lõpetamisele järgnevast ajast. Vastupidi hageja väidetele ei ole see asjaolu aga selline, mille tõttu komisjoni kasutatud arvutamise meetod oleks puudulik.

277 Põhjendusest 303 ilmneb, et komisjon võttis arvesse kahte asjaolu, mis õigustavad Aventise ja Degussa puhul põhisumma suurendamist 100% võrra. Ühest küljest oli selline suurendamine vajalik trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks ja teisest küljest selleks, et arvestada, et suurtel ettevõtjatel on õigus- ja majandusteadmised ja infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist.

278 Mis puudutab esimest asjaolu, siis tuleb meenutada, et hoiatuseesmärgiga, mida komisjon võib trahvisummat kindlaks määrates taotleda, üritatakse tagada, et

ettevõtjad järgiksid asutamislepinguga kehtestatud konkurentsinorme, mis reguleerivad nende tegevust ühenduses või EMP-s. Esimese Astme Kohus leiab, et seda eesmärki on võimalik saavutada vaid siis, kui arvestatakse ettevõtja olukorda sellel päeval, mil trahv määratakse.

279 Eristada tuleb ühest küljest rikkumise ulatust turul ja iga kartelli osalise vastutuse osa selles rikkumises (seda hõlmavad suuniste punkti 1A neljas ja kuues lõik) ja teisest küljest trahvi määramisega hõlmatavat hoiatavat mõju.

280 Mis puudutab rikkumise ulatust turul ja iga kartelli osalise vastutuse osa selles rikkumises, siis on kohus otsustanud, et rikkumisega seotud kauba käive annab täpse pildi rikkumise ulatusest asjaomasel turul (vt eelkõige eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 121 ja eespool punktis 222 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof *vs.* komisjon, punkt 369) ja et konkurentsi piirava tegevusega seotud toodete müügist tekkinud käive on objektiivne asjaolu, mis täpselt näitab selle tegevuse kahjulikkust normaalsetele konkurentsitingimustele (Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-151/94: British Steel *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-629, punkt 643).

281 Komisjon järgis muu hulgas seda praktikat põhjendustes 294–302 trahvisumma kindlaksmääramisel lähtuvalt rikkumise raskusastmest. Komisjon võttis seal arvesse metioniiniturul tegutseva iga ettevõtja ülemaailmset ja EMP turuosa 1998. aastal, st rikkumise viimasel kalendriaastal, ja järeldas sellest, et Aventis ja Degussa kuulusid esimesse kategooriasse ning Nippon Soda teise kategooriasse, nii et neid tuli erinevalt kohelda. Hageja seda järeldust aga ei vaidlusta.

282 Seega tuleb siinkohal märkida, et põhjendamatu on hageja argument, et komisjon võttis üksnes arvesse uue, 2000. aastal asutatud üksuse Degussa AG (Düsseldorf) käivet ja tugines oma põhjendustes üksnes hoiatuseesmärgile, võtmata arvesse selle üksuse tegevusest tulenevat konkurentsivastast kahju rikkumise toimepanemise ajal.

283 Siiski nõuab nimetatud mõistetest teine, st vajadus tagada trahvi piisavalt hoiatav mõju, kui ta ei põhjenda trahvi üldise taseme tõusu konkurentsipoliitika elluviimise raames, et trahvisummat kohandataks võtmaks arvesse adressaadiks olevale ettevõtjale avaldada soovitud mõju, ja seda selleks, et trahv ei muutuks tähtsusetuks ega vastupidi ülemääraseks, arvestades eeskätt asjaomase ettevõtja rahalist võimsust, kooskõlas esiteks trahvi tõhususe tagamise vajaduse ja teiseks proportsionaalsuse põhimõtte järgimise nõuetega.

284 Esimese Astme Kohus märkis seega juba, et üks puudutatud ettevõtjatest „hangib tema tohutu kogukäibe tõttu, võrreldes teiste kartelli osalistega, kergemini vajalikud rahalised vahendid oma trahvi maksmiseks, mis õigustab trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks korrutamistehte kasutamist" (Esimese Astme Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01: Tokai Carbon jt *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-1181, punkt 241).

285 Ettevõtja koguvahendid võivad varieeruda eelkõige võõrandamis- või koondumistehingute tõttu, vähenedes või suurenedes oluliselt suhteliselt lühikese aja jooksul, eelkõige ajavahemikul rikkumise lõpetamisest kuni trahvi määrava otsuse vastuvõtmiseni. Seega tuleb neid vahendeid hinnata, et õigesti saavutada hoiatuseesmärk trahvi määramise päeval, järgides samas ka proportsionaalsuse põhimõtet. Sellega

seoses ja samadel põhjustel tuleb märkida, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 raames määratakse trahvi ülempiir 10% puudutatud ettevõtja käibest kindlaks otsuse tegemisele eelnenud aasta käibe põhjal (eespool punktis 193 viidatud kohtuotsus Sarrió *vs.* komisjon, punkt 85).

286 Seega ei saa väita, et komisjon tegi õigusliku vea, tuginedes käivetele, mis puudutavad rikkumise lõpetamisele järgnevat aega. Siiski tuleb märkida, et kooskõlas eelnevalt märgituga tuleb arvesse võtta seda, et otsus võeti vastu 2. juulil 2002 ja komisjon oleks pidanud trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks arvesse võtma otsuse erinevate adressaatide 2001. aasta käivet. Vastusena Esimese Astme Kohtu poolt kohtuistungil esitatud küsimusele märkis komisjon siiski, et Sumitomo ja Nippon Soda selle aasta käibed ei olnud otsuse tegemise ajal kättesaadavad, ja et puudutatud ettevõtjate 2000. aasta käibed olid auditeeritud. Tuleb sedastada, et need asjaolud, mida hageja ei vaidlusta, õigustavad, et komisjon ei võtnud arvesse puudutatud ettevõtjate 2001. aasta käibeid, vaid tema käsutuses olevaid kõige värskemaid käibeid, st 2000. aasta majandusaasta kohta.

287 Sellest tuleneb, et komisjonile ei saa ette heita, et ta võttis hoiatava mõju alusel trahvi tõstmiseks arvesse hageja 2000. aasta käivet.

288 Hageja argument, et komisjon võttis ekslikult arvesse Degussa ja Hülsi 1998. aasta ning Degussa-Hülsi ja SKW 2000. aasta ühinemiste järgset käivet, mis on rikkumise lõpetamisest hilisem, on peale selle, et see on osaliselt faktiliselt vale, kuna on

tõendatud, et rikkumine lõppes alles 1999. aasta veebruaris, ka asjakohatu. Lisaks tuleb märkida, et käesoleva asja asjaolud ilmestavad täpselt vajadust hinnata asjaomase ettevõtja koguvahendeid lähtuvalt tema viimasest kättesaadavast käibest.

289 Mis puudutab teiseks komisjoni poolt trahvi põhisumma suurendamiseks arvesse võetud asjaolu — ettevõtjatel olemasolevad õigus- ja majandusteadmised ja infrastruktuurid, et nad saaksid kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist —, siis tuleb rõhutada, et vastupidi eelnevalt märgitule, taotletakse selle asjaolu arvessevõtmisega karistada enam suuri ettevõtjaid, kelle puhul eeldatakse, et neil on piisavad teadmised ja struktuurilised vahendid, et olla teadlik sellest, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja et hinnata selle võimalikku kasu.

290 Tuleb sedastada, et sel juhul peab käive, millele tuginedes teeb komisjon kindlaks asjaomaste ettevõtjate suuruse ja seega nende võime kindlaks teha, kas nende tegevus kujutab endast rikkumist ning millised on selle rikkumise tagajärjed, olema seotud ettevõtja olukorraga rikkumise toimepanemise hetkel. Sellest aspektist vaadatuna ei olnud komisjonil seega käesolevas asjas õigust võtta arvesse hageja 2000. aasta käivet, kuna rikkumine lõppes 1999. aasta veebruaris.

291 Siiski ei muuda see järeldus iseenesest vääraks komisjoni järeldust, et hagejale määratud trahvi põhisummat tuli 100% võrra tõsta.

292 Tegelikult märgitakse otsuse põhjendustes 303–305 järgmist:

„Piisav hoiatav mõju

(303) Et tagada trahvi piisav hoiatav mõju ja võtta arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel on õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsiõigusest, siis otsustab komisjon muu hulgas lähtesumma kohandamise vajaduse üle ükskõik millise ettevõtja suhtes.

(304) Aventis ja Degussa, kelle vastavad ülemaailmsed käibed 2000. aastal olid vastavalt 22,3 miljardit eurot ja 16,9 miljardit eurot, on tunduvalt suuremad ettevõtjad kui Nippon Soda (ülemaailmne käive 2000. aastal 1,6 miljardit eurot). Sellega seoses leiab komisjon, et asjaomasel turul suhtelise suuruse alusel kindlaks määratud lähtesummat tuleb suurendada, et võtta arvesse Aventise ja Degussa vastavat suurust ja koguvahendeid.

(305) Arvestades eelnevat, leiab komisjon, et hoiatava mõju tagamiseks tuleb põhjenduses 302 määratud põhisummat suurendada 100% võrra (× 2), et viia see Degussa ja Aventise puhul summani 70 miljonit eurot [...]"

293 Eelnevast tuleneb, et kuigi komisjon märkis õigus- ja majandusteadmiste ja infrastruktuuride elementi, õigustas ta tegelikult põhisumma suurendamist vajadusega tagada trahvi piisav hoiatav mõju, nagu seda tõendavad põhjenduses 305 esitatud järeldus ning selle osa pealkiri.

294 Teisest küljest tuleb märkida, et igal juhul on hageja kogukäive 1997/1998. aastal vastavalt tema esitatud andmetele ligi 15,9 miljardit Saksa marka. Ei saa väita, et hagejal ei olnud selliseid õigus- ja majandusteadmisi ja infrastruktuure, mida omavad suured ettevõtjad, mida hageja muuseas ei väidagi. Hageja 2000. aasta käibe (komisjoni poolt tuvastatud summas 16,9 miljardit eurot) arvestamine ei saa seega omada mingit mõju komisjoni hinnangule, et põhisummat tuleb suurendada, kuna hagejal olid vajalikud vahendid, et ta saaks kindlaks teha, et tema tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlik rikkumise tagajärgedest.

295 Sellest tuleneb, et hageja väide, et võttes rikkumise raskusastme alusel kindlaks määratud trahvisumma suurendamise põhjendamiseks arvesse tema 2000. aasta käivet, on komisjon rikkunud õigusnorme, ei õigusta otsuse tühistamist ega trahvisumma vähendamist.

Faktiviga seoses hageja 2000. aasta käibega

296 Hageja väidab, et komisjoni arvesse võetud 2000. aasta käive (16,9 miljardit eurot) on ekslik, kuna tegelikkuses oli see üksnes 10,715 miljardit eurot, nagu tuleneb

hageja 5. juuni 2002. aasta kirjast, mille ta saatis vastuseks komisjoni 28. mai 2002. aasta nõudele.

297 Esimese Astme Kohtu kirjalikele ja kohtuistungil esitatud küsimustele vastas hageja, et 10,715 miljardit eurot oli ainus käive, mis oli audiitorite poolt kinnitatud, nagu on nõutud Ameerika Ühendriikide üldiselt tunnustatud raamatupidamispõhimõtetes (United States generally accepted accounting principles). Ta väidab, et kuna puuduvad ühenduse sätted ettevõtjate käibe arvutamise reeglitega, siis tuleb õiguskindluse tagamiseks võtta arvesse vaid käivet, mis on kindlaks määratud ja kinnitatud vastavalt ettevõtja suhtes kohaldatavatele normidele, ehk käesolevas asjas vastavalt nimetatud raamatupidamispõhimõtetele.

298 Komisjon väidab, et 16,9 miljardi euro suurune summa, mille ta arvesse võttis, tuleneb 2000. aasta hageja tegevusaruandest. Siiski tunnistas komisjon kohtuistungil, et arvesse võetav käive peab väljendama ettevõtja tegelikku olukorda ja et seetõttu, võttes arvesse asjaolu, et hageja ja SKW ühinesid alles 1. juulil 2000, ei tuleks aluseks võtta SKW *pro forma* käivet alates 1. jaanuarist kuni 30. juunini 2000.

299 Toimikust ja eelkõige hageja vastustest Esimese Astme Kohtu kirjalikele küsimustele ilmnevad järgmised asjaolud:

— komisjoni arvesse võetud 16,9 miljardi euro suurune summa hõlmab *pro forma* hinnangut SKW 1. jaanuari kuni 31. detsembri 2000. aasta käibe kohta, mis tekkis kolmes ebaolulises tegevusvaldkonnas (dmc^2, Dental ja Phenolchemie), mille hageja võõrandas 2001. aastal (edaspidi „2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käive");

— hageja viidatud summa 10,715 miljardit eurot hõlmab SKW käibe alates 1. juulist kuni 31. detsembrini 2000 ja jätab välja 2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käibe;

— 2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käibe suurus on 4,131 miljardit eurot.

300 Pooled jõudsid nende andmete osas kohtuistungil üksmeelele ja Esimese Astme Kohus võttis selle nõustumise teatavaks.

301 Eelnevast tuleneb, et poolte esitatud käivete erinevus on seletatav asjaoluga, et need käibed ei hõlma samu elemente. Komisjoni arvesse võetud summa hõlmab nii äriühingu SKW 1. jaanuari kuni 31. detsembri 2000. aasta käivet kui ka 2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käivet, samas hageja arvesse võetud käive hõlmab esiteks SKW käivet üksnes ajavahemikus 1. juulist kuni 31. detsembrini 2000 ja teiseks ei hõlma 2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käivet.

302 Esimese Astme Kohus leiab, nagu eelnevalt märgiti hoiatava mõju tagamiseks mõeldud trahvi suurendamise määratlemise raames, et tuleb arvesse võtta ettevõtja rahalist võimsust ja tegelikke vahendeid hetkel, mil trahv määratakse, mitte aga teha tema bilansist tulenevat *pro forma* hinnangut, mis on oma laadilt oletuslik ja mis tuleneb ettevõtja poolt endale kehtestatud raamatupidamiseeskirjade kohaldamisest.

303 Seega ei tule arvesse võtta SKW *pro forma* käivet ajavahemikus 1. jaanuarist kuni 30. juunini 2000 ega ka 2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käibe *pro forma* lahutamist.

304 Tuleb sedastada, et 2000. aasta majandusaasta osas, mida vastavalt eeltoodule tuleb trahvisumma piisava hoiatava mõju tagamiseks trahvisumma suurendamisel arvesse võtta, ei saanud hageja ühelt poolt arvestada SKW käibega 1. jaanuarist kuni 30. juunini 2000, kuna selle äriühinguga ühineti alles 1. juulil 2000, kuid teiselt poolt sai ta arvestada 2001. aastal võõrandatud kolme tegevusvaldkonna käibega.

305 Järelikult on käesolevas asjas asjaomane käive hageja esitatud käive 10,715 miljardit eurot pluss käive summas 4,131 miljardit eurot, mis saadi 2001. aastal võõrandatud kolmest tegevusvaldkonnast, ehk kokku 14,846 miljardit eurot.

306 Ükski komisjoni esitatud argumentidest seda järeldust kahtluse alla ei sea, eriti kuna komisjon tunnistas kohtuistungil, et ta võttis otsuses aluseks vale käibe.

307 Esiteks ei ole asjaolu, et hageja ei esitanud 1. oktoobri 2001. aasta vastuväiteteatisele (edaspidi „VVT") 10. jaanuaril 2002. esitatud vastuses ühtegi vastuväidet seoses trahvi arvutamise aluseks võetud summaga 16,9 miljardit eurot, iseenesest määrav, vaid ei ole ka asjakohane, kuna komisjon viitas sellele summale üksnes kartelli liikmeid kirjeldavas osas ja VVT-s ei sisaldunud mingit võimaliku trahvi arvestust. Kui komisjon oleks kavatsenud VVT-s märgitud summat arvesse võtta, tuleb siiski küsida, miks ta taotles hagejalt 28. mail 2002 teavet tema käibe kohta. Lisaks tuleb

sedastada, et sellele taotlusele 5. juunil 2002 saadetud vastuses märkis hageja otse, et 2000. aasta käive 10,715 miljardit eurot hõlmas üksnes SKW käibe 2000. aasta 1. juulist kuni 31. detsembrini. Sellest tuleneb, et komisjon sai tuvastada selle summa ja VVT-s märgitud 16,9 miljardi euro suuruse summa vahelise lahknevuse. Neid asjaolusid arvestades oleks komisjon võinud või koguni pidanud taotlema hagejalt täiendavaid andmeid, et tagada arvesse võetava summa täpsus.

308 Teiseks ei ole komisjon ühest küljest tõendanud asjaolu, et hageja luges tegevusaruandes märgitud *pro forma* hinnangut majanduslikult olulisemaks, ja teisest küljest ei saa see asjaolu mingil juhul nõrgendada järeldust, et trahvi hoiatava mõju hindamisel peab komisjon arvesse võtma ettevõtja tegelikku olukorda ettevõtjale trahvi määramise hetkel, mida komisjon muuseas tunnistas ka kohtuistungil.

309 Lõpuks ja kolmandaks, vastupidi komisjoni oletustele, tuleb rõhutada, et hageja ei väida sugugi, et tema 2000. aasta käibe kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta üksnes Degussa-Hülsi käivet, välistades SKW käibe, sest ühinemine kanti äriregistrisse alles 9. veebruaril 2001. 5. juuni 2000. aasta hageja kiri komisjonile märgib ühemõtteliselt, et esitatud käive hõlmab SKW käibe 2000. aasta viimasel kuuel kuul. Seega on sellele kaalutlusele tuginev komisjoni argument alusetu.

310 Eelnevast tuleneb, et komisjon on trahvi piisava hoiatusmõju tagamiseks trahvi suurendamise kindlaksmääramiseks arvesse võtnud vale käibe. See summa ei ole aga

hädavajalik tõend komisjoni järelduse tegemiseks rikkumise kohta, milles hageja osales. Komisjoni viga võib mõju avaldada üksnes trahvisummale, mille määramise suhtes on aga Esimese Astme Kohtul täielik pädevus. Sellest tuleneb, et komisjoni arvesse võetud vale käive ei saa kaasa tuua otsuse tühistamist. Seega tuleb tagasi hageja vastav nõue rahuldamata jätta.

311 Esimese Astme Kohus peab aga siiski uurima, kas see asjaolu toob kaasa võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise ja õigustab hagejale määratud trahvi vähendamist.

2. Seaduse alusel karistamise põhimõtte, põhjendamiskohustuse ning proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumine trahvisumma tõstmise määra kindlaksmääramisel

a) Seaduse alusel karistamise põhimõtte ja põhjendamiskohustuse rikkumine

Poolte argumendid

312 Hageja väidab, et komisjon ei täitnud põhisumma tõstmise määra kindlaksmääramisel põhjendamiskohustust, millest peavad ilmnema trahvi kindlaksmääramise kriteeriumid (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-295/94: Buchmann *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-813, punkt 173). Muu hulgas vaidleb ta vastu komisjoni poolt põhisumma tõstmisele 100% võrra trahvi hoiatava mõju tõttu,

kuna see suurendamine näib olevat meelevaldne ning selle seaduslikkust ei saa kontrollida. Selle meetodiga jäetakse komisjonile täielik otsustusvabadus trahvisumma kindlaksmääramisel, sõltumata sellest, mis oli algselt kindlaksmääratud trahvi põhisumma.

313 Komisjon leiab, et see argumentatsioon on aluseta. Ta väidab, et otsuses märgiti selgelt põhjused, mille alusel otsuse põhjendustes 303–305 hagejale kohaldatud põhisummat kahekordistati.

Esimese Astme Kohtu hinnang

314 Mis puudutab kõigepealt väidetavat põhjendamiskohustuse rikkumist komisjoni poolt, siis tuleb sedastada, et otsuses märgitakse selgelt põhjendustes 303–305, et hageja rikkumise raskusastme alusel määratud trahvi põhisumma suurendamine 100% võrra on põhjendatud vajadusega tagada trahvi piisav hoiatav mõju, lähtudes hageja suurusest ja koguvahenditest, ja võttes arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel on olemas õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest. Seejärel märgitakse otsuses otseselt hageja 2000. aasta käivet, et õigustada trahvi põhisumma suurendamist.

315 Seega ilmnevad otsusest selgelt komisjoni põhjendused, mis võimaldavad hagejal teada saada trahvi suurendamiseks arvesse võetud hinnanguelemendid ja vaidlustada nende põhjendatus ning Esimese Astme Kohtul teostada oma järelevalvet. Seega tuleb tagasi lükata hageja argument põhjendamiskohustuse rikkumisest selles küsimuses.

316 Kuna hageja leiab lisaks, et põhisumma kahekordistamise meetod on meelevaldne ja rikub seaduse alusel karistamise põhimõtet, siis tuleb meenutada, et vajadus tagada trahvi piisav hoiatav mõju on seaduslik eesmärk, mida komisjon võib trahvisummat kindlaks määrates taotleda ja millega soovitakse tagada, et ettevõtjad järgiksid asutamislepinguga kehtestatud konkurentsinorme. Siiski, nagu märgiti esimese väite raames, peab komisjon järgima õiguse üldpõhimõtteid, eelkõige võrdse kohtlemise ja proportsionaalsuse põhimõtteid, ja seda mitte üksnes põhisumma kindlaksmääramisel, vaid ka selle summa suurendamisel eesmärgiga tagada trahvile piisavalt hoiatav mõju.

317 Sellest tuleneb, et kuigi komisjonil on hoiatava mõjuga seoses trahvi suurendamise määra kehtestamisel vajalik kaalutlusõigus, siis piirab tema kaalutlusõigust nõue järgida neid põhimõtteid ning selle õiguse üle võib teostada kohtulikku kontrolli, milleks Esimese Astme Kohtul on täielik pädevus. Seega tuleb hageja argument tagasi lükata.

b) Proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumine

Poolte argumendid

318 Hageja väidab, et rikkumise raskusastme alusel kindlaks määratud trahvisumma (35 miljonit eurot) suurendamine 100% võrra selle trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks kujutab endast võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist.

319 Ta väidab, et tema hinnangul oli 2000. aastal Degussa suurus vaevu pool Aventise suurusest. Suurendades nende kahe ettevõtja trahvi samamoodi, rikkus komisjon võrdse kohtlemise põhimõtet ja seda ka juhul, kui võetakse arvesse komisjoni poolt aluseks võetud vale summa. Arvestades asjaolu, et tema käive asus Nippon Soda ja Aventise käivete vahel, siis leiab hageja, et talle oleks tulnud kohaldada trahvisumma suurendamist, mis vastab poolele sellest, mida kohaldati Aventisele, ehk 27,5 miljonit eurot.

320 Lisaks leiab hageja, et põhisumma kahekordistamine rikub karistuse proportsionaalsuse põhimõtet, kuna hoiatuseesmärgile anti ülemäärane tähtsus, võrreldes talle süüks pandud rikkuva tegevusega.

321 Komisjon väidab, et Aventise ja Degussa trahvi põhisummat kahekordistati seetõttu, et need kaks ettevõtjat on nende suurust ja koguvahendeid arvestades selgelt tähtsamad kui Nippon Soda (põhjendus 304).

322 Ta meenutab sellega seoses, et põhisummat suurendatakse vastavalt vajadusele tagada trahvi piisav hoiatav mõju ja võtta vajadusel arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel on olemas suuremad õigus- ja majandusteadmised ja infrastruktuurid (põhjendus 303). Käesolevas asjas oli esmaselt vaja arvestada ühest küljest hageja ja Aventise ja teisest küljest Nippon Soda suuruste erinevust (põhjendus 304). Juhul kui tuleks arvestada hageja esitatud summaga, siis oleks tema käive 6,7 korda suurem kui Nippon Soda oma, samas on aga Aventise käive üksnes kaks korda hageja käibest suurem. Seega pidi komisjon igal juhul hagejat ja Aventist samal moel kohtlema. Lisaks meenutab komisjon, et ei ole vaja kohaldada aritmeetilist valemit, millega nähakse ette trahvisumma suurendamine proportsionaalselt puudutatud

ettevõtja käibega, sest trahvide suurendamisega taotletud eesmärke on võimalik saavutada ka ettevõtjate jagamisega kategooriatesse nende suuruste alusel (15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon, EKL 2002, lk I-8375, punkt 464).

Esimese Astme Kohtu hinnang

323 Mis puudutab hageja argumenti võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise kohta, siis tuleb sarnaselt komisjoniga meenutada, et põhimõtteliselt ei saa keelata lähenemisviisi, mille alusel kartelli liikmed jagatakse mitmesse kategooriasse, mille tagajärjel määratakse samasse kategooriasse paigutatud ettevõtjatele kindla suurusega trahvi lähtesumma, mis küll ei arvesta sama kategooria ettevõtjate suuruste erinevusi (eespool punktis 284 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt *vs.* komisjon, punktid 217–221). Komisjonil ei ole kohustust tagada olukorras, kui trahve määratakse mitmele sama rikkumisega seotud ettevõtjale, et tema arvutuste lõpuks saadud ettevõtjatele määratavad trahvisummad väljendavad kõiki nende ettevõtjate vahelisi erinevusi kogukäibe osas (vt eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus CMA CGM jt *vs.* komisjon, punkt 385 ja seal viidatud kohtupraktika).

324 Siiski tuleb kohtupraktika kohaselt kategooriatesse jagamisel järgida võrdse kohtlemise põhimõtet, mille kohaselt on keelatud kohelda võrreldavaid olukordi erinevalt ja erinevaid olukordi ühetaoliselt, välja arvatud kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud (eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus CMA CGM jt *vs.* komisjon, punkt 406). Samuti on suuniste punkti 1 A kuuendas lõigus ette nähtud, et kui samalaadseid rikkumisi toimepanevate ettevõtjate suurus erineb üksteisest „oluliselt", õigustab see eelkõige eristamist rikkumise raskusastme hindamisel. Lisaks peab kohtupraktika kohaselt trahvisumma olema vähemalt proportsionaalne nende asjaolude osas, mida võeti arvesse rikkumise raskusastme hindamisel (eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Tate & Lyle jt *vs.* komisjon, punkt 106).

325 Seetõttu peab juhul, kui komisjon jagab asjaomased ettevõtjad trahvi määramiseks gruppidesse, olema määratletud gruppide trahvi ülempiir seostatud ja objektiivselt õigustatud (eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus CMA CGM jt *vs.* komisjon, punkt 416 ja eespool punktis 46 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punkt 298).

326 Käesolevas asjas tuleb rõhutada, et komisjon teostas ettevõtjate kategooriatesse jagamise nende turuosadest lähtuvalt otsuse põhjendustes 294–301. Hageja seda jagamist ei vaidlusta ja selle jagamise tagajärjel määrati põhjenduses 326 rikkumise raskusastme alusel Degussa ja Aventise põhisummaks 35 miljonit eurot ning Nippon Soda põhisummaks 8 miljonit eurot.

327 Siiski vaidleb hageja vastu asjaolule, et komisjon tõstis seda summat trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks sama määra võrra nii Degussa kui ka Aventise puhul (100%) nende ettevõtjate kogukäibeid arvestades, kuigi tema arvates ei ole need käibed sarnased.

328 Tuleb rõhutada, et taotletava eesmärgi valguses, s.o trahvisumma kohandamine vastavalt ettevõtja koguvahenditele ja võimele hankida rahalisi vahendeid selle trahvi maksmiseks, on trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks selle tõstmise eesmärk pigem tagada trahvi tõhusus, kui et arvestada rikkumise kahjulikkust normaalsetele konkurentsitingimustele ja seega selle rikkumise raskusastet.

329 Sellest tuleneb, et ettevõtjate kategooriatesse jagamise meetodi objektiivse õigustatuse nõuet tuleb rangemalt tõlgendada olukorras, kus see jagamine on toimunud mitte rikkumise raskusastmest lähtuva trahvisumma kindlaksmääramiseks, vaid põhisumma tõstmise kindlaksmääramiseks eesmärgiga tagada määratud trahvi piisav hoiatav mõju.

330 Tegelikult tuleb meenutada, et kohtupraktika kohaselt on ettevõtjate erinev kohtlemine trahvisumma kindlaksmääramisel rikkumise raskusastmest alusel, isegi kui gruppidesse jagamise tõttu määratakse teatavatele erineva suurusega ettevõtjatele identne põhisumma, objektiivselt õigustatav rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel rikkumise laadile omistatud suurema tähtsusega, võrreldes ettevõtjate suurusega (vt selle kohta Euroopa Kohtu 8. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82: IAZ jt *vs.* komisjon, EKL 1983, lk 3369, punktid 50–53, ja eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus CMA CGM jt *vs.* komisjon, punkt 411).

331 Siiski ei saa seda õigustust kohaldada trahvi tõstmise määra kindlaksmääramisel eesmärgiga tagada trahvile piisav hoiatav mõju, arvestades, et trahvi sellisel tõstmisel lähtutakse peamiselt ja objektiivselt ettevõtjate suurusest ja vahenditest, mitte aga rikkumise laadist. Lisaks tuleb rõhutada, et otsuses kehtestati trahvi tõstmise määr eesmärgiga tagada trahvi piisav hoiatav mõju peale seda, kui raskusastmest lähtuv põhisumma oli juba eelnevalt kehtestatud (põhjendus 303).

332 Lisaks ilmneb otsuse põhjendusest 304, milles on märgitud, et „asjaomasel turul suhtelise suuruse alusel kindlaksmääratud lähtesummat tuleb suurendada, et võtta arvesse Aventise ja Degussa vastavat suurust ja koguvahendeid", et komisjon, selleks et objektiivselt õigustada hagejale ja Aventisele määratud trahvisummade võrdset tõstmist, ei maini ühtegi teist asjaolu peale selle, et hagejal on olemas õigus- ja majandusteadmised ja infrastruktuurid, mis võimaldavad tal kindlaks teha, et tema tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlik rikkumise tagajärgedest.

333 Neis tingimustes ja võttes arvesse, et komisjon lähtus põhjenduses 304 otseselt puudutatud ettevõtjate vastavatest kogukäivetest, tuleb sedastada, et rikkumise raskusastme alusel määratud trahvisumma tõstmise määr oleks pidanud väljendama vähemalt ligikaudselt nende kahe käibe vahelist olulist erinevust.

334 Kuigi komisjon võis järeldada, et vastavalt Degussa (16,9 miljardit eurot) ja Aventise (22,3 miljardit eurot) 2000. aasta käibed näitasid, et nad olid „tunduvalt suuremad ettevõtjad kui Nippon Soda" (1,6 miljardit eurot) ja et seega ei tulnud viimase trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks tõsta, tuleb siiski sedastada, et ta kohaldas Degussale ja Aventisele sama trahvi tõstmise määra, kuigi Degussa käive oli umbes 25% väiksem Aventise omast. See suhe tõuseb aga 33%-ni, kui arvesse võtta käivet 14,846 miljardit eurot, mida märgiti eespool punktides 302–305.

335 Seega ei saanud komisjon rikkumise raskusastme alusel määratud hageja trahvisummat tõsta võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata, kohaldades sama määra, mida ta kohaldas Aventisele.

336 Ükski komisjoni argumentidest seda järeldust ümber ei lükka.

337 Esiteks, kuigi tuleb arvesse võtta ühest küljest Degussa ja Aventise ja teisest küljest Nippon Soda suuruste olulist erinevust, mis õigustas viimase trahvisumma hoiatava mõju põhjendustel tõstmata jätmist, siis ei saa see kaalutlus siiski vabastada komisjoni arvesse võtmast esiteks Degussa ja teiseks Aventise suuruste erinevust. See analüüs on seda olulisem, kuna komisjoni poolt aluseks võetud vale käive tegelikult seda erinevust alahindab.

338 Teiseks ja nagu eelnevalt märgiti, kuigi komisjonil ei ole kohustust tagada olukorras, kui trahve määratakse mitmele sama rikkumisega seotud ettevõtjale, et tema arvutuste lõpuks saadud ettevõtjatele määratavad trahvisummad väljendavad kõiki nende ettevõtjate vahelisi erinevusi kogukäibe osas (vt eespool punktis 252 viidatud

kohtuotsus CMA CGM jt *vs.* komisjon, punkt 385 ja seal viidatud kohtupraktika), siis tuleb sellegipoolest võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt ettevõtjate jagamist kategooriatesse objektiivselt õigustada ning seda nõuet tuleb rangemalt tõlgendada olukorras, kus ettevõtjaid ei jagata kategooriatesse iga konkreetse ettevõtja rikkumises osalemise olulisuse kindlaksmääramiseks, vaid hoopis rikkumise raskusastme alusel kindlaksmääratud trahvisumma tõstmise määra kehtestamiseks, et tagada trahvi piisav hoiatav mõju, millel on erinev ja iseseisev eesmärk ja mis tugineb ettevõtjate objektiivsele suutlikkusele hankida trahvi maksmiseks vajalikke vahendeid.

339 Seetõttu leiab Esimese Astme Kohus, et tema täieliku pädevuse raames tuleb Degussale kohaldatud rikkumise raskusastme alusel kindlaksmääratud trahvisumma tõstmise määra vähendada nii, et see määr väljendaks Degussa ja Aventise suuruste olulist erinevust (vt selle kohta eespool punktis 284 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt *vs.* komisjon, punktid 244–249).

340 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et kuigi komisjon põhistas trahvi tõstmise määra kindlaksmääramist peamiselt vajadusega tagada selle trahvi piisav hoiatav mõju, nagu ilmneb nii põhjendusi 303–305 hõlmava osa pealkirjast kui ka põhjendustest 304 ja 305 endist, võttis komisjon siiski põhjenduses 303 arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel on olemas õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest. Nagu märkis komisjon ja nagu eelnevalt sedastati, ei ole sellega seoses vaja eristada kahte ettevõtjat, kelle käibed õigustavad igal juhul nende lugemist suurteks ettevõtjateks, kellel sellised infrastruktuurid olemas on.

341 Sellest järeldub, et seda asjaolu tuleb arvesse võtta juhul, kui leitakse, et Aventise ja Degussa ühine element — nende suuruse tõttu neil olemas olev õigus- ja majandusteave ja infrastruktuur — õigustab seda, et nende trahvi tõstmise määr ei väljenda kõiki erinevusi nende ettevõtjate käivetes.

342 Arvestades kõiki eelnevaid kaalutlusi leiab Esimese Astme Kohus oma täielikku pädevust teostades, et hagejale rikkumise raskusastme alusel määratud trahvi summat, mis kooskõlas eespool punktis 254 esitatuga on 30 miljonit eurot, tuleb tõsta 80% võrra kuni summani 54 miljonit eurot.

343 Mis puudutab neis tingimustes hageja poolt repliigis esitatud argumenti proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisest, siis leiab Esimese Astme Kohus, et põhisumma suurendamist 80% võrra ettevõtja kogusuurust arvestades ei tule lugeda ebaproportsionaalseks, lähtudes hageja vastutusest kartellis ja tema võimest konkurentsi oluliselt kahjustada, mis tulenevad hageja olulisest turuosast metioniiniturul rikkumise jooksul (ligikaudu 25% EMP turust 1998. aastal), millega komisjon nõuetekohaselt arvestas (põhjendused 297–301). Selline trahvi tõstmine ei saa seega viia selleni, et hoiatamiseesmärgile omistatakse ülemäärane tähtsus, võrreldes hagejale süüks pandud tegevusega. Seega tuleb see argument tagasi lükata.

3. Kaalutlusviga seoses trahvi piisava hoiatava mõjuga hageja tegevusele pärast rikkumise lõpetamist

a) Poolte argumendid

344 Hageja väidab, et arvestades, et trahvi põhisummat kahekordistati, siis hindas komisjon selle trahvi hoiatavat mõju liiga oluliseks, jättes arvestamata asjaolu, et

Degussa oli rikkumise lõpetanud juba enne komisjoni poolt menetluse algatamist ja et ta oli seejärel kohe võtnud meetmeid, et vältida igasugust rikkumist tulevikus, nimelt „programmi, mis on kooskõlas kehtivate reeglitega". Eelkõige olevat komisjon eksinud, lükates otsuse põhjenduses 330 kõrvale hageja nimetatud pingutused argumendiga, et need ei saa endast kujutada kergendavaid asjaolusid suuniste tähenduses. Selline lähenemine ei soosi aga ettevõtjaid, kes soovivad tagada konkurentsiõiguse sätete järgimise ja kellel seega ei ole vaja, et nende suhtes võetaks täiendava hoiatava mõjuga meetmeid.

345 Hageja märgib, et kuigi suuniseid tuleb tõlgendada nii, et hageja tegevus käesolevas asjas ei omanud mingit mõju trahvisummale, on suunised selles osas vastuolus rikkumiste ja karistuste proportsionaalsuse põhimõttega, mida ühenduse õiguskorras kohaldatakse EL artikli 6 lõike 1 alusel kui üldiselt tunnustatud õigusriigi põhimõtet.

346 Lõpuks märgib hageja, et hoiatuse mõistel on preventiivne tähendus nii rikkumise toimepanijale (eripreventsioon) ja kui ka teistele ettevõtjatele, kes võivad tulevikus sarnase rikkumise toime panna (üldpreventsioon). Käesolevas asjas tagab eripreventsiooni juba kehtivate normidega vastavusse viimise programmi vastuvõtmine hageja poolt. Kui komisjon arvas, et trahvi tõstmisel on vaid üldpreventiivne eesmärk, leiab hageja, et see on vastuolus Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu kohtupraktikaga (Euroopa kohtu 28. oktoobri 1975. aasta otsus kohtuasjas 36/75: Rutili, EKL 1975, lk 1219, punktid 51–53; 27. novembri 1977. aasta otsus kohtuasjas 30/77: Bouchereau, EKL 1977, lk 1999, punktid 27-30, ja 10. veebruari 2000. aasta otsus kohtuasjas C-340/97: Nazli jt, EKL 2000, lk I-957, punkt 63).

347 Komisjon leiab, et see argument on põhjendamata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

348 Hageja heidab sisuliselt komisjonile ette seda, et ta ei võtnud trahvi hoiatava mõju hindamisel arvesse asjaolu, et ühest küljest lõpetas ta rikkumise enne komisjoni poolt menetluse algatamist ja et teisest küljest võttis ta vastu sisemise ühenduse konkurentsiõigusega vastavusse viimise programmi.

349 Mis puudutab esimest asjaolu, siis piisab, kui meenutada, et kuigi otsuse kohaselt lõppes rikkumine 1999. aasta veebruaris, st enne menetluse algatamist 1. oktoobril 2001, siis selle lõpetamise algatas Rhône-Poulenc, nagu on märgitud põhjenduses 185. Lisaks piirdub hageja, kes seda järeldust ei vaidlusta, igal juhul üksnes kinnitusega, et rikkumine lõppes 1997. aastal pärast H lahkumist Rhône-Poulenc'ist ja tänu tema järeltulijate poliitikale. Seega ei saa hageja tugineda sellele asjaolule väites, et trahvi hoiatava mõju tagamiseks läbi viidud trahvi tõstmist tuleb vähendada. Lisaks ei saa asjaolu, et rikkumine oli menetluse algatamise kuupäevaks juba lõppenud, mingil juhul kujutada endast määravat asjaolu, mis tõendaks, et hageja kavatses tulevikus tingimata konkurentsinorme järgida. Trahvi määramisega taotletava eripreventsiooni eesmärgiga, millele viitab hageja, soovitakse saavutada nii rikkumise lõpetamine kui ka vältida seda, et rikkujad hiljem oma tegevust kordaksid.

350 Mis puudutab teist asjaolu, siis ilmneb väljakujunenud kohtupraktikast, et on küll oluline, et ettevõtja võttis meetmeid takistamaks seda, et tema personal rikub tulevikus uuesti ühenduse konkurentsinorme, kuid see ei muuda midagi juba tuvastatud rikkumise olemasolus. Sellest tuleneb, et ainuüksi asjaolu, et komisjon on teatavates olukordades oma otsuste tegemise praktikas kooskõlaprogrammi kehtestamist kergendava asjaoluna arvesse võtnud, ei too kaasa komisjoni kohustust

mingis konkreetses juhtumis samal viisil toimida (eespool punktis 133 viidatud Esimese Astme Kohtu kohtuotsus Hercules Chemicals *vs.* komisjon, punkt 357; 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-352/94: Mo och Domsjö *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-1989, punktid 417 ja 419 ja eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 280).

351 Selle kohtupraktika kohaselt ei ole komisjon kohustatud teatavat asjaolu kergendava asjaoluna arvestama, kui ta järgib võrdse kohtlemise põhimõtet, mis tähendab, et sama otsuse adressaatideks olevatele ettevõtjatele ei anta selles küsimuses erinevat hinnangut (eespool punktis 53 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 281).

352 Kuigi hageja viitas sellele asjaolule hoiatava mõju alusel trahvi põhisumma tõstmise raames, mitte aga formaalselt argumentides kergendava asjaolu kohta, tuleb käesolevas asjas küsimus lahendada vastavalt eespool viidatule.

353 Otsusest ei ilmne mingil moel, et komisjon oleks selles küsimuses kolme adressaadiks oleva ettevõtja suhtes erineva hinnangu teinud, ja hageja seda ei väidagi.

354 Sellest tuleneb, et komisjonile ei saa ette heita, et ta ei võtnud arvesse asjaolu, et hageja võttis vastu konkurentsiõigusega vastavusse viimise programmi pärast rikkumise lõppemist.

355 Ükski hageja argumentidest seda järeldust kahtluse alla ei sea.

356 Mis puudutab esiteks väidetavat proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist vastavalt eespool viidatud kohtupraktikale, siis tuleb rõhutada, et hageja suhtumine rikkumise järel ei muuda midagi tuvastatud rikkumise olemasolus (vt selle kohta eespool punktis 82 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punkt 373), mis seisnes EÜ artikli 81 lõike 1 pikaajalises ja ilmselges rikkumises. Arvestades neid asjaolusid, ei kohusta proportsionaalsuse põhimõte, mis tähendab, et määratud trahv ei tohi olla ülemäära kõrge rikkumise tunnustega võrreldes, komisjoni võtma arvesse hageja suhtumist pärast selle rikkumise lõppemist.

357 Sellest tuleneb, et ei otsust ega ka suuniseid, mis igal juhul ei näe ette ega välista selliste asjaolude arvestamist, ei saa selle põhjal lugeda proportsionaalsuse põhimõtet rikkuvaks.

358 Mis puudutab teiseks argumenti, et komisjon, keeldudes arvestamast hageja vastu võetud vastavusse viimise programmi, tugines ekslikult üksnes üldpreventsiooni eesmärgile, rikkudes nii Euroopa Kohtu praktikaga loodud põhimõtet, siis tuleb rõhutada, et hageja viidatud kohtupraktika puudutab liikmesriikide poolt avaliku korra kaalutlustel vastuvõetud väljasaatmismeetmeid teiste liikmesriikide kodanike suhtes. Selles suhtes leidis Euroopa Kohus, et kooskõlas nõukogu 25. veebruari 1964. aasta direktiivi 64/221/EMÜ välisriigi kodanike liikumise ja elukohaga seonduvate avaliku korra, julgeoleku või tervishoiu seisukohalt õigustatud erimeetmete kooskõlastamise kohta (EÜT 1964, 56, lk 850; ELT eriväljaanne 05/01, lk 11) artikliga 3 peavad need meetmed, et olla õigustatud, põhinema eranditult asjaomase isiku isiklikul käitumisel (vt hiljuti Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-482/01 ja C-493/01: Orfanopoulos ja Oliveri, EKL 2004, lk I-5257, punkt 66). Euroopa Kohus tuletas sellest eelkõige, et ühenduse õigusega on vastuolus liikmesriigi kodaniku väljasaatmine üldpreventiivsetel kaalutlustel, st mis otsustati eesmärgiga hoiatada teisi välismaalasi, eriti kui selline meede võeti vastu automaatselt pärast süüdimõistmist kriminaalasjas, arvestamata rikkuja isiklikku käitumist või tema poolt avalikule korrale osutatavat ohtu (Euroopa Kohtu 26. veebruari 1975. aasta otsus kohtuasjas 67/74: Bonsignore, EKL 1975, lk 297, punkt 7; eespool punktis 346 viidatud Nazli jt, punkt 59 ja eespool viidatud kohtuotsus Oranopoulos ja Oliveri, punkt 68).

359 Sellest tuleneb, et kaugel sellest, et tegu oleks üldpõhimõttega, kohaldub üldpreventiivse kaalutluse keeld konkreetsele olukorrale EÜ artikli 18 lõikes 1 väljendatud liidu kodanike liikumisvabaduse põhimõttest erandeid tegevatele meetmetele, mida liikmesriigid võtavad avaliku korra põhjendustel. Loomulikult ei saa seda keeldu otse ja lihtsalt üle võtta komisjoni poolt ettevõtjatele ühenduse konkurentsinormide rikkumise eest määratud trahvide raamistikus.

360 Vastupidi, väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb, et komisjon võib arvesse võtta asjaolu, et selline konkurentsivastane praktika, nagu leidis aset käesolevas asjas, on endiselt, vaatamata alates ühenduse konkurentsipoliitika algusest selle tuvastatud ebaseaduslikkusele, väga levinud tänu tulule, mida teatud huvitatud ettevõtjad sellest saavad, ja seega võib ka järeldada, et trahvide taset tuleb tõsta, et tugevdada nende hoiatavat mõju (vt nt eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 108), mis vastab vähemalt osaliselt vajadusele omistada trahvidele hoiatav mõju selliste ettevõtjate suhtes, kellele see trahv ei ole määratud.

361 Lisaks tuleb märkida, et kahtlust pole selles, et ettevõtja poolt lihtne konkurentsinormidega vastavusse viimise programmi vastuvõtmine ei saa kujutada endast siduvat ja kindlat tagatist selle kohta, et see ettevõtja tulevikus jätkuvalt neid norme järgib, nii et selline programm ei saa kohustada komisjoni vähendama trahvi põhjusel, et trahviga taotletav preventsioonieesmärk on juba vähemalt osaliselt saavutatud. Lisaks, vastupidi hageja väidetele ei ilmne otsusest kuidagi, et komisjon oleks põhisumma tõstmist põhjendanud ainuüksi vajadusega tagada hoiatav mõju teistele ettevõtjatele.

362 Ühest küljest kujutab põhjendustes 303-305 sisalduv hageja suuruse arvessevõtmine ja sellest tulenev põhisumma tõstmine nimelt asjaolu, mille eesmärk on trahvisumma kohandamine rikkumisele ainuomastele asjaoludele. Teisest küljest ilmneb põhjendusest 330, et komisjon jättis kergendava asjaoluna arvesse võtmata

vastavusse viimise programmi vastuvõtmise, kuna „see initsiatiiv [tuli] liiga hilja ja see ei saa komisjoni vabastada tema kohustusest karistada ettevõtjat juba toime pandud konkurentsinormide rikkumise eest, kuna tegu on preventiivse meetmega". Seda tuleb mõista kui õigustatud meenutust, nagu hageja rõhutab määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kehtetust puudutavas väites, et trahvil on mitte üksnes preventiivne, vaid ka repressiivne eesmärk. Seega lükkas komisjon hageja argumendi selles punktis tagasi mitte üksnes eesmärgiga hoiatada rikkumisega mitteseotud ettevõtjaid, vaid kuna ta leidis, et vastavusse viimise programm ei õigusta seda, et toimepandud rikkumise karistust vähendataks.

363 Asjaolu, et hageja esitab praegu selle argumendi trahvi hoiatava mõju hindamise raames, mitte aga kergendavate asjaolud raames, ei oma tähtsust, arvestades, et sellise mõju tagamise vajadus ei vasta üksnes trahvi taotletava preventsiooni eesmärgile, nagu hageja näib väitvat, vaid ka repressiooni eesmärgile.

364 Kõigest eelnevast tuleneb, et hageja argument komisjoni ilmse kaalutlusvea kohta trahvi hoiatavast mõjust hageja käitumisele pärast rikkumise lõppu tuleb põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

C — *Hageja koostöö*

1. Poolte argumendid

365 Hageja vaidlustab komisjoni keeldumise vähendada tema trahvi koostööteatise peatüki D punkti 2 teise taande alusel põhjusel, et hageja olevat vaidlustanud VVT-s esinenud kartellikokkuleppe kestust puudutavaid asjaolusid. Hageja leiab, et

tegelikult oli ta esitatud tõendavate dokumentidega nõus — ta avaldas üksnes eriarvamust komisjoni poolt nendele dokumentidele antud tõlgenduse suhtes, mille tagajärjel jõudis ta erinevate õiguslike hinnangute ja järeldusteni. Seega ei ole rikkumise kestuse kindlaksmääramine käesolevas asjas fakti tuvastamise, vaid hoopis õigusliku kvalifitseerimise küsimus, ja need on kaks erinevat kontseptsiooni, mille komisjon on VVT peatükis C segi ajanud.

366 Komisjon leiab, et see argument on põhjendamata.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

367 Tuleb meenutada, et vastavalt otsuse põhjendustele 353 ja 354 vähendati hageja trahvi 25% võrra koostööteatise peatüki D punkti 2 esimese taande alusel.

368 Koostööteatise peatükk D on järgmise sõnastusega:

„1. Kui ettevõtja teeb koostööd ilma, et oleks täidetud kõik peatükkides B ja C nimetatud tingimused, vähendatakse trahvisummat, mis talle oleks ilma koostööta määratud, 10–50% võrra.

2. Selline olukord esineb eelkõige, kui

— ettevõtja esitab komisjonile enne vastuväiteteatise saatmist informatsiooni, dokumente või teisi tõendeid, mis aitavad toimunud rikkumise olemasolu kinnitada,

— ettevõtja teatab komisjonile pärast vastuväiteteatise saamist, et ta ei vaidle vastu komisjoni süüdistuste aluseks olevate faktide sisulisele õigsusele."

369 Siiski leidis komisjon põhjenduses 354, et Degussa vaidles vastu VVT-s esitatud faktidele seoses kartellikokkuleppe kestusega. Ta järeldas sellest, et hageja ei täitnud koostööteatise peatüki D punkti 2 teise taande tingimusi ja et seega ei saa hageja trahvi sellel alusel täiendavalt vähendada.

370 Seega tuleb kindlaks määrata, kas otsuses on tehtud faktiviga seoses küsimusega, kas hageja vaidlustas pärast VVT-d komisjoni süüdistuste aluseks olevate faktide sisulist õigsust.

371 Selleks on vaja uurida hageja vastust VVT-le.

372 Esiteks, nagu hageja märgib, sedastatakse selles vastuses, et VVT-s esinevat faktide ülevaadet „põhilises osas ei vaidlustata" (vastus VVT-le, lk 3 ja 9). Vastupidi hageja tõlgendusele näitab see kinnitus aga täpselt, et fakte osaliselt vaidlustati, ja lisaks ei

olnud komisjonil võimalik kindlaks teha saada, milliseid fakte vaidlustati, milliseid mitte. Seda asjaolu kinnitab muu hulgas hageja märge (vastus VVT-le, lk 9), et komisjoni esitatud faktid rikkumise kestuse kohta olid osaliselt ebatäpsed. Hageja lisas koguni oma vastuse punktis 12 (vastus VVT-le, lk 14), et faktid olid täpsed üksnes alates 1992. aasta keskpaigast, mil Degussa osales rikkumises Barcelona kohtumise ajal, täpsustades, et kartellikokkulepe oli piiratud aastatega 1992–1997 (vastus VVT-le, lk 33).

373 Kuigi need formaalsed asjaolud ei saa iseenesest viia järeldusele, et hageja vaidles sisuliselt vastu komisjoni poolt VVT-s esitatud faktide sisulisele õigsusele, siis piisab nendest selleks, et kinnitada, et hageja ei väljendanud otseselt asjaolu, et ta tervele VVT-le vastu ei vaidle. Hageja lõi vastupidi faktide sisulise õigsuse vaidlustamise küsimuses komisjonile ebamäärase olukorra ning jaatava vastuse korral sellele küsimusele ka ebamäärasuse, milliseid fakte ta konkreetselt vaidlustas.

374 Teiseks, kuigi hageja esitas peatükis „D. Faktid" (vastus VVT-le, lk 9) kommentaare, milles komisjoni seisukohti vaidlustati, tuleb siiski tunnistada, et suures osas ei vaidlustatud nendes otseselt nende faktide sisulist õigsust (eelkõige kohtumiste toimumist ja neil arutatud teemasid), vaid üksnes vaieldi vastu nendele faktidele komisjoni poolt antud tõlgendusele ja järeldusele, millele komisjon jõudis seoses rikkumise olemasoluga enne 1992. aastat ja pärast 1997. aastat.

375 On tõsi, et komisjoni poolt teatud faktidele antud õigusliku hinnangu vaidlustamist ei saa samastada nende faktide olemasolu vaidlustamisega, isegi kui käesolevas asjas on nende kahe mõiste erinevus väga ebamäärane.

376 Siiski tuleb igal juhul sedastada, nagu komisjon märgib, et hageja kinnitab VVT-le antud vastuse punktis 13 (lk 14 ja 15), et tema arvates ei toimunud pärast 1997. aasta Kopenhaageni „tippkohtumist" enam kohtumisi, mille tagajärjel oleks kinnitatud sihthindasid. VVT punktist 61 ilmneb, et komisjon märkis selgelt, et Degussa ja Rhône-Poulenc kohtusid Heidelbergis 1998. aasta suve lõpus või sügise alguses ja et siis lepiti kokku hinnatõusus. Komisjon lisas, et seejärel toimus nende kahe ettevõtja vahel kohtumine ka Nancy's 4. veebruaril 1999 ja et selle kohtumise tagajärjel kehtestati sihthinnaks 3,20 USD/kg (5,30 DEM/kg). Seega näib, et hageja vaidles komisjoni poolt pärast VVT vastuvõtmist esitatud faktide sisulisele õigsusele vastu vähemalt eespool kirjeldatud ulatuses.

377 Lisaks tuleb märkida, et oma vastuse peatükis „E. Õiguslik hinnang" kinnitas hageja rikkumise kestust puudutavas osas, et tal ei olnud mingeid andmeid ajavahemikul 1989/1990 toimunud kohtumiste kohta ja et seega ei saa ta otseselt nende toimumist vaidlustada (vastus VVT-le, lk 29) ega kinnitada (vastus VVT-le, lk 30). Komisjon kirjeldas VVT punktides 22–29 üksikasjalikult kolme kohtumist, milles Degussa sellel ajavahemikul (1989. aasta augustis täpsustamata kohas, 10. juunil 1990 Maini äärses Frankfurdis ja 1990. aasta novembris Hong Kongis ja/või Sõulis) osales. Seega, kuigi hageja ebamäärane sõnastus ei võimalda jällegi järeldada, et ta eitas nende kohtumiste toimumist, tuleb siiski sedastada, et ta ei võimaldanud ka komisjonil järeldada, et ta nende faktidega nõustub.

378 Samuti, kuigi komisjon kirjeldas VVT-s, et kartellikokkulepe algas 1986. aasta veebruaris (vt eelkõige punktid 18–21 ja 97), tuleb sedastada, et hageja ei võtnud otseselt oma vastuses VVT-le seisukohta komisjoni kinnituste osas seoses ajavahemikuga 1986. aasta veebruarist kuni 1988. aasta lõpuni, täpsustades samas, et tema arvates kestis kartellikokkulepe üksnes 1992. aastast kuni 1997. aastani.

379 Sellest tuleneb, et komisjon ei ole teinud faktiviga, kui ta sedastas, et hageja oli osaliselt VVT-s esitatud faktide sisulist õigsust vaidlustanud.

380 Mis puudutab küsimust, kas komisjon võis sellest järeldada, et hageja trahvisummat ei saa täiendavalt vähendada koostööteatise peatüki D punkti 2 teise taande alusel, siis tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ühenduse konkurentsinormide rikkumises osalenud ettevõtjate, kes komisjoniga koostööd tegid, trahvide vähendamine põhjendatud kaalutlusel, et selline koostöö kergendab komisjoni tööd (eespool punktis 80 viidatud kohtuotsus BPB de Eendracht *vs.* komisjon, punkt 325, eespool punktis 233 viidatud kohtuotsus Finnboard *vs.* komisjon, punkt 363, mis apellatsiooniastmes jäeti muutmata Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsusega kohtuasjas C-298/98 P; Finnboard *vs.* komisjon, EKL 2000, lk I-10157, ja eespool punktis 222 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof *vs.* komisjon, punkt 330).

381 Selles küsimuses leiti siiski, et ettevõtja, kes haldusmenetluse ajal ei võtnud seisukohta komisjoni väidetud faktide suhtes ja hoidus seega tunnistamast nende tõelevastavust, ei aita tegelikult kaasa komisjoni ülesande kergendamisele (Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-297/98 P: SCA Holding *vs.* komisjon, EKL 2000, lk I-10101, punkt 37).

382 Samuti ei piisa ettevõtja üldsõnalisest kinnitusest, et ta ei vaidlusta osundatud fakte vastavalt koostööteatisele, kui konkreetses asjas sellest kinnitusest komisjonile mingit kasu ei tõuse (Esimese Astme Kohtu 8. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas T-48/00: Corus UK *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-2325, punkt 193).

383 Lõpuks saab koostööteatise alusel trahvisumma vähendamine peamiselt olla õigustatud üksnes siis, kui esitatud informatsioon ja üldisemalt asjaomase ettevõtja käitumine näitavad tema poolt tõelist koostööd. Koostööteatise tekstis ja eelkõige

sissejuhatuses ja peatüki D punktis 1 esinevast koostöö mõistest endast ilmneb, et üksnes siis, kui asjaomase ettevõtja käitumine tõendab sellist koostöötahet, võidakse selle koostööteatise alusel trahvisummat vähendada (eespool punktis 82 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, punktid 395 ja 396).

384 Kõigest eelnevast tuleneb, et käesolevas asjas ei aidanud teatavate VVT-s väidetud faktide hageja poolne ebamäärane kinnitamine, samas osasid neid fakte vaidlustades, piisavalt tõhusalt kaasa komisjoni töö kergendamisele, et seda kinnitust võiks koostööteatise kohaldamisel arvesse võtta. Nii võis komisjon ilmset kaalutlusviga tegemata järeldada, et see faktide kinnitamine ei olnud piisav õigustus trahvisumma vähendamiseks koostööteatise alusel, nagu on leitud kohtupraktikas.

385 Sellest tuleneb, et põhjendamatuse tõttu tuleb tagasi lükata hageja argument, mis puudutab sisuliselt faktiviga ja/või ilmset kaalutlusviga seoses hageja koostööga haldusmenetluse käigus.

D — *Karistuste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte rikkumine*

386 Kohtuistungil väitis hageja, et kohaldades enne suuniste vastuvõtmist 1998. aastal toimunud rikkumisele nendes suunistes kehtestatud uusi trahvide kindlaksmääramise kriteeriume, rikkus komisjon karistuste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet.

387 Ilma et oleks vaja uurida selle kohtuistungil esitatud argumentatsiooni vastuvõetavust lähtuvalt Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 48 lõikest 2 ja eelkõige seoses küsimusega, kas tegu on uue väitega või lihtsalt hagiavalduses esitatud väite täpsustusega, millel on väitega piisavalt tihe seos, piisab sedastusest, et Esimese Astme Kohus on juba nende argumentide põhjendatuse osas seisukoha võtnud.

388 Vastavalt eespool punktis 82 viidatud kohtuotsuse Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon punktidele 224–231 tuleb tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte järgimise kontrollimiseks kindlaks teha, kas komisjoni üldise konkurentsipoliitika trahvide alane muutus, mis tulenes eelkõige suunistest, oli mõistlikult ettenähtav sellel ajal, kui kõnealused rikkumised toime pandi.

389 Sellega seoses tuleb sedastada, et suuniste peamine uuendus seisneb selles, et arvutamise lähtekohaks võetakse sätestatud vahemiku põhjal arvutatav põhisumma, kusjuures see vahemik väljendab erinevaid rikkumise raskusastmeid, kuid ei oma sellisena mingit seost asjaomase käibega. See meetod tugineb seega sisuliselt trahvide tariifide määramisele, olgu see siis kui tahes suhteline ja paindlik.

390 Seega tuleb uurida, kas see uus trahvide arvutamise meetod, eeldades, et selle tagajärjel trahvide taset tõstetakse, oli mõistlikult ettenähtav asjaomaste rikkumiste toimepanemise hetkel.

391 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et asjaolu, et komisjon minevikus kohaldas teatud tasemel trahve teatud tüüpi rikkumistele, ei saa veel võtta võimalust seda taset määruses nr 17 märgitud piirides tõsta, kui see on vajalik ühenduse konkurentsipoliitika elluviimise tagamiseks, vaid vastupidi — ühenduse konkurent-

sinormide tõhus kohaldamine eeldab seda, et komisjon saaks igal hetkel kohandada trahvide taset vastavalt selle poliitika vajadustele (eespool punktis 58 viidatud Euroopa Kohtu kohtuotsus Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, punkt 109 ja 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-196/99 P: Aristrain *vs.* komisjon, EKL 2003, lk I-11005).

392 Sellest tuleneb, et trahviga lõppeda võiva haldusmenetlusega seotud ettevõtjatel ei saa tekkida õiguspärast ootust, et komisjon ei ületa varasema praktika käigus määratud trahvide taset või et kasutatakse sama trahvide arvutamise meetodit.

393 Seega peavad need ettevõtjad arvestama võimalusega, et komisjon võib igal hetkel, kooskõlas tema tegevust reguleerivate normidega, otsustada tõsta trahvisummasid, võrreldes minevikus kohaldatuga.

394 See on nii mitte üksnes siis, kui komisjon tõstab trahvisummade taset üksikutes otsustes trahve määrates, vaid ka siis, kui trahvisummasid tõstetakse arutatavale asjale üldiseid käitumisreegleid kohaldades, nagu seda on suunised.

395 Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast tuleneb ka, et seaduse ootuspärasuse põhimõttega ei ole vastuolus see, kui asjaomane isik peab pöörduma õigusnõuandja poole, et mõistlikult hetke asjaolusid arvestades ette näha kindla teo tagajärgi. See on nii eelkõige kutsealade esindajatega, kes on harjunud oma kutsetegevuses suuremat hoolsust üles näitama. Neilt võib ka oodata suuremat hoolt sellise tegevusega kaasnevate riskide hindamisel (15. novembri 1996. aasta otsus kohtuasjas Cantoni *vs.* Prantsusmaa, *Recueil des arrêts et décisions,* 1996-V, § 35).

396 Tuleb järeldada, et suunised, eelkõige aga seal sisalduv uus trahvide arvutamise meetod, eeldades, et selle tagajärjel trahvide taset tõstetakse, olid sellistele ettevõtjatele, nagu hageja, mõistlikult ootuspärased asjaomase rikkumise toimepanemise hetkel.

397 Seetõttu ei rikkunud komisjon tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet, kohaldades otsuses neid suuniseid enne suuniste vastuvõtmist toime pandud rikkumistele.

398 Sellest tuleneb, et põhjendamatuse tõttu tuleb tagasi lükata hageja argument karistuste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte rikkumise kohta.

IV — *Neljas väide, mis puudutab ametisaladuse, hea halduse ja süütuse presumptsiooni põhimõtete rikkumist*

A — *Poolte argumendid*

399 Hageja väidab, et komisjon avaldas juba enne otsuse vastuvõtmist konfidentsiaalseid andmeid ajakirjandusele, rikkudes seega EÜ artikliga 287 kaitstud ametisaladuse, hea halduse ja süütuse presumptsiooni põhimõtteid.

400 Ta meenutab, et ajaleht „Handelsblatt" avaldas teisipäeval, 2. juulil 2002 artikli pealkirjaga „Degussa peab maksma enam kui 100 miljonit". Artiklis märgiti, et

ajalehte informeeris komisjonile lähedal seisev isik Brüsselis, ja täpsustati, et „Monti tunnistas, et Düsseldorfi keemiakontsern oli aminohappeid puudutava kartellikokkuleppe juhtiv jõud, kes terve kümnendi vältel o[li] süstemaatiliste hinnakokkulepetega jaganud loomasöödalisandite turgu".

401 Avaldatud andmeid ei oleks olnud võimalik saada ilma mõne komisjoni ametniku koostööta, see kujutab endast aga EÜ artiklis 287 ette nähtud ametisaladuse kaitse põhimõtte rikkumist. Esimese Astme Kohus on leidnud, et võistlevates menetlustes, mis võivad viia süüdimõistmiseni, on väljapakutud karistuse laad ja määr on oma laadi tõttu ametisaladusega kaitstud seni, kuni karistus ei ole veel lõplikult kinnitatud ja välja kuulutatud. See põhimõte tuleneb eelkõige vajadusest kaitsta huvitatud isiku mainet ja väärikust seni, kuni ta ei ole süüdi mõistetud (eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punkt 281).

402 Hageja leiab, et viis, kuidas komisjon ajakirjandusele informatsiooni edastas, ei oma tähtsust — tähtsust omab vaid asjaolu, et komisjon põhjustas olukorra, kus ettevõtja sai ajakirjanduse kaudu teada talle suure tõenäosusega määratava karistuse täpse sisu (eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punkt 281). Komisjon ei vaielnud otseselt vastu sellele, et üks tema ametnikest oli asjaomase konfidentsiaalse info avalikustanud. Igal juhul saab üksnes komisjon selle info allikaks olla. Seda arvestades peab vastupidist tõendama komisjon, kuna asjaomane artikkel märkis, et andmed olid pärit „komisjonile lähedastest ringkondadest Brüsselis".

403 Hageja leiab lisaks, et komisjon rikkus põhiõiguste harta artikli 41 lõikes 1 sätestatud hea halduse põhimõtet, mille kohaselt „[i]gaühel on õigus sellele, et liidu institutsioonid, organid ja asutused käsitleksid tema küsimusi erapooletult, õiglaselt ning mõistliku aja jooksul". Komisjoni põhjustatud avalikustamine näitab tegelikult komisjoni erapoolikust hageja suhtes.

404 Lõpuks rikkus komisjon EIÕK artikli 6 lõikes 2 ning põhiõiguste harta artikli 48 lõikes 1 esitatud ja ühenduse õiguskorra põhiõiguste osaks olevat süütuse presumptsiooni (eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Hüls *vs.* komisjon, punkt 149). Kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu, Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu praktikaga kohaldatakse seda põhimõtet konkurentsinormide rikkumisele (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Öztürk *vs.* Saksamaa, § 46; eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Hüls *vs.* komisjon, punkt 50 ja eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punkt 281). Avaldades ajakirjanduses oma otsuse sisu enne selle volinike kogule arutada andmist, seega enne ettevõtja süüdimõistmist, rikkus komisjon ilmselgelt süütuse presumptsiooni.

405 Hageja lükkab tagasi komisjoni argumendid, et asjaomase informatsiooni avalikustamist ajakirjandusele ei saa komisjoni süüks arvata. Tema sõnul ei oma tähtsust, et informatsioon edastati ametlikult. Tegelikult on komisjon vastavalt EÜ artiklile 288 vastutav ka oma ametniku poolt toime pandud rikkumise eest, kui see rikkumine on otseselt seotud tema ülesannete täitmisega (Euroopa Kohtu 10. juuli 1969. aasta otsus kohtuasjas 9/69: Sayag jt, EKL 1969, lk 329), nagu see käesolevas asjas oli. Seega analoogiliselt olukorraga, kus ettevõtjale arvatakse süüks tema töötajate poolt toime pandud konkurentsirikkumised, ei oma tähtsust asjaolu, kas komisjon sellist rikkumist lubas või mitte (eespool punktis 58 viidatud kohtuotsus Musique diffusion française jt *vs.* komisjon, punktid 37–70 ja 112).

406 Hageja järeldab sellest, et põhiõiguste tõhusa kaitse põhimõte nõuab, et otsus seetõttu tühistataks (Euroopa Kohtu 15. mai 1986. aasta otsus kohtuasjas 222/84: Johnston, EKL 1986, lk 1651, punkt 19). See on vajalik, kuna seda tüüpi rikkumine komisjoni poolt on sagedane (eespool punktis 101 viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt *vs.* komisjon, punkt 90; eespool punktis 114 viidatud kohtuotsus Dunlop Slazenger *vs.* komisjon, punkt 27 ja eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon). Lisaks ei oma kohtupraktika, mille kohaselt õigustab selline rikkumine

otsuse tühistamist üksnes siis, kui ilma rikkumiseta oleks otsusel olnud erinev sisu, ilmselgelt mingit hoiatavat mõju ja nõuab ettevõtjalt tõendeid, mida ta ei suuda esitada. Seega ei paku see kohtupraktika asjaomastele õigustele tõhusat kaitset ja paneks kõnealuse ettevõtja kahjustatud olukorda tema klientide, töötajate, aktsionäride ja meedia suhtes, rikkudes seega „protsessuaalse võrdsuse" põhimõtet.

407 Hageja leiab seega, et piisab, kui tõendada, et ei saa välistada, et otsusel oleks võinud asjaomase informatsiooni enneaegse avalikustamise puudumisel olla erinev sisu, nagu on leitud seoses menetlusnormi rikkumisega (Euroopa Kohtu 23. veebruari 1988. aasta otsus kohtuasjas 68/86: Ühendkuningriik *vs.* nõukogu, EKL 1988, lk 855, punkt 49; Esimese Astme Kohtu 23. veebruari 1994. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-39/92 ja T-40/92: CB ja Europay *vs.* komisjon, EKL 1994, lk II-49, punkt 58). Käesolevas asjas nimetatud sisu erinevust välistada ei saa, arvestades, et otsuse sisu avalikustamine enne selle vastuvõtmist muutis võimatuks selle, et komisjon võtaks vastu ajakirjanduses juba teatatust erineva otsuse, mis oleks endast kujutanud raskelt ettekujutatavat salgamist konkurentsi eest vastutava komisjoni liikme poolt.

408 Komisjon leiab, et see väide on põhjendamata.

B — *Esimese Astme Kohtu hinnang*

409 Tuleb meenutada, et EÜ artikli 287 kohaselt ei tohi ühenduse institutsioonide liikmed, ametnikud ja teenistujad „isegi pärast oma ametikohustuste lõppemist avalikustada ametisaladuse pidamise kohustuse alla kuuluvat informatsiooni, iseäranis informatsiooni, mis puudutab ettevõtjaid, nende ärisuhteid või nende kulutuste komponente". Kuigi selle sättega peetakse silmas peamiselt ettevõtjatelt

saadud andmeid, siis näitab määrsõna „iseäranis", et tegu on üldpõhimõttega, mida kohaldatakse ka muule konfidentsiaalsele informatsioonile (Euroopa Kohtu 7. novembri 1985. aasta otsus kohtuasjas 145/83: Adams *vs.* komisjon, EKL 1985, lk 3539, punkt 34 ja Esimese Astme Kohtu 18. septembri 1996. aasta otsus kohtuasjas T-353/94: Postbank *vs.* komisjon, EKL 1996, lk II-921, punkt 86).

410 Tuleb rõhutada, et võistlevates menetlustes, mis võivad viia süüdimõistmiseni, on väljapakutud karistuse laad ja määr oma laadilt ametisaladusega kaitstud seni, kuni karistus ei ole vee lõplikult kinnitatud ja välja kuulutatud. See põhimõte tuleneb eelkõige vajadusest kaitsta huvitatud isiku mainet ja väärikust seni, kuni ta ei ole süüdi mõistetud (eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punkt 281).

411 Seega langeb komisjoni kohustus mitte avalikustada ajakirjandusele informatsiooni täpse kavatsetava karistuse kohta kokku mitte ainuüksi tema kohustusega kaitsta ametisaladust, vaid ka tema hea halduse kohustusega. Lõpuks tuleb meenutada, et süütuse presumptsiooni kohaldatakse ettevõtjate konkurentsinormide rikkumist puudutavatele menetlustele, mille tagajärjeks võib olla trahvide või karistusmaksete määramine (eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Hüls *vs.* komisjon, punkt 150; eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Öztürk *vs.* Saksamaa ja eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Lutz *vs.* Saksamaa). Komisjon ei ole seda presumptsiooni aga ilmselgelt järginud, kui ta enne süüdistatava ettevõtja lõplikku süüdimõistmist annab ajakirjandusele teada nõuandekomiteele ja volinike kogule välja pakutavast otsusest (eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punkt 281).

412 Siiski tuleb käesolevas asjas sedastada, et vastupidi eespool punktis 153 viidatud kohtuotsuse Volkswagen *vs.* komisjon aluseks olnud olukorrale ei ole tõendatud, et komisjon oleks olnud ajakirjanduses avaldatud otsuse sisu allikaks. Kui eespool viidatud kohtuasjas ei olnud vaidlust selles, et tollel hetkel komisjoni konkurentsi eest vastutav liige oli teatanud ajakirjandusele enne komisjoni otsust Volkswagenile määratava trahvi summa, siis käesolevas asjas märgib hageja ise, et asjaomases

artiklis märgitakse üksnes, et informatsioon pärineb komisjonile lähedastest ringkondadest („Kommissionskreisen"). Lisaks tuleb vastupidi hageja kinnitustele sedastada, et komisjon ei tunnistanud oma sellekohast vastutust. Kuigi on tõenäoline, et komisjon võib selle lekke allikas olla, siis ole see võimalus iseenesest piisav, nagu väidab hageja, et panna komisjonile kohustust tõendada vastupidist.

413 Igal juhul, isegi kui saaks nõustuda, et komisjoni talitused on tegelikult vastutavad hageja viidatud ajakirjandusartiklis avaldatu eest, ei omaks see asjaolu mõju otsuse seaduslikkusele.

414 Mis puudutab ühest küljest hageja argumenti, et see avalikustamine näitab komisjoni erapoolikust tema suhtes, siis tuleb märkida, et haldusmenetluse lõpuks tegelikult tuvastatud rikkumise olemasolu ei saa kahtluse alla seada tõendiga selle kohta, et komisjon on enneaegselt avaldanud oma usku rikkumise olemasolusse ja selle tagajärjel ettevõtjale määrata kavatsetavasse trahvi summasse. Lisaks on märgitud hageja erinevate väidete uurimise käigus, et otsus on nii faktiliselt kui ka õiguslikult korrektselt põhjendatud nii rikkumise olemasolu kui ka selle rikkumise tunnuste osas.

415 Lisaks ei saa väita, et haldusmenetluse lõppedes ja otsuse ametliku avaldamise eelõhtul komisjoni poolt selle otsuse sisu avalikustamisest üksi piisab, et tõendada, et komisjon oleks juhtumi ette ära otsustanud või seda erapoolikult uurinud (vt selle kohta eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punktis 270–272).

416 Teisest küljest tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et hageja väidetud rikkumine võib kaasa tuua asjaomase otsuse tühistamise, kui tõendatakse, et ilma rikkumiseta oleks otsusel olnud erinev sisu (eespool punktis 101 viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt *vs.* komisjon, punkt 91; eespool punktis 114 viidatud kohtuotsus Dunlop Slazenger *vs.* komisjon, punkt 29 ja eespool punktis 153 viidatud kohtuotsus Volkswagen *vs.* komisjon, punkt 283).

417 Käesolevas asjas tuleb sedastada, et hageja ei ole selliseid tõendeid esitanud. Miski ei anna alust oletada, et kui kõnealust informatsiooni ei oleks avalikustatud, oleks volinike kogu muutnud väljapakutud trahvisummat või otsuse sisu. Lisaks, vastupidi hageja täiesti oletuslikele argumentidele, ja võttes arvesse kollegiaalsuse põhimõtet, mida komisjoni otsused peavad järgima, ei saa eeldada, et komisjoni liikmed oleksid üles näidanud solidaarsust oma konkurentsiasjade eest vastutava kolleegi suhtes või et neid oleks tegelikult takistatud madalamat trahvi määramast.

418 Sellest tulenevalt tuleb käesolev väide tagasi lükata.

419 Ükski hageja argument seda järeldust kahtluse alla ei sea.

420 Hageja väidab, et eespool tsiteeritud kohtupraktika ei täida tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte nõudeid. Tema sõnul on seda põhimõtet järgitud siis, kui otsuse tühistamise õigustamiseks piisab, kui tõendatakse, et ei saa välistada, et otsusel oleks võinud olla erinev sisu, kui nimetatud avalikustamist ei oleks toimunud.

421 Sellega seoses tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab eraõiguslikel isikutel olema võimalus ühenduse õigusest tulenevate õiguste kaitseks reaalselt kohtu poole pöörduda; õigus kohtulikule kaitsele on osa õiguse üldpõhimõtetest, mis tulenevad liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest. See õigus on sätestatud ka EIÕK artiklites 6 ja 13 (vt eelkõige eespool punktis 406 viidatud Euroopa Kohtu kohtuotsus Johnston, punkt 18; 27. novembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-424/99: komisjon *vs.* Austria, EKL 2001, lk I-9285, punkt 45, ja 25. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-50/00 P: Unión de Pequeños Agricultores *vs.* nõukogu, EKL 2002, lk I-6677, punkt 39).

422 Siiski tuleb seda põhimõtet ühildada õiguskindluse ja ühenduse institutsioonide aktide seaduslikkuse presumptsiooni põhimõtetega (Euroopa Kohtu 15. juuni 1994. aasta otsus kohtuasjas C-137/92 P: komisjon *vs.* BASF jt, EKL 1994, lk I-2555, punkt 48), mis tähendab, et isik, kes viitab sellise õigusakti ebaseaduslikkusele, peab seda tõendama.

423 Nagu eelnevalt märgiti, ei saa otsuse sisu väidetav avalikustamine enne otsuse ametlikku vastuvõtmist komisjoni poolt iseenesest omada mingit mõju otsuse seaduslikkusele, mis ei ole nii menetlusnormide rikkumise puhul.

424 Lisaks tuleb märkida, et eespool punktis 416 viidatud kohtupraktikas välja pakutud lahendus ei takista hagejal esitamast tõendeid otsuse ebaseaduslikkuse kohta tuvastatud komisjoni rikkumise tõttu ega tee seda tõendamist ülemäära raskeks, ja et isegi kui hagejal ei õnnestu tõendada, et otsus oleks selle komisjoni rikkumiseta olnud erinev, siis võimaldab EÜ artikli 288 teises lõigus esitatud hagi liik hagejal vajaduse korral taotleda ühenduselt selle asjaoluga tekitatud kahju hüvitamist.

425 Seega ei saa järeldada, et tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega on vastuolus nõue, et menetlusnormi rikkumise korral, mida hageja käesolevas asjas väidab toime pandud olevat, peab hageja otsuse tühistamiseks tõendama, et ilma selle rikkumiseta oleks otsuse sisu olnud erinev.

426 Eelnevast tuleneb, et väide, mis puudutab ametisaladuse, hea halduse ja süütuse presumptsiooni põhimõtete rikkumist, tuleb tagasi lükata.

Järeldus

427 Kooskõlas punktis 254 esitatuga leiab Esimese Astme Kohus, et hageja rikkumise raskusastme põhjal arvutatud trahvi põhisummat tuleb 35 miljonilt eurolt vähendada 30 miljonile eurole. Kooskõlas eespool punktis 343 märgituga tuleb seda summat hageja suhtes trahvi piisava hoiatava mõju tagamiseks tõsta 80% võrra, viies selle summani 54 miljonit eurot.

428 Lisaks leiti, et komisjon tuvastas õigesti rikkumise kestuse, mis õigustab selle summa tõstmise 125% võrra. Lõpuks tuleb arvesse võtta komisjoni poolt koostööteatise peatüki D punkti 2 esimese taande alusel hageja trahvi vähendamist 25% võrra.

429 Kõigest eelnevast tuleneb, et hagejale määratud trahvi summat tuleb vähendada 91 125 000 euroni.

Kohtukulud

430 Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 87 lõike 3 alusel võib Esimese Astme Kohus otsustada kulude jaotuse või jätta kummagi poole kohtukulud tema enda kanda, kui osa taotlusi rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks, arvestades, et kodukorra artikli 87 lõike 4 alusel kannavad menetlusse astunud liikmesriigid ja institutsioonid ise oma kohtukulud. Kuna hagi rahuldati vaid osaliselt, siis asjaolusid õiglaselt hinnates otsustatakse, et hageja kannab enda kohtukulud ise ning temalt mõistetakse välja 75% komisjoni kohtukuludest ja et komisjon kannab 25% enda kohtukuludest.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (kolmas koda)

otsustab:

1. **Hagejale komisjoni 2. juuli 2002. aasta otsusega 2003/674/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum C.37.519 — Metioniin) määratud trahvi summat vähendatakse 91 125 000 euroni.**

2. **Jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata.**

3. **Hageja kannab enda kohtukulud ise ja temalt mõistetakse välja 75% komisjoni kohtukuludest.**

4. **Komisjon kannab 25% oma kohtukuludest.**

5. **Nõukogu kannab oma kohtukulud ise.**

Jaeger Tiili Czúcz

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 5. aprillil 2006 Luxembourgis.

kohtusekretär koja esimees

E. Coulon M. Jaeger

Sisukord

Vaidluse aluseks olevad asjaolud ..... II - 914

Menetlus ja poolte nõuded ..... II - 922

Õiguslik käsitlus ..... II - 923

I — Esimene väide, mis käsitleb seaduse alusel karistamise põhimõtte rikkumist .. II - 924

A — Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 seaduslikkuse vaidlustamine ..... II - 924

1. Poolte argumendid ..... II - 924

2. Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 934

B — Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 tõlgendamine seaduse alusel karistamise põhimõtte valguses ..... II - 942

II — Teine väide, mis käsitleb kaalutlusviga seoses ühe ja jätkuva rikkumisega ..... II - 945

A — Rikkumise katkestamine ajavahemikul 1988-1992 ..... II - 946

1. Poolte argumendid ..... II - 946

2. Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 949

a) Hageja osalemine kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses ajavahemikul 1988–1992 ..... II - 950

Periood alates 1988. aasta lõpust kuni 1990. aasta suve lõpuni. II - 953

Ajavahemik 1990. aasta suve lõpust kuni 1992. aasta märtsini . II - 960

b) Üks ja jätkuv rikkumine ..... II - 964

B — Rikkumise lõpp ..... II - 965

1. Poolte argumendid ..... II - 965

2. Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 966

C — Kartellikokkuleppe peatamine ..... II - 970

III — Kolmas väide, mis käsitleb kaalutlusvigu, faktivigu ja õigusnormide rikkumist ning proportsionaalsuse, karistuste tagasiulatuva jõu puudumise ja põhjendamiskohustuse põhimõtete rikkumist trahvisumma kindlaksmääramisel ..... II - 973

A — Rikkumise raskusaste ..... II - 973

1. Rikkumise raskusastme põhjendamine ..... II - 974

a) Poolte argumendid ..... II - 974

b) Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 974

2. Asjaomase geograafilise turu suurus ..... II - 977

a) Poolte argumendid ..... II - 977

b) Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 977

3. Hinnang rikkumise mõjule turul ..... II - 978

a) Poolte argumendid ..... II - 978

b) Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 981

4. Järeldus trahvisumma kindlaksmääramise kohta lähtuvalt rikkumise raskusastmest ..... II - 990

B — Trahvi suurendamine piisava hoiatava mõju tagamiseks ..... II - 992

1. Õigusnormide rikkumine ja faktiviga hageja käibe kindlaksmääramisel ..... II - 993

a) Poolte argumendid ..... II - 993

b) Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 996

Hageja 2000. aasta käibe arvestamine ..... II - 997

Faktiviga seoses hageja 2000. aasta käibega ..... II - 1004

2. Seaduse alusel karistamise põhimõtte, põhjendamiskohustuse ning proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumine trahvisumma tõstmise määra kindlaksmääramisel ..... II - 1009

a) Seaduse alusel karistamise põhimõtte ja põhjendamiskohustuse rikkumine ..... II - 1009

Poolte argumendid ..... II - 1009

Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 1010

b) Proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumine II - 1011

Poolte argumendid ..... II - 1011

Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 1013

3. Kaalutlusviga seoses trahvi piisava hoiatava mõjuga hageja tegevusele pärast rikkumise lõpetamist ..... II - 1018

a) Poolte argumendid ..... II - 1018

b) Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 1020

C — Hageja koostöö ..... II - 1024

1. Poolte argumendid ..... II - 1024

2. Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 1025

D — Karistuste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte rikkumine ..... II - 1030

IV — Neljas väide, mis puudutab ametisaladuse, hea halduse ja süütuse presumptsiooni põhimõtete rikkumist ..... II - 1033

A — Poolte argumendid ..... II - 1033

B — Esimese Astme Kohtu hinnang ..... II - 1036

Järeldus ..... II - 1041

Kohtukulud ..... II - 1042